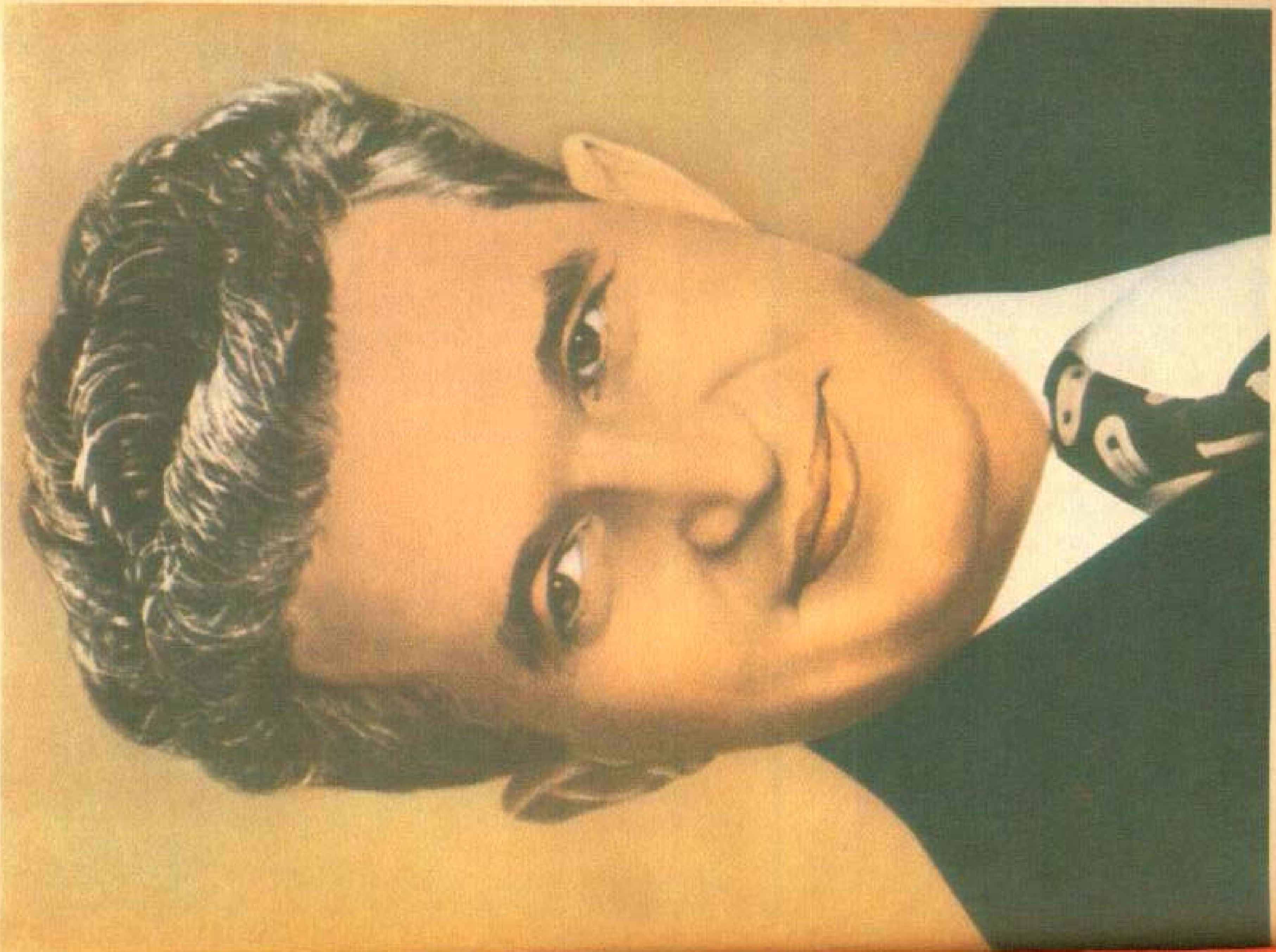
almanah SCÎNTEIA TINERETULUI '90

„Putem să afirmăm încă o dată că am străbătut un drum lung, am urcat pe înalte culmi, am învins multe obstacole și am obținut victorii minunate! De la înălțimile la care am ajuns se văd acum clare piscurile înalte și zările minunate, luminoase ale primăverii omenirii — zările comunismului. Să facem totul pentru a străbate drumul pe care îl mai avem într-un timp cît mai scurt, în deplină unitate a întregii noastre națiuni!"

NICOLAE CEAUȘESCU

Partidul, tînăra generație,
întregul nostru popor
un singur gînd,
o singură voință:

SĂ URCE NAȚIUNEA SPRE COMUNISM ÎN ZBOR!

„La a 45-a aniversare a marii noastre sărbători naționale, să ne angajăm solemn că vom acționa cu toată hotărîrea pentru continua dezvoltare economico-socială a patriei, pentru întărirea unității clasei muncitoare, a țărănimii, intelectualității, a tuturor oamenilor muncii, a întregului nostru popor, în jurul gloriosului nostru partid comunist, pentru înfăptuirea neabătută a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare fermă a României spre visul de aur al poporului nostru, al tuturor popoarelor – spre comunism!"

NICOLAE CEAUȘESCU

Sub semnul dezbaterii aprofundate și însușirii temeinice a documentelor sale programatice — „Proiectul Programului-Directivă al Congresului al XIV-lea al P.C.R. cu privire la dezvoltarea ecomico-socială a României în cincinalul 1991—1995 și orientările de perspectiva pînă în anul 2000" și „Proiectul Tezelor pentru Congresul al XIV-lea privind dezvoltarea societății românești, perfecționarea conducerii economico-sociale, dezvoltarea democrației muncitorești, revoluționare, creșterea rolului Partidului Comunist Român și activitatea ideologică, politico-educativă, ridicarea nivelului de cunoaștere științifică, de cultură, a conștiinței revoluționare, raportul de forțe și caracteristicile fundamentale ale situației internaționale — comuniștii, întreaga noastră națiune socialistă, tineretul patriei dau expresie deplină convingerii lor unanime, de nezdruncinat, că aceste orientări și obiective strategice, realiste și cutezătoare, purtînd însemnele de geniu ale gîndirii și acțiunii revoluționare neobosite ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, vin să ne sintetizeze cele mai vii aspirații și cele mai luminoase idealuri, voința noastră fermă, unanimă de a înfăptui fără preget istoricul Program al partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Definind în mod magistral, în cuvîntarea rostită la Plenara C.C. al P.C.R. din 27—28 iunie 1989, semnificația politică de excepție a acestor documente, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: **„Documentele adoptate în deplină unanimitate de Plenara Comitetului Central ce urmează să fie dezbătute de întregul partid și popor și prezentate Congresului al XIV-lea al partidului fac o analiză științifică a drumului parcurs de poporul român în dezvoltarea sa economico-socială, în formarea națiunii și a statului național unitar român, în dezvoltarea generală a forțelor de producție, a științei, culturii, a marilor realizări obținute în construcția socialismului, a stadiului actual de dezvoltare a societății socialiste românești. Pe această bază, Programul-Directivă și Tezele stabilesc orientările de perspectivă privind dezvoltarea patriei noastre în noua etapă, pînă în anii 2000—2010".**

În cadrul larg-democratic și atotcuprinzător al dezbaterii și însușirii ideilor și direcțiilor cardinale cuprinse în aceste două proiecte se dă o nouă și strălucită expresie celor mai vii și sincere gînduri și sentimente de aleasă dragoste și gratitudine, de admirație și respect față de tovarășul Nicolae Ceaușescu, marele Erou între eroii neamului, eminent luptător comunist și patriot înflăcărat, ilustru gînditor revoluționar, genialul făuritor și conducător al noului destin al țării și al celei mai glorioase epoci din întreaga istorie multimilenară a patriei, personalitate politică proeminentă, de excepție, a lumii contemporane, reafirmîndu-se, totodată, deplina, entuziasta adeziune pentru realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român, garanția cea mai fermă a înfăptuirii cu succes a grandioaselor programe de dezvoltare economică și socială a patriei, a înaintării României pe cele mai minunate culmi de civilizație și progres.

MĂREȚE REALIZĂRI — ÎNĂLȚĂTOARE PERSPECTIVE

Cu toate gîndurile noastre bune și curate, într-un singur elan și o singură voință, am sărbătorit cea de-a 45-a aniversare a victoriei revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă — eveniment de istorică răscruce pentru destinele patriei, care a deschis calea istorică a făuririi unei Românii mai mîndre, mai libere și mai demne cum nu a fost ea niciodată.

Strălucită încununare a luptei milenare a poporului român pentru libertate națională și dreptate socială, marea izbîndă din acel neuitat August 1944 a inaugurat perioada revoluției popular-democratice, căreia avea să îi urmeze o nouă etapă — etapa revoluției socialiste. Au fost ani de grele și aspre încercări, care au cerut spirit de dăruire și sacrificiu, abnegație și eroism; s-au săvîrșit, nu este mai puțin adevărat, și unele greșeli, ceea ce și-a pus, fără doar și poate, amprenta asupra desfășurării noului curs al istoriei. Dar, întotdeauna, partidul a știut să învingă și să depășească toate aceste greutăți și neajunsuri, să înlăture, pînă la urmă, fenomenele negative dintr-o perioadă sau alta a revoluției și construcției socialiste, mobilizînd cu maximă vigoare clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, întregul nostru popor și unind toate uriașele energii creatoare ale întregii națiuni socialiste într-un clocotitor efort creator care a făcut posibil mersul ferm, neșovăielnic al României pe calea unei impetuoase și consecvente dezvoltări economico-sociale, pe baza căreia a fost consolidată noua orînduire și s-au asigurat toate condițiile pentru continuarea pe o treaptă nouă, superioară a procesului revoluționar.

A fost în logica însăși a istoriei ca, în desfășurarea procesului revoluționar, să se înscrie în mod strălucit Congresul al IX-lea ca eveniment de excepțională însemnătate care a marcat începutul unei noi epoci în întreaga activitate a partidului nostru, în opera glorioasă de făurire a societății socialiste pe pămîntul patriei.

Din inițiativa și cu decisiva contribuție a tovarășului Nicolae Ceaușescu s-a pus, o dată pentru totdeauna, capăt teoriilor și practicilor anacronice, conceptului profund greșit al „modelului unic" în edificarea noii societăți, a oricăror forme de ploconire în fața unor teze și concepte străine, a fost înlăturată gîndirea dogmatică și s-au redat partidului și poporului încrederea deplină în forțele proprii, a fost repus în drepturile sale și este promovat cu o exemplară consecvență spiritul comunist, militant, revoluționar în toate domeniile de activitate.

În toți acești peste 24 de ani, răspunzînd cu dăruire și abnegație mandatului de înaltă cinste și încredere

ROMANIA

conferit de partid, de secretarul său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, tînăra generaţie — care are privilegiul neasemuit de a păşi în muncă şi în viaţă, de a se forma şi afirma în epoca de glorie inaugurată de Congresul al IX-lea al P.C.R. — se manifestă cu adevărat ca o puternică forţă socială, viitorul insuşi al naţiunii noastre socialiste. Pretutindeni, în unităţi industriale şi agricole, de învăţămînt, cercetare şi cultură, pe marile şantiere ale muncii pentru ţară, tineretul îşi pune semnătura sa entuziastă, alături de întregul nostru popor, la temelia tuturor marilor noastre împliniri şi izbînzi, care constituie argumentele cele mai trainice ale încrederii noastre nestrămutate în viitor — în viitorul strălucit şi vizionar prefigurat în impresionantele documente programatice pentru Congresul al XIV-lea al partidului.

Viitor care se făureşte, aici şi acum, prin noi şi pentru noi!

ANUL 25 AL DEMNITĂŢII ŞI MĂREŢIEI NOASTRE

Va fi, aşadar, el, anul 1990, anul în care vom sărbători 25 de ani de la istoricul Congres al IX-lea al partidului, moment decisiv în desfăşurarea cu succes a procesului revoluţionar, a grandioasei opere de construcţie socialistă, de înălţare a unor ctitorii fără egal în multimilenara existenţă şi dăinuire a poporului român, care au conferit, spre mîndria, bucuria şi satisfacţia noastră, a tuturor, strălucirea de neasemuit şi atît de visată a noului chip al ţării şi al oamenilor săi şi i-au asigurat României un loc de frunte, un prestigiu binemeritat în rîndul naţiunilor planetei.

Bilanţul atît de rodnic şi de impresionant al acestui ultim sfert de veac este greu, dacă nu chiar imposibil, de cuprins în cîteva cuvinte.

Sub conducerea cutezătoare şi clarvăzătoare a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, acţionînd permanent într-o strînsă unitate în jurul partidului, al secretarului său general, a fost asigurat un curs innoitor, revoluţionar şi dinamic întregii vieţi politice, economice şi sociale din patria noastră care şi-a pus în mod strălucitor şi atît de benefic amprenta asupra dezvoltării viguroase, armonioase şi multilaterale a României, a întregii opere istorice de făurire, cu poporul şi pentru popor, în România.

Aplicînd în mod riguros ştiinţific şi creator principiile fundamentale ale concepţiei revoluţionare despre lume şi viaţă la condiţiile concrete şi particularităţile specifice ale dialecticii procesului revoluţionar din patria noastră, în toţi aceşti aproape 25 de ani s-a acumulat o impresionantă experienţă care se întemeiază pe teza cu valoare de axiomă potrivit căreia socialismului este creaţia istorică pe deplin conştientă a maselor care, pe baza a tot ceea ce a realizat mai valoros ştiinţa şi cunoaşterea umană, în general, asigură progresul neîntrerupt al patriei, mersul ascendent al poporului spre visul său de aur — comunismul.

Ferm ataşaţi cauzei progresului şi prosperităţii, înfloririi şi independenţei patriei, în toţi aceşti ani, permanent mobilizaţi şi înflăcăraţi de minunatul exemplu al genialului Erou al păcii şi colaborării între toate ţările şi naţiunile lumii, acordăm o atenţie deosebită înfăptuirii dezarmării generale, în primul rînd nucleare, edificării unui climat de pace, înţelegere şi destindere între popoare. Faptul că, în 1990, se împlinesc 45 de ani de la înfrîngerea fascismului şi sfîrşitul celui de-al doilea război mondial este un prilej de a rememora, cu cea mai vie emoţie şi profund respect, eroismul legendar al armatei române, care a luptat cu cea mai înaltă vitejie pentru eliberarea deplină a patriei şi apoi şi-a adus o contribuţie deosebit de importantă la eliberarea de sub dominaţia fascistă a Ungariei, Cehoslovaciei şi Austriei, făcînd ca marea conflagraţie mondială a veacului să ia sfîrşit cu 200 de zile mai devreme. Iată, aşadar, un avertisment sever, dar perfect îndreptăţit al istoriei pentru ca niciodată, în nici o împrejurare şi sub nici un pretext, ororile războiului să nu se mai repete!

Sînt — toate acestea — doar cîteva din gîndurile şi năzuinţele cu care tînăra generaţie, asemeni întregului nostru popor, păşeşte spre orizonturile semeţe ale anului 25 al demnităţii şi libertăţii noastre depline, cu ferma, neabătuta încredere că tot ceea ce va hotărî, în acest memorabil noiembrie 1989, cel de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român — Congresul marilor victorii socialiste, al muncii avîntate, pline de abnegaţie şi eroism a întregii naţiuni socialiste, al adevăratei independenţe şi suveranităţi naţionale, va deschide cele mai minunate perspective înaintării ferme şi demne a României spre glorioasele culmi ale societăţii fără clase, comunismul.

FORŢA REVOLUŢIONARĂ A UNITĂŢII NOASTRE SOCIALISTE

Cu instinctul său, ferm, inconfundabil de a-şi alege pe cei care să îi reprezinte vocaţia sa fundamentală de progres şi civilizaţie, poporul român, partidul său revoluţionar, l-au ales — într-un singur gînd şi într-o singură voinţă — pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu în funcţia supremă de secretar general al partidului. Se împlinea astfel, o vrere istorică care venea să răspundă, într-un impresionant şi atît de semnificativ consens cu voinţa de neclintit a întregului popor, ca cel mai mare Erou şi ctitor de istorie şi ţară nouă să ne călăuzească destinele sociale şi naţionale, să asigure ridicarea României socialiste pe noi şi tot mai minunate culmi de civilizaţie şi progres.

Au trecut, de atunci, aproape 25 de ani şi viaţa, practica revoluţionară au demonstrat deplin şi definitiv faptul că, numai şi numai sub conducerea încercată şi clarvăzătoare a partidului, avem garanţia supremă a înfăptuirii a tot ceea ce sîntem şi vrem să înfăptuim.

Prezenţa tovarăşului Nicolae Ceauşescu în funcţia supremă de secretar general al Partidului Comunist Român este chezăşia de nezdruncinat a forţei şi unităţii mo-

ral-politice a întregului nostru popor, a hotărîrii sale ferme de a înfăptui prevederile Programului istoric de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

În această istorică opțiune vedem cu toții expresia cea mai înaltă a recunoașterii minunatelor calități de eminent om politic, neînfricat militant comunist și patriot înflăcărat, ilustru gînditor revoluționar, luptător fără preget pentru împlinirea idealurilor supreme ale clasei muncitoare, ale țărănimii, ale intelectualității, ale întregului nostru popor, făuritorul și conducătorul de geniu al noului destin al patriei și al oamenilor săi în cea mai minunată epocă din întreaga noastră istorie, personalitate marcantă, de excepție, a lumii contemporane, care, de aproape șase decenii, își consacră întreaga sa eroică viață și activitate fericirii și binelui națiunii române, slujirii cauzei independenței și suveranității, socialismului, progresului și păcii, colaborării și înțelegerii între popoare.

Opțiunea întregului popor dă expresie convingerii noastre unanime, înflăcărate că numai și numai avîndu-l în fruntea destinelor noastre pe tovarășul Nicolae Ceaușescu avem cea mai sigură dovadă a edificării cu succes, și în viitor, a societății socialiste multilateral dezvoltate, pe baza aplicării creatoare a principiilor generale ale socialismului științific la condițiile concrete, la particularitățile specifice ale procesului revoluționar din țara noastră, ne vom putea, astfel, edifica prezentul socialist și viitorul comunist al patriei, vom asigura — liberi, uniți și demni — înaintarea României pe noi și tot mai luminoase culmi de bunăstare și fericire.

Constituie pentru întregul tineret al patriei, ca de altfel pentru întregul nostru popor, cea mai aleasă bucurie și mîndrie, cel mai generos și înălțător prilej de satisfacție acela de a vedea cu toată claritatea și forța că, în epoca de glorie și măreție inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, din inițiativa și cu decisiva contribuție a tovarășului Nicolae Ceaușescu, țara noastră a cunoscut și cunoaște un vast, permanent și neîntrerupt proces revoluționar care conferă o strălucire de neasemuit chipului acestor străbune meleaguri și asigură patriei noastre socialiste un loc tot mai demn, un trainic și binemeritat prestigiu în rîndul națiunilor lumii.

Pentru noi, tînăra generație a patriei, prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al partidului se constituie în garanția cea mai de preț că toate marile noastre idealuri și aspirații, toate proiectele noastre de viitor vor prinde conturul clar, ferm și inconfundabil al faptei, că ne vom putea forma și afirma cu adevărat ca oameni ai acestui timp eroic, revoluționar.

Purtînd permanent în gînd și în suflet înflăcăratele îndemnuri și chemări ale tovarășului Nicolae Ceaușescu — simbolul suprem al tinereții noastre revoluționare —, sîntem pe deplin conștienți că participarea noastră entuziastă, activă, responsabilă la măreața epopee revoluționară a întregului popor va reprezenta și în viitor cea mai înaltă dovadă a forței și trăiniciei opțiunilor noastre fundamentale, proba de foc a calităților moral-politice înaintate, a convingerilor noastre patriotice și revoluționare cele mai de preț.

În strînsă, indestructibilă legătură cu aceste opțiuni vitale pentru destinul glorios al patriei, tinerii României socialiste văd în minunatul exemplu de muncă și luptă al tovarășului Nicolae Ceaușescu, patriotul și revoluționarul fără seamăn care slujește cu o inepuizabilă energie și cu cel mai înalt devotament patriotic interesele vitale ale țării și poporului, un impresionant exemplu de gîndire și acțiune pentru promovarea unui nou curs în viața internațională, apărarea consecventă și hotărîtă a aspirațiilor popoarelor, a dreptului lor suprem — dreptul la pace, dreptul la viață — în lupta pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte, fără arme și războaie pe planeta noastră.

Iată, așadar, temeiurile istoricei, unanimei noastre opțiuni, temeiurile încrederii noastre ferme în prezentul socialist și în viitorul comunist al patriei.

ȘERBAN CIONOF

ROMÂNIA în RĂZBOIUL ANTIFASCIST

Poporul român sărbătorește acest glorios jubileu cu legitimă mîndrie patriotică, cu sentimentul și conștiința datoriei împlinite prin participarea, în a doua parte a războiului, cu toate forțele materiale și umane la uriașa bătălie purtată alături de armatele sovietice și ale întregii coaliții antihitleriste împotriva celui mai mare dușman al libertății și independenței popoarelor.

NICOLAE CEAUȘESCU

La 9 mai 1990, poporul român, împreună cu întreaga omenire progresistă, aniversează împlinirea a patru decenii și jumătate de la victoria asupra fascismului — eveniment de covîrșitoare însemnătate în istoria universală în lupta națiunilor lumii împotriva celor mai reacționare forțe ale imperialismului, pentru înfrîngerea celui mai periculos dușman al libertății și independenței popoarelor, al păcii și progresului.

Al doilea război mondial (1939—1945), declanșat în Europa la începutul lunii septembrie 1939, a durat 2174 de zile, a cuprins 72 de state de pe toate continentele, însumînd circa 80% din populația globului și a provocat moartea a peste 55 de milioane de oameni. Efectivele armatelor beligerante angajate în luptă s-au ridicat la 110 milioane militari, din care 32 milioane au fost uciși, iar 35 milioane mutilați, răniți sau dispăruți. Pagubele materiale s-au ridicat la circa 930 miliarde dolari. „**Poporul român** — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — **are marea satisfacție de a se fi găsit în ultimele opt luni ale războiului alături de armatele sovietice și celelalte forțe antifasciste, de a fi adus o contribuție activă la înfrîngerea Germaniei hitleriste, la marea victorie asupra fascismului!**"

23 AUGUST 1944 — ACTUL DE DEMNITATE AL ÎNTREGII NAȚIUNI ROMÂNE

Eroica și îndelungata luptă dusă de forțele patriotice, în frunte cu Partidul Comunist Român, împotriva pericolului fascismului și războiului, pentru scoaterea țării din războiul dus alături de Germania hitleristă și restabilirea independenței și suveranității țării a culminat cu declanșarea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944.

După cum se știe, în vara anului 1944, analizînd situația internă și internațională, P.C.R. a apreciat că erau întrunite toate condițiile care să permită trecerea la înfăptuirea revoluției. Pe plan intern, era tot mai evidentă radicalizarea maselor și accentuarea crizei politice, sociale și economice a guvernării antonesciene, precum și ostilitatea crescîndă a armatei române față de continuarea războiului hitlerist — fenomene concretizate deja în largul sistem de alianțe creat de P.C.R. în anii 1943—1944, care a raliat treptat, în jurul unității clasei muncitoare, forțele politice burgheze antifasciste, armata și cercurile palatului regal, înfăptuindu-se astfel acel consens național care a constituit elementul fundamental în înfăptuirea victorioasă a revoluției de eliberare socială și națională de la 23 August 1944. De asemenea, pe plan internațional existau condiții favorabile, determinate de victoriile coaliției antifasciste pe toate fronturile: ofensiva armatelor sovietice pe frontul Chișinău-Iași, înaintarea Aliaților în Europa după debarcarea din Chișinău-Iași, înaintarea Aliaților în Europa după debarcarea din Normandia, victoriile din Oceanul Pacific și intensificarea luptei de eliberare națională a tuturor popoarelor.

În aceste împrejurări, Germania hitleristă, avînd acordul guvernării antonesciene, se pregătea să organizeze pe teritoriul românesc rezistența în fața înaintării trupelor sovietice, amenințînd să transforme țara în teatru de război. De aceea, îndepărtarea guvernului existent, ruperea alianței cu Germania nazistă, scoaterea țării din războiul hitlerist și alăturarea ei la Coaliția Națiunilor Unite devenise o necesitate istorică.

La 23 August 1944, conform planului elaborat de P.C.R. și acceptat de cercurile palatului regal, la orele 17, Ion Antonescu, aflat în audiență la rege, a fost arestat de o echipă de militari din garda palatului. În scurtă vreme au fost arestați și alți membri ai guvernului antonescian, convocați la palat sub pretextul unui Consiliu de Coroană.

Apoi, la orele 18, Comandamentul Militar al Capitalei a transmis unităților din subordonarea sa parola conspirativă „Papura" — punîndu-le în stare de alarmă, iar în urma ordinului „Stejar — extremă urgență", dat la orele 18,30 trupele române au intrat în dispozitivul de luptă stabilit pentru curățirea Capitalei de hitleriști, asigurînd, împreună cu formațiunile de luptă patriotice, paza principalelor instituții guvernamentale, a gărilor, a marilor centrale telefonice, posturilor de radio și blocînd principalele căi de acces în oraș, precum și sediile comandamentelor și oficiilor hitleriste.

La orele 20 s-a format un nou guvern, alcătuit din generali și tehnicieni, reprezentanți ai cercurilor palatului regal, și cîte un membru al par

tidelor din Blocul Național Democrat (P.C.R., P.S.D., P.N.T. și P.N.L.), ca miniștri fără portofoliu. Apoi, la orele 22, s-a transmis la radio Proclamația regelui către țară, care avea la bază un proiect alcătuit anterior de P.C.R. Proclamația făcea precizarea deosebit de importantă că acțiunea României viza nu numai ruperea cu Germania hitleristă și încetarea războiului contra Națiunilor Unite, ci și alăturarea ei Coaliției antifasciste a popoarelor: „Alături de armatele aliate și cu ajutorul lor, mobilizînd toate forțele națiunii, vom trece hotarele impuse prin actul nedrept de la Viena pentru a elibera pămîntul Transilvaniei de sub ocupația străină". În Declarația C.C. al P.C.R., elaborată în noaptea de 23/24 august 1944, care a apărut a doua zi în primul număr legal al ziarului patriotic „România liberă", împreună cu Proclamația către țară și Declarația guvernului, se arată că partidul comunist colaborează cu celelalte forțe naționale din guvern pentru încheierea imediată a armistițiului, scoaterea României din Axă și curățarea teritoriului românesc de ocupația hitleristă, instaurarea unui regim de drepturi și libertăți democratice".

La orele 23, noul șef al marelui Stat Major al Armatei Române, generalul Gheorghe Mihail, a transmis trupelor Directiva operativă nr. 1 prin care ordonă încetarea operațiunilor militare alături de armata hitleristă și întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste." Armata română încetează lupta alături de trupele germane, în scopul de a obține pacea de la Națiunile Unite și de a reîncepe lupta alături de forțele armate ale acestora, pentru eliberarea Transilvaniei de Nord". După recepționarea documentelor difuzate la radio, primele unități ale armatei române au trecut la acțiune împotriva trupelor hitleriste în zona Mălini-Valea Seacă, act ce prefața ofensiva generală a forțelor insurecționale pentru eliberarea țării de sub dominația fascistă. Întreaga armată română, fără nici o ezitare, fără nici o defecțiune, a răspuns prompt la cerințele și ordinele forțelor politice insurecționale, întoarcerea armelor efectuîndu-se cu rapiditate și prin surprinderea totală a inamicului.

Începînd cu ziua de 24 august 1944, ora 4 dimineața, forțele insurecționale din București au trecut la lichidarea rezistențelor hitleriste, iar

Primul număr legal al ziarului patriotic „România liberă" a publicat „Declarația guvernului", „Declarația C.C. al P.C.R.", și alte documente prin care se anunța victoria revoluției din august 1944, ieșirea României din Axă și alăturarea ei Coaliției Națiunilor Unite, 24 august 1944.

la orele 16,30 a fost difuzată proclamația către țară prin care se constata instalarea stării de război dintre România și Germania. În aceeași zi, forțele hitleriste, ca urmare a ordinului transmis de Hitler, au dezlănțuit un atac general, terestru și aerian, asupra Capitalei, în scopul înăbușirii insurecției. Aviația a bombardat sălbatic Bucureștiul avariind mai multe clădiri, printre care Ateneul român, Palatul regal și Teatrul Național. În zilele de 24—26 august 1944, în urma unor crîncene lupte, armata română și membrii formațiunilor de luptă patriotice, precum și masele largi populare au reușit să curețe Capitala de trupele hitleriste, iar pînă la 28 august 1944 și împrejurimile orașului. Astfel, Bucureștiul a fost prima capitală din Europa eliberată de sub dominația fascistă fără nici un sprijin din partea Coaliției Națiunilor Unite. Atunci, în București au avut loc uriașe întruniri ale maselor muncitoare, între care se remarcă mitingul de la 31 august 1944, organizat în Piața Universității, în tribuna căruia au fost prezenți militanții comuniști Nicolae Ceaușescu și Elena Ceaușescu. În cadrul mitingului, din partea Partidului Comunist Român, a luat cuvîntul tovarășul Nicolae Ceaușescu care a salutat victoria forțelor insurecționale naționale române.

Concomitent cu operațiunile militare din București s-au dat lupte îndîrjite pe Valea Prahovei — al doilea centru important al insurecției după Capitală —, în porturile dunărene și maritime, la Pitești, Slatina, Brașov, Țăndărei, Filiași, Craiova, Caransebeș, Reșița, Deva, Slobozia, Ur-

zieni, Sinaia, Predeal, Cîmpulung, Tîrgoviște, Făgăraș, Sighișoara, Aiud, Tg. Jiu, Oravița, Lugoj, Timișoara, Arad, precum și în alte localități. În urma acestor lupte, unitățile militare române, împreună cu membrii formațiunilor de luptă patriotice, care numărau în principalele centre ale țării mii și mii de muncitori înarmați, au lichidat rezistența trupelor hitleriste. Între 23—31 august 1944 forțele insurecționale române au eliberat 2/3 din teritoriul de atunci al țării, partea centrală, de sud-est și sud-vest. La aceste lupte au participat 37 de divizii, precum și alte unități de artilerie antiaeriană, aviație, marină, jandarmerie, pompieri, elevi ai școlilor militare și premilitari, cu un efectiv total de 465 659 de militari, precum și numeroase formațiuni de luptă patriotice. În timpul luptelor, inamicului i-au fost provocate mari pierderi: peste 5 000 de morți, circa 56 500 prizonieri, dintre care 14 generali, 1400 ofițeri și 4 088 subofițeri, fiind totodată capturate însemnate cantități de armament și tehnică de luptă, pe lîngă cele distruse din timpul luptelor. În aceste acțiuni au căzut 8500 de patrioți români.

Vigoarea și fermitatea cu care întregul popor român s-a ridicat la luptă, larga participare a tuturor forțelor patriotice la insurecție, demonstrează că 23 August 1944 a reprezentat un energic și determinant act de voință al întregii națiuni, o strălucită afirmare a hotărîrii poporului român de a zdrobi dominația străină, de a fi liber și deplin stăpîn în țara sa, de a-și hotărî singur soarta.

Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944, reprezintă un eveniment cu profunde semnificații în evoluția istorică a poporului român, dar și cu ample consecințe militar-strategice și politice asupra desfășurării celui de-al II-lea război mondial, asupra dramaticei încleștări a popoarelor pentru zdrobirea fascismului.

Victoriile repurtate de forțele insurecționale românești în august 1944 au asigurat eliberarea întregului teritoriu aflat sub autoritatea statului român în acel moment, dînd o puternică lovitură planurilor strategice ale Germaniei hitleriste de a organiza pe teritoriul românesc o rezistență militară prin consolidarea sistemului de apărare pe arcul Carpatic și pe linia Focșani — Nămoloasa — Galați; pe de altă parte, alăturarea României la Coaliția Națiunilor Unite a dus la diminuarea capacității de luptă a puterilor Axei cu efectivele armatei române și, în mod firesc, întărirea corespunzătoare a forțelor coaliției antifasciste.

Apărarea și blocarea de către armata română a trecătorilor și versanților Carpaților meridionali și a porțiunii sudice a Carpaților occidentali, a deschis calea înaintării rapide a armatelor sovietice spre sudul și centrul Europei, accelerînd zdrobirea dispozitivului militar al Wehrmachtului în această zonă a continentului. Succesele militare ale armatei române, susținute activ și multilateral de populație, au dat posibilitatea armatelor sovietice să-și continue ofensiva de la linia Chișinău-Iași într-un marș strategic de peste 600 km., într-un teritoriu curățat de inamic, pînă la frontierele cu Bulgaria, Iugoslavia, Ungaria și, prin trecătorile Carpaților rămase libere, la pozițiile apărate de trupele române în podișul Transilvaniei.

Trecerea României, cu întregul său potențial material și uman, de partea Națiunilor Unite, a reprezentat o grea lovitură dată Germaniei hitleriste — lipsită astfel nu numai de un aliat militar și o poziție strategică hotărîtoare în apărarea Balcanilor, dar și de suportul economic pe care îl asigurau mașinii de război hitleriste materiile prime românești — în primul rînd petrolul și produsele agricole —, toate acestea fiind puse la dispoziția Coaliției Națiunilor Unite.

Deosebit de semnificative au fost implicațiile politice ale actului istoric al României, acestea provocînd sau precipitînd declanșarea unor crize politice în statele aflate în situația de satelit al Germaniei: Bulgaria, Ungaria, Finlanda.

Prin toate aceste elemente actul de la 23 August 1944 a avut o importanță majoră pentru evoluția raportului de forță în plan european, contribuind la scurtarea celui de-al II-lea război mondial cu circa 200 de zile.

TOTUL PENTRU FRONT, TOTUL PENTRU VICTORIE

Participarea României la războiul antifascist a însemnat mobilizarea

Afișul „Totul pentru front, totul pentru victorie!", prin care Partidul Comunist Român mobiliza masele la susținerea războiului antifascist, pentru înfrîngerea Germaniei hitleriste.

olături de armată, a întregului potențial economic al țării, a capacităților întregii națiuni. Aceasta presupunea din partea poporului român eforturi imense, avînd în vedere situația economică deosebit de gravă în care se găsea România după trei ani de război. Potențialul economico-financiar al țării era profund afectat de un șir întreg de factori: jaful practicat de ocupanții germani, secătuirea resurselor de materii prime, cheltuielile legate de participarea unei părți a armatei române la războiul hitlerist, bombardamentele aeriene asupra principalelor centre ale țării, desfășurarea operațiilor militare pe teritoriul național ș.a. Toate acestea, conjugate cu dispersările de populație, situația gravă din domeniul transporturilor și imposibilitatea aprovizionării cu materii prime din import, au determinat scăderea producției industriale la mai puțin de jumătate din nivelul anului 1938.

Cu această bază economică precară, România avea de făcut față unor obligații uriașe în raport cu posibilitățile sale: susținerea efortului de război, prin întreținerea armatelor operative românești și îndeplinirea condițiilor Convenției de armistițiu, care a intrat în vigoare chiar în ziua semnării sale (12 septembrie 1944).

Pornind de la situația existentă, Partidul Comunist Român a pus în primul plan al acțiunilor sale mobilizarea eforturilor întregului popor pentru refacerea într-un timp cît mai rapid a potențialului economic al țării și punerea acestuia la dispoziția frontului antifascist, lansînd lozinca „Totul pentru front, totul pentru victorie". Aceasta însemna pentru România angajarea tuturor resurselor economice, a tuturor bogățiilor materiale și umane, a întregului potențial științific în sprijinul războiului antifascist. Pentru realizarea acestui deziderat un accent deosebit a fost pus pe asigurarea producției în întreprinderile care lucrau pentru aprovizionarea frontului, pentru refacerea căilor ferate și a parcului de material rulant, pentru creșterea producției industriei extractive.

Subunitate militară română în urmărirea inamicului în timpul luptelor pentru eliberarea părții de nord-vest a României de sub ocupația hitleristo-horthystă, septembrie 1944.

Artilerie grea românească în acțiune la Răscruci, județul Cluj, în timpul luptelor pentru eliberarea părții de nord-vest a României de sub ocupația hitleristo-horthystă, octombrie 1944.

Clasa muncitoare din întreaga țară a răspuns cu entuziasm și dăruire la chemările partidului. Conștienți de caracterul profund patriotic al acțiunii de sprijinire a frontului, muncitorii au trecut la refacerea obiectivelor industriale distruse, la reluarea și sporirea producției în toate întreprinderile. În unele sectoare, legate direct de nevoile frontului, recuperarea distrugerilor s-a realizat rapid. Astfel, în industria petroliferă au fost refăcute într-un timp record instalațiile avariate, asigurîndu-se creșterea constantă a producției, fapt ce a permis a se pune la dispoziția armatei române și armatelor sovietice cantități tot mai mari de carburanți și lubrifianți: de trei ori mai mult în luna mai 1945 decît în septembrie 1944.

Aceleași eforturi au fost depuse și de muncitorii din domeniul transporturilor, sector de mare importanță în deservirea frontului. Îndată după 23 August 1944, rețeaua de căi ferate a fost extinsă de la 7986 km la 9 000, fiind utilizată în proporție de 63% pentru transporturile destinate frontului și îndeplinirea clauzelor Convenției de armistițiu. Întregul parc rulant aflat în funcțiune la începutul lunii septembrie 1944 a fost de asemenea destinat transporturilor

Regimentul 83 din Divizia 20 Infanterie defilează prin Cluj, după eliberarea orașului de sub ocupația hitleristo-horthystă, 15 octombrie 1944.

militare. La redresarea transporturilor feroviare au contribuit și muncitorii din cele 41 de ateliere de reparații și 65 depouri, precum și cei din întreprinderile producătoare de material rulant: „Astra" Arad, „Franco-Română" Brăila, „Macazul" și „Concordia" din Ploiești, Uzinele Reșița, „Malaxa" și „Lemaître" din București ș.a.

Asigurarea transporturilor pentru front, în special a celor feroviare, a necesitat importante eforturi din partea minerilor pentru sporirea producției de cărbune. Prin măsuri organizatorice și politice inițiate de organizațiile de partid — controlul producției, schimbarea echipelor la locul de muncă, întrecerea pentru cea mai ridicată producție pe echipe și pe schimb, schimburi voluntare etc. — s-a asigurat sporirea neîntreruptă a productivității muncii în principalele bazine carbonifere ale țării, fapt concretizat în dublarea producției extractive lunare în decurs de 6 luni.

La susținerea războiului antifascist o contribuție importantă au adus muncitorii din industria siderurgică și metalurgică producătoare de armament și muniții, precum și minerii din minele de fier și metale neferoase. Pînă la sfîrșitul războiului antifascist armatei române i-au fost furnizate 33 000 de pistoale automate, puști și mitraliere noi, 420 de tunuri și aruncătoare de mine, peste 33 000 tone muniție, la acestea adăugîndu-se armamentul și tehnica de luptă reparate, atît pentru armata română, cît și pentru armata sovietică. Deosebit de important a fost sprijinul acordat frontului de muncitorii din industria ușoară și alimentară, a căror producție — încălțăminte, confecții pentru armată, alimente, diferite subzistențe ș.a. — a fost subordonată în primul rînd necesităților frontului.

De asemenea, țărănimea nu a precupețit nici un efort pentru a asigura armatei cele necesare — alimente, furaje, cai și căruțe pentru transporturile militare etc. Deși în anul 1945, datorită consecințelor războiului, producția agricolă reprezenta mai puțin de jumătate din nivelul anului 1944, țărănimea a pus la dispoziția trupelor române și sovietice în decursul războiului antifascist 220 000 tone făină de grîu, carne, grăsimi, zarzavaturi și peste 142 000 tone furaje și grăunțe. Totodată, s-au asigurat importante cantități de alimente pentru satisfacerea obligațiilor asumate de statul român prin convenția de armistițiu.

Toate acestea au făcut posibil ca pe toată durata participării României la războiul antifascist singura sursă de aprovizionare a armatei române cu cele necesare ducerii luptei și traiului ostașului român, să fie economia națională românească.

În perioada 23 August 1944 — 12 mai 1945, cheltuielile făcute de statul român pentru întreținerea armatelor operative române, împreună cu cele derivate din îndeplinirea Convenției de armistițiu, s-au ridicat la suma de 857 541 000 dolari S.U.A., valută 1938. La această sumă trebuie adăugată și valoarea distrugerilor provocate de inamic în retragerea sa pe teritoriul românesc, care se ridică și ele la 350 000 000 milioane dolari S.U.A., valută 1938. Global rezultă astfel un total de 1 207 541 000 dolari S.U.A., la cursul valutei din anul 1938. Rapo-

fiind această sumă la bugetul României pe anul 1937/1938 — cel mai prosper an pînă la izbucnirea războiului — ea depășește de peste 4 ori bugetul statului, sau de peste 4 ori venitul național al țării pe anul 1945. Aceste date, care sintetizează eforturile întregului popor român pentru sprijinirea frontului, ilustrează faptul că războiul antifascist a devenit un război al întregului popor, un război pentru restabilirea dreptului suveran al națiunii române de a-și hotărî singură viitorul.

TINERETUL ÎN PRIMELE RÎNDURI

În vederea sprijinirii active a frontului antifascist Partidul Comunist Român a acordat o atenție deosebită mobilizării tuturor forțelor patriotice, a tuturor claselor și categoriilor sociale. „În ciocnirea inevitabilă cu forțele hitleriste — se arată în Declarația C.C. din 23 august 1944 — Partidul Comunist Român cheamă muncitorimea, țărănimea, intelectualii, pe toți cetățenii la luptă fără cruțare, cu toate armele, împotriva dușmanului de moarte al poporului român, pentru asigurarea viitorului său". În activitatea de antrenare a tuturor claselor și categoriilor sociale pentru sprijinirea frontului antifascist, P.C.R. a primit un important sprijin din partea Uniunii Tineretului Comunist, al cărui secretar general era tovarășul Nicolae Ceaușescu. „Fiecare tînăr membru al U.T.C. — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în articolul „Datoria uteciștilor", publicat în ziarul „Scînteia tineretului", al cărui prim număr a apărut la 5 noiembrie 1944 — trebuie să fie un luptător hotărît pentru apărarea patriei, mobilizînd tineretul la lupta pentru zdrobirea definitivă a fascismului, atît pe front, cît și în spatele frontului". Uniunea Tineretului Comunist a contribuit în mod esențial la mobilizarea tuturor categoriilor de tineri în acțiunea de sprijinire a armatei române care lupta pentru înfrîngerea fascismului. „Tineretul — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în articolul „Tineretul este viitorul poporului", publicat în primul număr legal al ziarului „Scînteia" din 21 septembrie 1944 — trebuie să depună toată energia sa pentru a contribui la grăbirea victoriei forțelor armatei roșii și armatelor aliate". În acest scop se preciza în interviul publicat în ziarul „Luptătorul bănățean" din 18 decembrie 1944, „sarcina principală a U.T.C.-ului în momentul de față, este mobilizarea întregului tineret la lupta pentru zdrobirea fascismului. Aceasta înseamnă că tinerii comuniști trebuie să fie cei mai buni muncitori pentru mărirea producției de război".

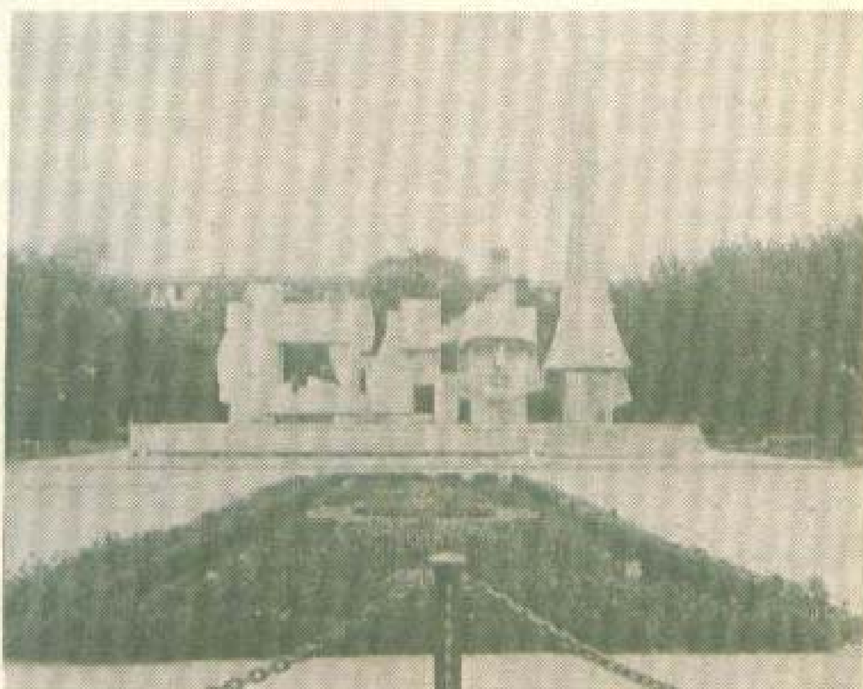
De asemenea, în proiectul de platformă pentru realizarea Frontului Național Democratic al Tineretului, propus la 3 octombrie 1944 de U.T.C. tuturor organizațiilor democratice de tineret, se sublinia „Viitorul tineretului român cere ca el să participe la luptă, alături de Armata română și Armata roșie, pentru eliberarea Ardealului de Nord și nimicirea definitivă a armatelor germano-hitleriste. Tineretul care se află în spatele frontului trebuie să muncească pentru a sprijini efortul de război, asigurînd armatelor care luptă pe front cele necesare".

Tot Uniunea Tineretului Comunist a luat inițiativa antrenării tineriior care nu au fost încorporați pentru a se prezenta voluntari în războiul antifascist. Peste 1500 de tineri, unii dintre ei cadre de conducere ale U.T.C., au răspuns acestei chemări fiind încadrați în unitățile militare române combatante de pe frontul antifascist, după o perioadă de 2—3 luni de instrucție.

25 OCTOMBRIE 1944 — ZIUA ELIBERĂRII ULTIMEI BRAZDE DE PĂMÎNT ROMÂNESC

Operațiunile militare din 23—31 august 1944 au asigurat concentrarea în sudul Transilvaniei și a Crișanei, precum și în Banat a unor mari unități militare române destinate luptei pentru eliberarea teritoriului național aflat sub ocupația hitleristo-horthystă. De fapt, încă din zilele insurecției au avut loc acțiuni ofensive dincolo de linia de demarcație impusă prin Dictatul fascist de la Viena din 30 august 1940. Astfel la 30 august 1944 Comandantul Corpului de Munte raporta că în ziua în care se împlineau 4 ani „de la cedarea primelor orașe din Ardealul de Nord, în sectorul Brașov s-a trecut granița și prin luptă s-a dobîndit primul obiectiv".

Începînd din primele zile ale lunii septembrie 1944, forțele române, grupate în două armate — Armata 1 în Crișana și Banat, între Munții Apuseni și Dunăre și Armata a 4-a în Podișul Transilvaniei, între între cotul Buzăului și Munții Apuseni — au înfăptuit operațiunea de acoperire a frontierelor din aceste zone, reușind să oprească ofensiva germa-

Monumentul ridicat la Carei în memoria ostașilor români care și-au jertfit viața în lupta pentru eliberarea ultimei brazde de pămînt românesc de sub dominația fascistă.

no-ungară declanșată de la 5 septembrie 1944, prin care trupele hitleristo-horthyste căutau să restabilească linia frontului pe Carpații Meridionali, unde ar fi putut rezista vreme îndelungată. Astfel, în urma luptelor de la Turda, Luduș, Tîrnăveni, Șofronea-Arad, Păuliș-Arad, Prunișor — Arad, Timișoara, Reșița și din alte localități armata română a reușit să mențină un important cap de pod necesar concentrării de noi forțe militare românești și sovietice destinate ofensivei împotriva Germaniei hitleriste și Ungariei horthyste.

Ca urmare a agresiunii militare hitleristo-horthyste din 5 septembrie 1944 asupra teritoriului românesc, guvernul român a constatat că „Ungaria s-a pus în stare de război cu România". În declarația ministrului român al Afacerilor Străine, publicată în ziarul „România liberă" din 9 septembrie 1940, se arată că guvernul instalat la 23 August 1944 nu a recunoscut Dictatul fascist de la Viena și considera Transilvania ca făcînd parte din teritoriul său național. Din această cauză guvernul român nu a considerat necesară inițierea unei declarații de război împotriva Ungariei, așteptînd ca aceasta să recunoască realitatea existentă pentru a întreține relații normale. Însă, deoarece guvernul maghiar caută să mențină Dictatul fascist de la Viena, continuă să se solidarizeze cu politica Germaniei hitleriste și „mai mult încă, trupele maghiare, împreună cu cele germane, au atacat forțele armate române, guvernul român constată că prin această nouă agresiune Ungaria s-a pus în stare de război cu România".

După zdrobirea ofensivei inamicului, armata română, împreună cu marile unități sovietice sosite în Transilvania după 23 septembrie 1944, s-a angajat cu entuziasm și spirit de sacrificiu în lupta pentru eliberarea părții de nord-vest a României de sub ocupația trupelor hitleristo-horthyste. Pentru sprijinirea acestei lupte, Partidul Comunist Român, celelalte partide și organizații democratice, au mobilizat locuitorii întregii țări. Într-un manifest difuzat de P.C.R. la 6 septembrie 1944 se lansa următorul apel: „Popor român! Ajută din toate puterile și prin toate mijloacele armata română și sovietică în lupta pentru eliberarea Ardealului /.../ Ca să dobîndim pacea trebuie să zdrobim pentru totdeauna hoardele hitleriste din Ardeal și de pretutindeni. Să luptăm alături de Națiunile Unite pentru dobîndirea păcii prin victoria asupra lui Hitler. Patrioți români din Ardealul cotropit! Distrugeți căile de comunicație din spatele cotropitorilor, dezarmați-i, predați-i armatei române și armatei roșii /.../ Țărani români și maghiari din Ardealul cotropit! Nu dați vite și căruțe pentru retragerea hitleriștilor! Nu-i găzduiți în casele voastre! Loviți-i din toate părțile".

Mitraliori români în timpul luptelor pentru eliberarea părții de nord-ve[st] a României de sub ocupația hitleristo-horthystă, octombrie 1944.

Răspunzînd acestor chemări, pe toată durata desfășurării luptelor, ostașii români și sovietici au beneficiat de sprijinul populației, s-au bucurat de ospitalitatea ei. Cetățeni din numeroase localități s-au înrolat voluntar în armata română, au asigurat aprovizionarea acesteia cu muniție și hrană, au adăpostit și îngrijit răniți, au furnizat informații despre pozițiile și mișcările inamicului, au călăuzit subunități militare pe drumuri ascunse, au asigurat legăturile telefonice și telegrafice, au constituit grupuri de partizani, au reparat șosele, drumuri și poduri, au apărat întreprinderile industriale și alte obiective împotriva intențiilor trupelor hitleristo-horthyste aflate în retrage[re] de a le distruge. Aceste acțiuni [au] presupus riscuri deosebite, avînd [în] vedere regimul de teroare horthyst impus în partea de nord-vest [a] României după 30 august 1940, [la] care se adăugau actele de jaf și [...] lunare comise de ocupanți în retr[a]gere. Trupele hitleristo-horthyste [au] jefuit și incendiat sate, au ucis [cu] cruzime oameni nevinovați, au com[is] masacre în masă cum au fost cele [de] la Moisei, Săbișa, Prundul Bîrgăul[ui] și în alte localități.

Ca urmare a bătăliilor de la Sfîn[tu] Gheorghe, Odorhei, Tîrgu Mureș, Oarba de Mureș, Cluj, Oradea, Car[ei], Satu Mare și din alte locuri, din p[e]rioada septembrie — 25 octombr[ie] 1944, armata română, antrenînd î[n] luptă 28 de divizii de infanter[ie,] munte și cavalerie și alte unită[ți] corp aparte, 1 corp aerian și 2 [bri]găzi de artilerie antiaeriană, total[i]zînd 274 919 de militari, împreun[ă] cu unități ale armatei sovietice, a r[e]ușit să elibereze întregul teritoriu r[o]mânesc de sub dominația fascis[tă]

Ostaşi români, participanţi la „operaţiunea Budapesta", în timpul unei halte, decembrie 1944.

Ostaşi ai Corpului 7 armată român în timpul luptelor de stradă din Budapesta, ianuarie 1945.

Generalul de Corp de Armată, Nicolae Şova, comandantul Corpului 7 armată român, definitivează în teren planul unor acţiuni de luptă în interiorul Budapestei, ianuarie 1945.

Pierderile armatei române s-au ridicat la 49 744 de militari, morţi, răniţi sau dispăruţi, iar cele provocate inamicului în aceeaşi perioadă la 21 434 de oameni. Totodată, prin eliberarea la 25 octombrie 1944 a ultimei brazde de pămînt românesc a fost anulat în fapt şi Dictatul fascist de la Viena din 30 august 1940. În ordinul de zi dat cu acest prilej, Comandantul Armatei a 4-a se adresa ostaşilor: „La chemarea ţării pentru dezrobirea Ardealului aţi răspuns cu însufleţire şi credinţă în izbînda poporului nostru. Tineri şi bărbaţi aţi pornit spre hotarele sfinte ale patriei /.../ Zdrobit de focul năprasnic al artileriei şi de necontenitele voastre asalturi, inamicul a fost izgonit din Ardealul scump. Prin ploi, prin noroaie şi drumuri desfundate, zi şi noapte aţi luptat cu un duşman dîrz şi hotărît şi l-aţi învins. Pe cei care au căzut la datorie îi vor pomeni urmaşii şi numele lor va fi înscris în cartea de aur a poporului român. Luînd pildă de la cei care au pus patria mai presus decît viaţa, continuaţi lupta".

ÎN URMĂRIREA INAMICULUI PÎNĂ LA VICTORIA FINALĂ

Zdrobind şi alungînd trupele hitleristo-horthyste de pe întreg teritoriul naţional, armata română şi-a continuat acţiunile militare dincolo de hotare, fiind parte cu toate forţele la lupta pentru eliberarea Ungariei şi Cehoslovaciei de sub ocupaţia fascistă, iar Regimentul 2 care luptă a participat şi la luptele pentru eliberarea Austriei. Evidenţiind necesitatea acestei acţiuni, ziarul „Scînteia" nota în numărul său din 27 octombrie 1944: "/.../ războiul nu s-a terminat. Trebuie să luptăm mai departe, să nimicim în bîrlogul său fiara hitleristă, să nimicim din rădăcini imperialismul german şi uneltele sale criminale. Înainte, spre Budapesta şi Berlin!".

De fapt, începînd cu data de 6 octombrie 1944, înainte de încheierea operaţiunilor militare pe frontul antifascist de pe teritoriul naţional, armata română, în strînsă legătură cu trupele sovietice, a trecut graniţa începînd luptele pentru eliberarea Ungariei. În cele două mari operaţiuni Debreţin şi Budapesta, desfăşurate pentru înfrîngerea trupelor hitleristo-horthyste armata română a participat cu 17 divizii de infanterie,

Ostaşi ai corpului 7 armată român amplasînd noi aruncătoare de mine pe străzile Budapestei, ianuarie 1945.

munte şi cavalerie, 1 corp aerian, 2 brigăzi de artilerie antiaeriană, 1 brigadă căi ferate, 1 regiment de pontonieri şi alte unităţi şi formaţiuni totalizînd 210 006 militari. În cadrul „operaţiunii Debreţin" armata română a acţionat în trei zone: Debreţin, Tisa de mijloc şi partea nord-estică a Ungariei. În luptele pentru eliberarea oraşului Debreţin, cel mai important centru economic şi nod de comunicaţii din partea de est a Ungariei, s-au distins în mod deosebit diviziile 3 munte şi „Tudor Vladimirescu", care la 20 octombrie 1944, împreună cu Divizia 337 infanterie sovietică, au eliberat oraşul. Pe Tisa de mijloc s-au evidenţiat ostaşii regimentului 96 infanterie care, la 11 octombrie 1944, au forţat rîul Tisa în zona Mindszent. În cadrul reuşitei „operaţiunii Budapesta", o contribuţie deosebită a adus Corpul 7 armată român, format din diviziile 2 şi 9 infanterie şi 9 cavalerie, care a acţionat pe direcţia loviturii principale prevăzute de comandamentul sovietic pentru eliberarea capitalei Ungariei. Acţiunea unităţilor române a început la 30 octombrie 1944. În două luni ostaşii români au înfrînt rezistenţele inamicului pe căile de acces spre Budapesta, ajungînd, 1 ianuarie 1945, la porţile oraşului. Timp de 2 săptămîni, militarii români au luptat pe străzile oraşului cucerind importante obiective militare — Hipodromul, clădirile Poştei centrale, pavilioanele cazărmii Franz Iosef, Fabrica de cărămidă, Gara de est ş.a. — şi peste 1 000 de blocuri şi case. La 15 ianuarie 1945, cînd diviziile române se aflau la mai puţin de 2 km de Dunăre, ele au fost retrase din linia întîi, primind ordin să se regrupeze la est de Budapesta. În perioada 6 octombrie 1944 — 15 ianuarie 1945, cît au durat luptele pentru eliberarea Ungariei, trupele române au străbătut prin luptă 3 masive muntoase, au forţat 4 cursuri de apă; au eliberat 1 237 localităţi, dintre care 14 oraşe, provocînd inamicului pierderi în valoare de 30 789 oameni (prizonieri şi morţi). Din rîndurile militarilor români au căzut în luptă 42 700 de oameni (morţi, răniţi sau dispăruţi). Cimitirele şi monumentele ostaşilor români de la Debreţin, Tapiosuly, Miskolc, Gyor, Nyiregyhaza, Tisza Kecske şi Rákosliget (Budapesta) stau mărturie

Regimentul 4 Roşiori român trecînd Hronul în timpul luptelor pentru eliberarea Cehoslovaciei, mai 1945.

Populaţia oraşului Banská-Bystrica salută defilarea unităţilor armatei române, participante, alături de armata sovietică, la eliberarea acestui oraş din Cehoslovacia de sub dominaţia fascistă. 27 martie 1945.

greului tribut de sînge dat de ostaşul român în luptele pentru eliberarea Ungariei de sub dominaţia fascistă.

De la 18 decembrie 1944 şi pînă la 12 mai 1945 armata română a luptat, alături de armata sovietică, pentru eliberarea Cehoslovaciei, angajînd în luptă 16 divizii de infanterie, munte şi cavalerie, 1 corp aerian, 1 divizie antiaeriană cu două brigăzi, 1 brigadă căi ferate, 1 regiment de tancuri şi alte unităţi şi formaţiuni totalizînd 248 430 militari. În această perioadă, trupele române au forţat 4 cursuri de apă, au străbătut prin luptă 10 masive muntoase, au eliberat 1722 localităţi, dintre care 31 oraşe, ajungînd pînă la aproape 80 km de oraşul Praga, au provocat inamicului pierderi în valoare de 22 803 oameni (prizonieri şi morţi). În bătăliile de la Roznova, Zvolen, Banská-Bystrica şi Kremnica a celor pentru forţarea rîului Hron şi cucerirea Munţilor Nitra, Tatra Mică, Tatra Mare, Carpaţii Albi, a masivului Javorina s-au jertfit 66 495 ostaşi români (morţi, răniţi sau dispăruţi). În memoria lor pe pămîntul Cehoslovaciei s-au ridicat monumente cum sînt cele de la Zvolen, Lucenec, Michalova, Kromeriz şi din multe alte oraşe şi sate.

Mitraliori români în acţiune în timpul luptelor pentru eliberarea Cehoslovaciei de sub dominaţia fascistă, 1945.

ROMÂNIA — A PATRA PUTERE COMBATANTĂ ÎN CADRUL COALIȚIEI ANTIFASCISTE

Al doilea război mondial a luat sfîrșit în Europa la 9 mai 1945 prin capitularea necondiționată a Germaniei hitleriste. La încheierea războiului antifascist, armata română s-a întors în țară victorioasă, cu steagurile acoperite de glorie, ca o armată biruitoare, care și-a făcut datoria față de poporul său, față de cauza izbăvirii omenirii de ororile fascismului. Prin forțele armate și potențialul cu care a participat la lupta împotriva Germaniei hitleriste, România a ocupat locul al patrulea în cadrul Coaliției antifasciste, după U.R.S.S., S.U.A. și Anglia, ca putere militară aflată în lupta contra fascismului. Începînd de la 23 August 1944 și pînă la terminarea victorioasă a războiului în Europa, România a angajat în lupte efective o armată care însuma 538 536 de militari. Raportată la populația țării din acea vreme, 14 000 000 de locuitori, această cifră reprezintă aproape 4% din numărul locuitorilor, procent apropiat de cel al principalelor state membre ale Coaliției antifasciste.

Pînă la 12 mai 1945, armata română, de-a lungul a 263 de zile, a străbătut prin luptă un spațiu uriaș, de la Marea Neagră pînă în Podișul Boemiei, adică în linie dreaptă, o distanță de 1 700 km., a escaladat 20 de masive muntoase, a forțat 12 mari cursuri de apă, a eliberat 3 831 de localități, dintre care 53 orașe, a provocat inamicului pierderi în oameni de 135 521 morți și răniți. Pierderile armatei române s-au ridicat la 169 822 oameni (morți, răniți sau dispăruți). Astfel, sub raportul potențialului uman angajat, România se ridică cu mult deasupra mediei efectivelor celorlalți membri ai Coaliției antifasciste, medie care se cifra între 100 000 și 150 000 de militari.

Pentru minunatele lor fapte de arme trupele române au fost citate prin numeroase ordine de zi românești, 13 ordine de zi ale Comandamentului Suprem Sovietic și 21 de comunicate de război sovietice, iar peste 300 000 de soldați, subofițeri și ofițeri români au fost distinși cu ordine și medalii românești, sovietice, cehoslovace și maghiare.

Toate aceste cifre se constituie în argumente ale aprecierilor cuprinse în declarațiile oamenilor de stat și ale conducătorilor militari, precum și în cele emise de ziare, reviste și agenții de presă internaționale sau de lucrările istoriografice asupra rolului și importanței României în cadrul Coaliției antifasciste, în lupta pentru înfrîngerea Germaniei hitleriste. În epocă, aceste aprecieri pot fi sintetizate de declarația făcută în Camera Comunelor de deputatul laburist Ivor Tomas la 31 ianuarie 1945: „De vreme ce România este a patra țară care luptă pe frontul împotriva Germaniei, ar fi cazul să se propună să i se acorde un statut de cobeligeranță".

VIE ȘI UNANIMĂ RECUNOAȘTERE INTERNAȚIONALĂ

Revoluția română din august 1944, participarea României cu întregul său potențial economic și militar la războiul antifascist, vitejia armatei române în marile încleștări cu mașina de război hitleristă, s-au bucurat de o caldă și binemeritată apreciere din partea opiniei publice internaționale. „Dezastrul german din România", „însemnătate decisivă", „grăbirea sfîrșitului celui de-al II-lea Reich", „consecințe de cea mai mare importanță", „a patra țară ca efectiv pe frontul împotriva Germaniei", sînt aprecierile cel mai des întîlnite în presa scrisă și vorbită sau în declarațiile unor personalități ale vieții politice din diferite țări ale lumii.

Practic ar fi dificilă o disociere între ecoul internațional al actului istoric petrecut în România la 23 August 1944 și al participării sale, alături de Națiunile Unite, la războiul antifascist, aceasta constituind o continuare firească a actului demnității naționale a poporului român din august 1944.

Fără îndoială, cele mai importante aprecieri privind participarea României la războiul antifascist provin din statele membre ale Coaliției antifasciste. Astfel, la 6 iulie 1945, guvernul sovietic a decernat regelui României, Mihai I, ordinul „Victoria", cea mai înaltă distincție militară a U.R.S.S., „pentru actul curajos al cotiturii hotărîte a politicii României spre ruptura cu Germania hitleristă și

alierea cu Națiunile Unite, în clipa cînd încă nu se precizase clar înfrîngerea Germaniei". Faptul că această înaltă decorație a fost acordată numai unor personalități din statele membre ale Coaliției antifasciste care au jucat un rol de seamă în lupta împotriva Germaniei hitleriste, implică recunoașterea rolului avut de statul respectiv în victoria finală asupra fascismului. În mesajul adresat premierului britanic, Winston Churchill, la 26 mai 1945, I.V. Stalin, comandantul suprem al Armatei roșii, relevă: „Au trecut mai bine de opt luni de cînd România și Bulgaria au rupt alianța cu Germania hitleristă, au încheiat un armistițiu cu statele aliate și au intrat în război de partea aliaților, împotriva Germaniei, folosind în acest scop forțele lor armate. Prin aceasta ele și-au adus aportul la cauza înfrîngerii hitlerismului și au contribuit la terminarea victorioasă a războiului în Europa". Într-un mesaj asemănător, adresat la 9 iunie 1945 președintelui S.U.A., H. Truman, se menționa că România a participat „activ la zdrobirea Germaniei hitleriste". De asemenea, în telegrama guvernului sovietic din 5 august 1945 cu privire la restabilirea relațiilor diplomatice sovieto-române se sublinia participarea „activă a României, începînd de la 23 august 1944, la luptă de partea aliaților contra Germaniei hitleriste". În timpul desfășurării lucrărilor Conferinței de Pace de la Paris, delegatul U.R.S.S. declara, la 13 august 1946: „La 23 august 1944, cînd încă nu erau evidente perspectivele viitoare ale evenimentelor militare și cînd soarta Germaniei era departe de a fi clară, politica externă a României a luat o întorsătură hotărîtoare. România a încetat complet operațiunile militare împotriva Uniunii Sovietice pe toate teatrele de război, a ieșit din războiul împotriva Națiunilor Unite, a rupt legăturile cu Germania și sateliții ei, a intrat în război de partea Națiunilor Unite, împotriva Germaniei și Ungariei /.../ Prin aceasta România a acordat ajutor Națiunilor Unite și, în primul rînd, Uniunii Sovietice, care mai mult decît celelalte țări a suportat greutățile atacurilor militare din partea Germaniei și a sateliților ei".

În S.U.A., postul de radio New York, în emisiunea sa din 18 septembrie 1944, arăta: „Dezastrul german din România a pecetluit soarta armatelor Reichului din Balcani. Prin trecerea României de partea Aliaților, Germania este amenințată din sud-est, iar Ungaria se află în pragul prăbușirii. Drumul de sud-est care duce la Budapesta, Praga și Viena este deschis, căci germanii nu mai au în aceste direcții nici o apărare și nu mai pot concentra noi trupe. Este deci legitim ca poporul român să aibă în momentul de față un sentiment de satisfacție, căci România are o contribuție însemnată la grăbirea sfîrșitului. Este o contribuție de care poporul român poate să se felicite". Apoi, la 9 februarie 1945 postul de radio oficial al guvernului S.U.A. a transmis următorul comentariu: „Cu toate că contribuția României la război este mică în comparație cu aceea a marilor aliați, această țară și-a făcut, totuși, datoria dînd din puținul ei pentru triumful cauzei comune. Participarea activă a celor 14 divizii românești la operațiunile militare din Ungaria și Cehoslovacia, ca și actul de la 23 August 1944, au constituit un ajutor substanțial pentru Aliați. Cînd se va scrie istoria, actul de la 23 August va fi consemnat ca un factor important în desfășurarea acestui război".

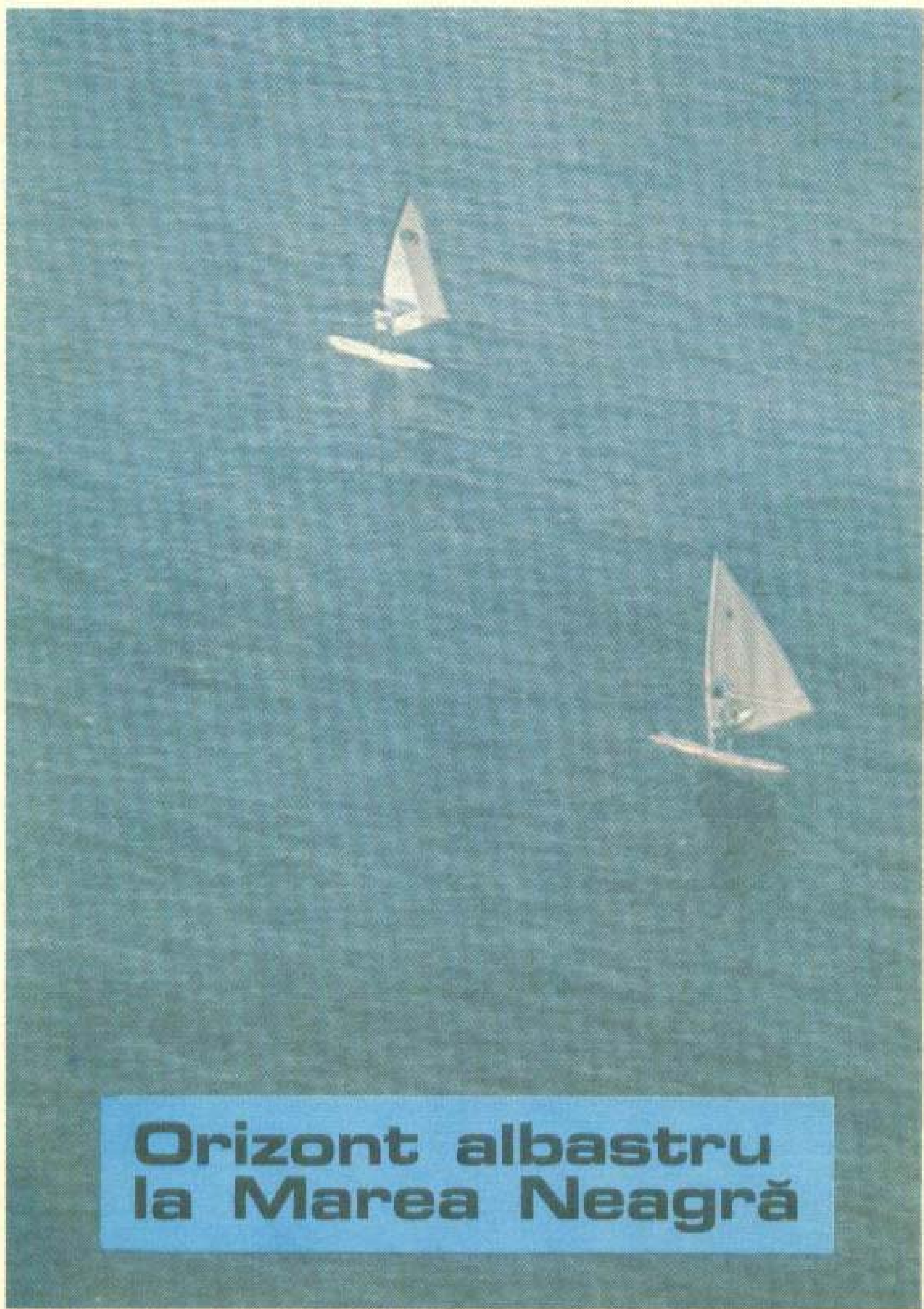
În Anglia, ziarul „Times" în numărul său din 14 septembrie 1944 scria: „Din punct de vedere al forțelor militare care luptă astăzi contra Germaniei, România este în rîndul al patrulea, primele națiuni fiind, desigur, Rusia Sovietică, Statele Unite ale Americii și Marea Britanie", iar postul de radio Londra comenta în emisiunea sa din 7 ianuarie 1945: „Dintre națiunile care luptă împotriva Germaniei hitleriste, România se situează azi în al patrulea rînd în ceea ce privește numărul de ostași care participă la bătălia de distrugere a nazismului".

Aprecieri elogioase asupra contribuției României la victoria asupra fascismului au fost făcute și în capitalele altor țări. În Franța, postul de radio Paris a transmis la 13 ianuarie 1940 un comentariu în care, evaluînd efortul uman și material al României în război, arăta că „Franța socotește că România a adus prin contribuția ei o scurtare a războiului cu cel puțin șase luni", iar delegatul Cehoslovaciei la lucrările Conferinței de Pace de la Paris, generalul Heliodor Pika, arăta la 27 august 1946: „Contribuția armatei române la victorie a fost incomparabil mai mare decît aceea, de pildă, a Italiei, care a fost recunoscută ca stat cobeligerant. Proporția reiese mai bine dacă ținem seama de numărul populației. România cu o populație de 14 000 000 de locuitori a aruncat succesiv în luptă de la 15 la 29 de divizii, în vreme ce Italia, cu 47 000 000 locuitori, a putut pune în linie numai 6 divizii. Iată o dovadă strălucită care nu poate fi contestată /.../ Cred că noi, militarii, vom da ce se cuvine României noi și democratice, care din prima zi a tuperii cu Germania a aruncat în luptă contra Axei tot potențialul său uman cît și material și economic".

Victoria revoluției de eliberare socială și națională de la 23 August 1944 și alăturarea României la Coaliția antifascistă au fost evenimente comentate chiar și în țările devenite inamice. Astfel, în raportul generalilor Keitel și Guderian adresat lui Hitler, în care se evaluau evenimentele petrecute în România, se arăta că acestea „pe lîngă consecințele imediate de ordin militar, au produs în același timp și o răsturnare de fronturi extrem de periculoasă, ce va duce la pierderea teritoriului nu numai al României, ci și al Bulgariei și Greciei, punînd în pericol toată armata germană din Balcani. Deosebit de pierderea pozițiilor din Carpați, pierderea griului și petrolului românesc constituie o altă mare și grea lovitură, în urma căreia armatele ruse vor putea ajunge, în vreo cîteva săptămîni, în fața Budapestei". Este semnificativ faptul că în Germania hitleristă importanța ieșirii României din Axă era comparată fie cu debarcarea aliaților în Normandia, fie cu înfrîngerea de la Stalingrad.

Evocarea evenimentelor petrecute în România în august 1944 și a participării sale la războiul antifascist este un omagiu adus celor ce prin lupta și sacrificiul lor au înfrînt fascismul, constituindu-se, în același timp, într-un apel pentru întărirea unității popoarelor în lupta pentru pace, pentru oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, pentru preîntîmpinarea unei noi conflagrații mondiale. „Fie — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — **ca jertfele milioanelor de oameni în marile bătălii contra hitlerismului, pentru libertate și independență să constituie întotdeauna un puternic îndemn în lupta pentru pace și colaborare între toate popoarele europene, între toate națiunile lumii**".

IOAN DON

Orizont albastru
la Marea Neagră

MAREA NEAGRĂ: limita de sud-est a continentului nostru (Europa) și a Asiei. Geografic este considerată în categoria mărilor închise, avînd translație spre **Marea Mediterană** („marea din mijlocul lumii", definiție dată pentru a localiza dezvoltarea civilizației antice) doar prin strîmtori (Bosfor și Dardanele), punct strategic de importanță economică, politică și culturală la confluența dintre Orient și Occident. Vreme de peste 30 de secole (cele cunoscute prin mărturii arheologice sau documente) s-au evidențiat multiple legături între țărmurile Mării Negre și navigația (economică sau militară) care i-au conturat, prin raporturi complexe cu civilizațiile limitrofe, un anume specific. Dar, ceea ce se relevează cu pregnanță este faptul că totalitatea evenimentelor umane descifrează un fond comun de interese și aspirații cuprinsă în istoria „pontică", socotită ca un tot, a cărei unitate de-a lungul vremii constituie un factor esențial al ansamblului de probleme politice, economice și spirituale. Teatrul oferit de poziția geografică a **Mării Negre** favorizează, mai mult ca altele similare din lume (mare închisă sau semiînchisă), considerații ce depășesc problemele regionale și se raportează la forțele care acționează asupra istoriei universale. **Din acest punct de vedere să rememorăm expansiunea comerțului Mediteranei spre Extremul Nord și spre Orient, invaziile din stepele Asiei Centrale asupra Europei, rivalitatea dintotdeauna a puterilor marine pentru supremație asupra strîmtorilor (considerate „puncte choie") ce leagă cele două continente, pentru a-și croi cale spre „marea liberă". Fără a cunoaște aceste elemente nu am putea însă defini contemporaneitatea noastră, sigiliul de existență românească multimilenară în acest spațiu de cultură și civilizație, ridicat printr-o permanentă continuitate.**

COMPENDIUM

Încă din antichitate, urmărindu-i pe sciți, Darius a parcurs peisajele pontice; Pericle și Alcibiade au atins coloniile de pe litoral; Alexandru cel Mare, în expansiunea lui pentru cucerirea Asiei, a ținut să-și asigure gurile Dunării. Cezar nu a pus stăpînire pe Euxin, dar s-a gîndit la ea; Augustus și Nero au inclus-o în proiectele lor, dar numai campaniile lui Traian au realizat acest scop aproape în întregime. În sfîrșit, în pragul altei epoci, Constantin și-a stabilit capitala imperiului la intrarea (strîmtori) care supraveghează trecerea dintre Marea Neagră și Mediterana, facilitînd apoi stăpînirea de către Bizanț a întregului litoral pontic. În zorii timpurilor moderne spațiul Mării Negre a fost integrat Imperiului Otoman. Bătălia continuă și în perioada napoleoniană, dar tot atît de acerb în secolul XIX și apoi începutul secolului XX, cînd trei mari conferințe internaționale — Londra, Paris și Berlin — au încercat să reglementeze statutul Mării Negre și al strîmtorilor. În sfîrșit, ultimele luni ale celui de-al doilea război mondial consemnează o întîlnire în Crimeea pentru a hotărî sfîrșitul campaniei din Europa și pacea pe care toate popoarele o așteptau. Este surprinzător acest interes față de Marea Neagră? Istoria, fie și succint prezentată în rîndurile de mai sus, demonstrează că avem de-a face cu un răspuns afirmativ. Acest lucru însă nu este suficient, deoarece rădăcinile sînt mult mai ramificate și mult mai adînc înfipte în realitatea istorică din toate timpurile. Pentru că, fiind într-adevăr o mare aproape închisă, comunicînd spre Mediterana doar prin porțile strîmte ale Bosforului și Dardanelelor, datorită marilor fluvii care se varsă în ea din adîncurile stepei sau masivele Europei Centrale, datorită rețelei multiple de drumuri intercontinentale ce ajung în porturile ei, Marea Neagră merită, la fel ca mările deschise, numele de „placă turnantă" a marelui trafic și a schimburilor internaționale. Ca atare, istoria românească nu poate fi înțeleasă dacă nu ținem seama de drumurile și influențele care s-au încrucișat pe acest teritoriu carpato-danubiano-pontic, o adevărată răscruce a civilizațiilor și negoțului, **în care noi ne-am păstrat cu sfințenie zestrea strămoșească,** cu toate invaziile și răzbeirile inerente unei astfel de așezări geografice. În acest ansamblu, Marea Neagră își are rolul său bine conturat.

UN NUME FĂRĂ LEGENDĂ

Oricît ar părea de paradoxal, cel mai puțin cunoscut și explicabil este numele ei. Avem o dublă denumire, bine confirmată: **Pontul Euxin** în antichitate și **Marea Neagră** în epoca modernă. „Euxin" derivă din „euxinos" care înseamnă în grecește „ospitalier". Geneza este contradictorie și s-ar rezuma la faptul că navigatorii greci, cu mijloacele rudimentare ale anticului timpuriu, au găsit o mare necunoscută, înspăimîntătoare, neospitalieră, cu furtuni și cer permanent întunecat. Procedînd la un sondaj-tip se poate determina că drumul lor s-a întîmplat în perioada de iarnă (noiembrie-martie), iar accesul la țărm a fost inaugurat de băștinași, care-i credeau ostași năvălitori în căutare de bogății. Iarna, Marea Neagră este agitată în comparație cu Mediterana, care cunoaște o perioadă mult mai scurtă din acest punct de vedere strict climatologic. Cît privește bogăția coastelor pontice (mai ales nordice și vestice) nu mai trebuie să facem precizări elementare, deci băștinașii aveau ce apăra, mai ales că năvăliri în acest teritoriu s-au întîmplat de cînd lumea. Așadar, denumirea **„axeinos"**, adică mare ostilă, cu furtuni neașteptate și cu țărmuri populate de „barbari". În iraniană există un termen similar — **„akhshaena"** — ce înseamnă întunecat, închis, iar în limbajul „indigen" al mării un altul — **„askeo"**. Navigatorii eleni, obișnuiți cu Egeea fragmentată de arhipelaguri și numeroase posibilități de acostare, depășind strîmtorile se trezesc deodată într-o mare fără insule și peninsule, doar Dobrogea și Crimeea oferind posibilități de găzduire. Ei rețin numele dat de popoarele de pe țărmuri și-l adaptează sensului care li se pare potrivit, dar apoi pentru a-și atrage protecția zeilor, numele de rău augur este schimbat în sens opus.

Perioada romană accentuează cuvîntul „pontus", ca apoi arabii, în evul mediu, să o numească „Nitas" sau „Nitash" (sec. 12). În secolul 13 reapare sensul primordial al denumirii actuale, din toponimia popoarelor turco-tătare, care au pus stăpînire pe țărmurile ei: **„Kara Deniz"**, pentru „Kara" semnificînd nu numai **negru, întunecat,** ci și **mare, puternic, de temut**. Drept pentru care occidentalii (de natură continentală) cînd au ajuns aici au numit-o **„Mare Majus"**, marea „cea mai mare". Așadar, racordați la fibrele europene, firesc, domnitorii munteni și moldoveni, în secolul 14, îi atribuiau denumirea de **„marea cea**

Mare", ca o recunoaştere a extremelor în care se întindeau teritoriile româneşti. Dar, încă din această epocă se revine la denumirea dată de coloare: în greacă **„mavri thalassa"** figura din 1265 în tratatul cu Veneţia, iar din 1338 apare **„Mare nigrum"** (tot) din izvoare occidentale, adică nuanţa culorii cerului în timp de iarnă ce se reflectă în valurile sale, mai ales pe timp de furtună, aşa încît genovezii interzic, în secolul 14, accesul vaselor lor din noiembrie pînă în martie.

AREALUL GEOGRAFIC

Strict geografic, Marea Neagră este una din rămăşiţele „mării sarmatice", acoperind încă în epoca terţiară şi în pliocen un teritoriu imens din Europa centrală pînă la marginea Turkestanului actual. La sfîrşitul acestei ere geologice seismele scoarţei împart în trei tronsoane marea sarmatică: Marea Neagră, Marea Caspică şi marele lac Aral. În era cuaternară, se prăbuşeşte podişul prin care era legată Peninsula Balcanică de Asia Mică, stabilindu-se legătura dintre Mediterana şi Marea Neagră, în forma care există şi azi. Adîncimea maximă — 2245 m. Litoral navigabil (cu grad înalt de favorabilitate) există mai ales în partea vestică (R.S. România şi R.P. Bulgaria) şi nordică (U.R.S.S.). Apa are o concentraţie de săruri ce nu depăşeşte 1,9%, salinitate redusă în comparaţie cu alte mări, chiar faţă de Mediterana, cu care face schimb de curenţi, care are o concentraţie de 3,64 — 3,93 la sută (**addenda**: dificultăţile în aceste măsurători sînt serios marcate în ultimul deceniu de poluare, fenomen complex manifestat sub forme mecanice, chimice sau biologice!)

Faţă de aceste date generale, să specificăm cîteva caracteristici ale litoralului românesc al Mării Negre, care evidenţiază factorii de cură helio-marină ce atrag anual mii de turişti din ţară şi din toată lumea:

- apele Mării Negre au un conţinut de oxigen cuprins între 70—150 la mie, iar în timpul verii temperatura apei ajunge pînă la 28 grade Celsius, fără curenţi puternici; la concentraţia de săruri (16—19 g/litru) şi cele amintite mai sus se dezvoltă o diversă floră şi faună marină;
- insolaţia atinge în timpul verii 300 de ore de strălucire a soarelui într-o lună, cu o putere calorică de 120—150 mii cal/cm² (comparabil cu regiunile mediteraneene ale Franţei şi Italiei), completată de expunerea estică a plajelor;
- nisipul, de o calitate deosebită, formează plaje cu dimensiuni ce variază între 8 km lungime şi 200 m lăţime la Mamaia, pînă la lungimi de 3—4 km şi lăţimi sub 50 m în sudul litoralului; calitatea şi puritatea nisipului conduc la mărirea, prin reflexie, a intensităţii luminii solare cu peste 10 la sută;
- mişcarea aerului, reprezentată de briză, atinge viteza de 2—4 m pe secundă, fiind principalul factor de purificare a aerului marin, în picăturile extrem de fine (aerosoli), provenite din sfărîmarea valurilor şi care plutesc în aer, sînt cuprinse substanţe ca clorură de sodiu şi clorură de calciu, bromură de potasiu, clorură de magneziu, iod, siliciu, fier, aluminiu etc., conţinînd totodată şi o importantă cantitate de ozon;

Limitrof mării se află şi cîteva elemente geomorfologice, apreciate pentru calităţile lor terapeutice, întregind ansamblul helio-marin:

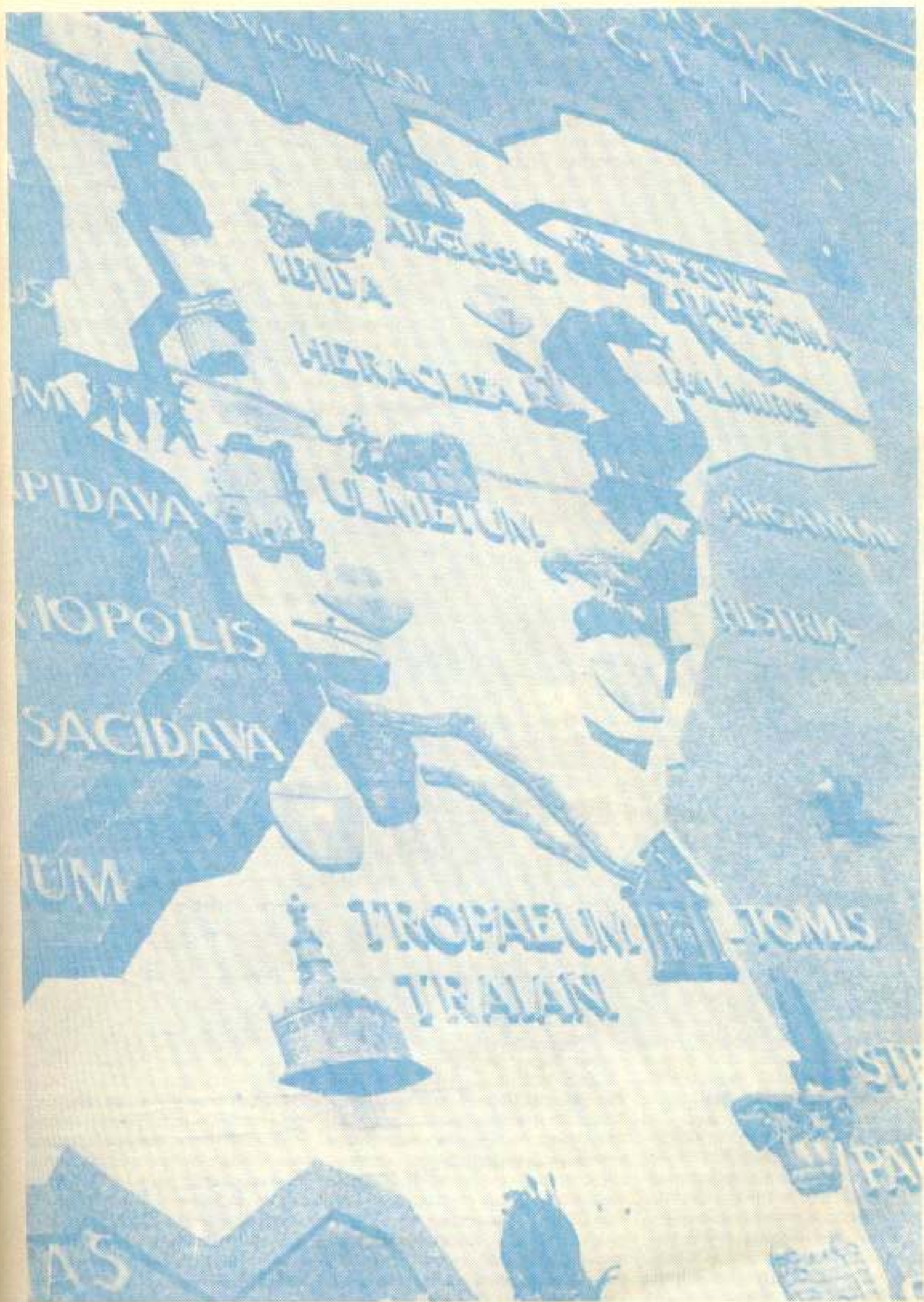
- lacul Techirghiol, cu o suprafaţă de 11 km², conţine săruri în valoare de 70—80 grame la litru, avînd temperaturi vara între 22 şi 26°C;
- nămolul sapropelic, aflat în lac, are proprietăţi curative deosebite — 80 de grame la mie substanţe volatile şi 305 grame la mie săruri minerale (cloruri şi sulfat de sodiu, potasiu, amoniu şi magneziu, sulfură de fier, oxid de aluminiu, bioxid de siliciu, bromură de magneziu etc.) — şi este indicat în tratamentul reumatismelor, ginecopatiilor cronice, afecţiunilor sistemului nervos periferic (sciatică), sechelelor post-traumatice, bolilor de piele, diferitelor forme de decalcifieri;
- izvoarele sulfuroase mezotermale hipotone din zona Mangalia, cu o concentraţie de 19 mg/l hidrogen sulfurat şi temperaturi constante cuprinse între 21—28°C, cu o uşoară radioactivitate, care iau naştere din pînzele de apă freatică în traversarea lor prin calcarele ce formează subsolul zonei.

Aşadar, este Marea Neagră doar o simplă cale navigabilă, doar un nod comercial? Cele spuse mai sus dovedesc că nu; cu fiecare pas spre ea şi dinspre ea orizontul albastru al Mării Negre se lărgeşte. Cum anume? Vom vedea în continuare.

GENEZE

„Aici se relevă (este vorba de secolele III—II înaintea erei noastre — n.n.) încă o dată importanţa regiunilor pontice pe scena istoriei universale. Ameninţarea invaziei barbare nu a putut să ia atunci amploare şi să realizeze toate efectele potenţialului său distructiv, deoarece a întîlnit (...) opoziţia unui stat în plină expansiune, sprijinit pe populaţii primitive şi rustice, dar cu viaţă şi obiceiuri sedentare. Puterea daco-getică, care avea să-şi atingă apogeul în secolul I înainte de era noastră sub domnia lui Burebista, se constituia la nordul Dunării şi prezenta un obstacol dintre cele mai serioase în calea pătrunderii spre sud şi vest a invadatorilor... În vremea lui Burebista avea să se formeze un adevărat imperiu dunărean, care se întindea din munţii Slovaciei pînă la gurile Niprului şi din Galiţia în Balcani (cf. H. Daicoviciu „Dacia de la Burebista la cucerirea romană". Cluj, 1972 — n.a.)... Cu siguranţă că existenţa acestui puternic regat constituia o ameninţare pentru Roma, încît inspirase lui Cezar proiectul de război pe care Traian avea să-l întreprindă şi să-l ducă la bun sfîrşit (**n.n.** — Cezar şi Burebista au dispărut în acelaşi an, iar conflictul dintre Roma şi daci s-a amînat un secol)... Imperiul dacic, cu resursele şi armatele sale numeroase, precum şi cu fortăreţele sale ce constituiau tot atîtea redute în inima Carpaţilor, se ridica în pragul marii stepe, stăvilind pătrunderea nomazilor în Europa Centrală şi în Balcani. Sarmaţii, care aveau să se infiltreze în Cîmpia Panonică şi să ocupe teritoriul Munteniei dunărene, se aflau într-o postură de dependenţă faţă de regele dac, după cum ulterior aveau să constituie clientela pieţelor Imperiului roman. Situaţia lor nu face decît că confirme ipoteza rolului de apărare jucat de regatul lui Burebista şi a succesorilor săi (vezi monumentul triumfal al lui Traian — „Tropaeum Traiani" — de la Adamclisi — **n.n.**).

Afară de aceasta, regatul dac sau daco-get, cu civilizaţia sa rudimentară în comparaţie cu cea a lumii greco-romane, se arată deja adînc pătruns de influenţe occidentale. Aporturile cetăţilor elenice nu sînt mai puţin

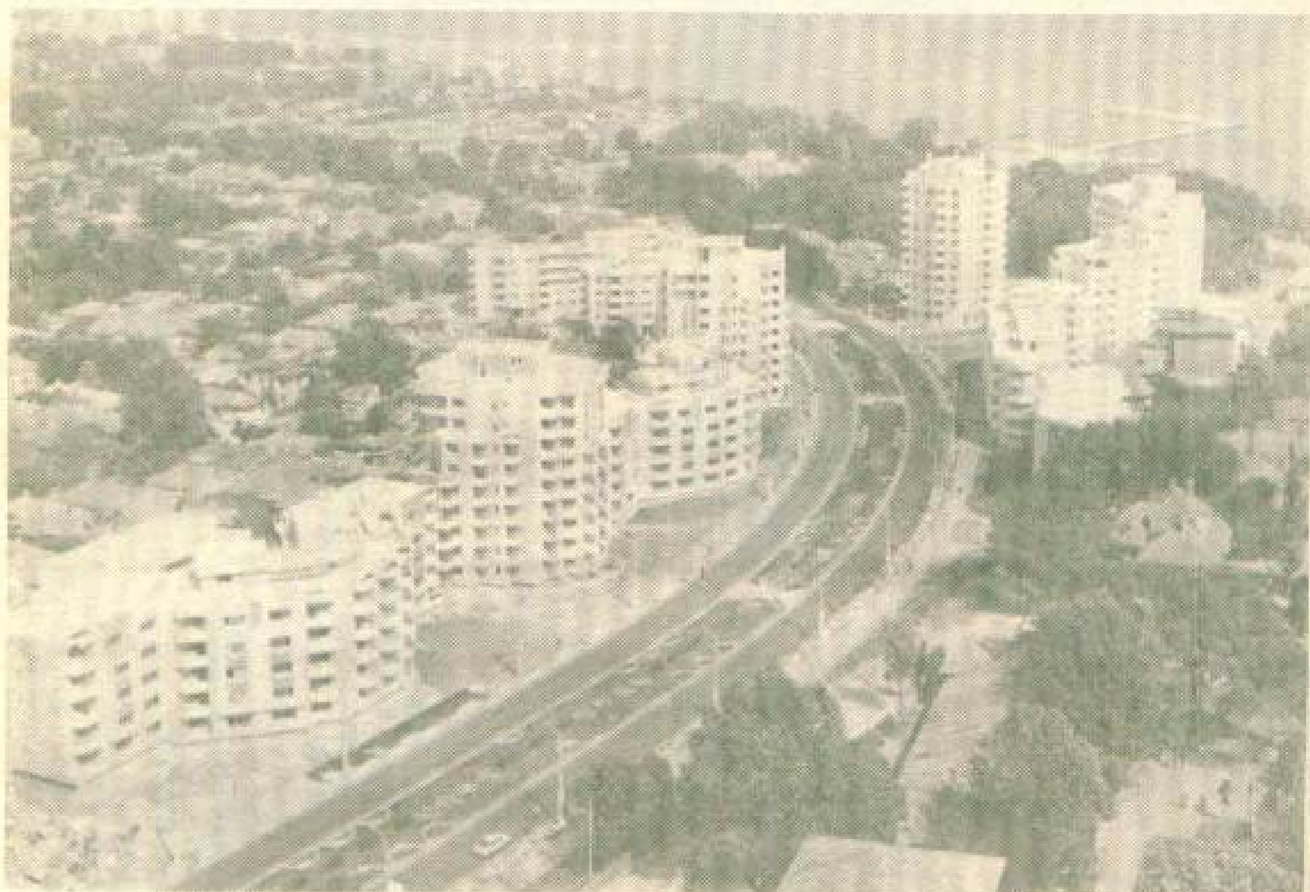

PIDAVA
OPOLIS
SACIDAVA
ULMETUM
HERACLEA
TROPAEUM
TRAIAN.
TOMIS
HISTRIA

sensibile, fie numai și în sistemul monetar, iar prezența monedelor atestă circulația negustorilor veniți din piețele și porturile din „Scythia Minor" (numele Dobrogei din epoca romană — n.n) sau de pe litoralul tracic. Dar acestea sînt contacte de suprafață: influențele profunde resimțite în arta teritoriului daco-getic vin din Occident. Ele sînt villanoviene și celtice în perioada veche, pannonice, illirice, italice, de asemenea, pe măsura apropierii de orbita focarului. Către această nouă putere aveau să se întoarcă cetățile elene de pe țărmurile Euxinului (Histria, Tomis, Callatis — **n.n)** în căutarea unei protecții împotriva pericolelor...

Dar cucerirea romană, ce se va profila curînd la orizont, se va întinde aici în urma unei alte dominații, căreia i-a fost dat să unească pentru prima oară sub imperiul său toate coastele Mării Negre. Din Asia Mică în Caucaz și din Crimeea la gurile Dunării; părții continentale a Imperiului daco-getic, adică regiunii carpato-dunărene, i se opune imperiul elenistic al mării, care se va mulțumi cu litoralul... (reluare din Gh. I. Brătianu „Marea Neagră", Ed Meridiane, București, 1988, pg. 181—184)

N.N. Care era suportul economic al acestor înverșunate încleștări pentru dominația Pontului Euxin și a țărmurilor sale (neprielnice navigației decît în mică măsură, cum am amintit)? Mai puternice decît orice imbold expansionist și obstacol de navigație se dovediseră bogățiile naturale și economia predominant pastorală și agricolă ce se practica aici. Se instituie la rang de lege necondiționat: coloniile de pe litoralul Mării Negre primeau din Grecia încărcături de vin (?) și de ulei, în schimbul reîntoarcerii (obligatoriu) cu încărcături de grîu, cu dobînzi diferențiate după anotimpuri.

Aceleași procedee și aceleași clauze vor fi preluate din antichitate în evul mediu, chiar și în tranzacțiile navigatorilor și negustorilor genovezi sau venețieni, pe o durată de 15 secole, demonstrînd edificator continuitatea condiției economice a Mării Negre, a litoralului său.

AMINTIRILE ORAȘULUI

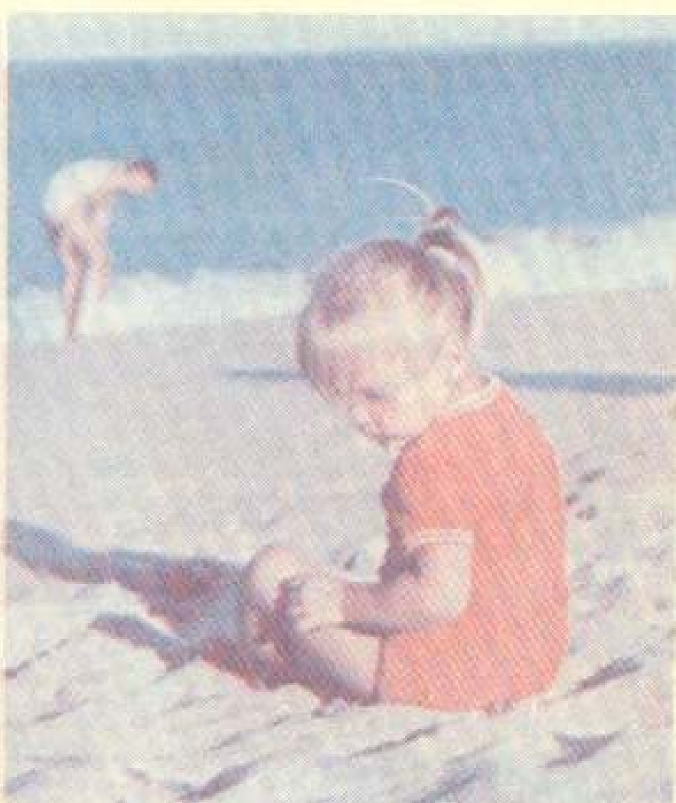
CONSTANȚA: uimitoare existență între istorie și contemporaneitate, cu orizont nelimitat spre viitor! Născut din profunde transformări economico-istorice de-a lungul timpului, orașul — far al României („poarta spre lume") își află rădăcina în vechea cetate Tomis, încă din secolele VII—VI î.e.n. Și azi, după atîtea milenii de existență neîntreruptă, vestigiile antichității se prezintă marcant, în toată splendoarea lor. Ele, însă, nu vin să completeze un „teritoriu gol", pentru că cercetările arheologice atestă urme materiale ale civilizației autohtone în Dobrogea (deci între Dunăre și Marea Neagră) cu circa o sută de mii de ani în urmă. Argumentele sînt suficiente și orice constănțean cunoaște bine aceste lucruri, nu atît din cărțile de istorie sau geografie (pe care le-am invocat sumar în capitolele anterioare ale acestui reportaj-orizont!), cît mai ales din viața cotidiană a marelui oraș. Dar, chiar dincolo de interesul legitim al localnicilor, Constanța a atras (și atrage tot mai puternic!) spiritul iscoditor a mii de vizitatori (mai ales în sezonul estival, și nu numai), care prin diferite forme de exprimare își prezinta

opiniile. O imensă bibliografie și literatură acoperă zilnic și anual orașul, litoralul și marea! Așa încît, se poate pune întrebarea legitimă: ce ar mai fi de spus? Întrebarea este cu atît mai grea cu cît scormone sufletul unui tînăr născut și crescut în acest loc. (În peregrinările mele — probabil o reminiscență marinărească, cu toate că nu am avut niciodată înclinații spre această profesie — aveam să ajung și în orașul Baku — Azerbadjan din U.R.S.S., de pe malul Mării Caspice. Gazdele, cu amabilitate, prezentîndu-mi ceea ce se întîmpla pe acolo, nu au scăpat ocazia să-mi spună că „baku" înseamnă **vînt**, deci, „orașul vînturilor". Cu modestie le-am replicat: „eu m-am născut în orașul Constanța, de la Marea Neagră — cunoșteau și orașul și marea! — pe o stradă cu numele de Vîntului. Am avut, de atunci, un punct comun, sentimental: deschiderea spre mare, cu orizontul ei de vînturi. Cum, spun marinarii: vînt bun la pupa!)

Așadar m-am născut pe malul mării, cheie biografică fără importanță pînă la amintita întîmplare, în centrul (vechi) al orașului, care urca din buza portului vreo 2—3 kilometri pînă la Teatrul Liric și puțin peste limita Teatrului Fantasio, de unde începeau cartierele periferice (suburbii, chiar foste sate) cu nume distincte: Obor, Chilia, Coiciu, Tăbăcărie, Anadalchioi, Viile Noi etc. Căutați aceste cartiere acum (sînt notate ca atare încă în hărțile anilor 1960—1970) și veți descoperi altceva. Sau, mai bine, priviți Constanța de azi de la noua gară înspre toate direcțiile pe care le doriți. Nu veți fi debusolați! Și pentru că veni vorba de gară, la vremea copilăriei mele trenurile plecau de pe locul unde se află azi centrul politico-administrativ al județului. Fumul gros al locomotivelor aproape că îneca statuia nemișcată a lui Ovidiu, în vreme ce Eminescu, de pe faleza Cazinoului, privea cu nostalgie sublimă orizontul marin, de unde mai sosea din cînd în cînd cîte un vapor. Ce se întîmpla în acest perimetru al orașului, în care doar la 6—7 case se repetau obiceiurile, tradițiile și formele arhitecturale sublimate timid doar la un pervaz de fereastră sau în zilele de sărbătoare? Cununiile, cumetriile, botezurile și comemorările se amestecau în toate zilele săptămînii, lună de lună, pe întregul an, însoțite de alaiul gălăgios al copiilor cartierului, din care nu lipsea nimeni. Viața unui port înseamnă mai întîi acea veșnică forfotă și translație de materie și spirit ce migrează din toate colțurile lumii. Orașul poartă și el această amprentă. Pe un spațiu îngust auzi vorbindu-se aproape toate limbile Pămîntului. Trebuie să te deprinzi ca dintr-o privire rapidă și discretă să afli ce intenții au cei din jurul tău (pentru că nu întotdeauna sînt de bună credință!) spiritul nostru ospitalier vă va face, poate, să mă contraziceți, mai ales că acum „poarta de intrare a lumii" spre noi nu este numai portul, ci și litoralul (nu aduc aici valorile lor imense de dezvoltare din ultimele decenii pentru că nu suferă comparații și nici tangențe!) Această diversitate nuanțată am regăsit-o mai tîrziu spre adolescență, cînd opțiunile celor de vîrsta mea s-au concretizat în drumul ales în viață: o multitudine de profesii, din care marinăritul nu deținea ponderea, chiar dacă numeric se detașa. Orașul, în plină dezvoltare,

avea nevoie de ingineri, economişti, medici, profesori, tehnicieni, muncitori cu înaltă calificare. Acum pot să afirm că la finele deceniului şapte în Constanţa erau reprezentate aproape toate ramurile economiei naţionale, iar dezvoltarea lor nu se putea face fără oameni (cei mai mulţi tineri) bine pregătiţi în diverse domenii.

Mai mult, economia românească solicita şi un export pe măsură, drept pentru care portul a devenit (şi va mai creşte) un adevărat titan în materie: de la grîne la ultima tehnică sofisticată în construcţii industriale de maşini, electronice, navale. Cît priveşte litoralul, turismul, şi acesta a devenit o adevărată industrie, în concordanţă cu exigenţele actuale şi de perspectivă. Aceste mutaţii cantitative, dar mai ales calitative, s-au petrecut doar în intervalul unei singure generaţii! O generaţie, care, desigur, nu a prea avut timp pentru amintiri nostalgice, o generaţie care, mai mult ca sigur, a privit şi ascultat cu indulgenţă legendele mării, mizînd mai mult pe sensul real al vieţii."

Viaţa care nu înseamnă decît o bună convieţuire a omului cu natura, cu ceea ce-l înconjoară. (De aceea protecţia naturii nu este doar o necesitate de circumstanţă ci, mai mult, o **obligaţie!**)

ARGUMENT

Începutul cercetărilor ştiinţifice ale litoralului românesc datează din anul 1915, cînd oamenii de ştiinţă Tr. Săvulescu, I. Borcea şi C. Petrescu, independent unul de altul, au descoperit existenţa elementului caspic **Convolvulus persicus** pe dunele nisipoase de la Agigea, cunoscut pînă atunci în Europa numai în zona Constantinopolului.

Cercetările recente, sintetizînd informaţii existente, au demonstrat că faţă de genofondul mondial de specii, complexul de biotipuri de la Agigea a avut privilegiul de a fi luxuriant dotat. Astfel, judecînd după densitatea medie planetară a speciilor de fanerogame pe unitatea de suprafaţă s-a constatat că aceasta a fost mai mare de 26 ori în România, de 213 ori în Dobrogea, de 1 300 de ori în banda litorală de 10 km lăţime, de 2 130 de ori în Delta Dunării, de peste 100 mii ori pe plaja litorală şi de circa 43 milioane ori în rezervaţia ecosistemului de dune marine de la Agigea. La fel, faţă de media planetară, avifauna a avut o densitate mai mare de 20 ori în România, de 780 mii ori în rezervaţia naturală Pădurea Hagieni şi de circa 1,1 milioane de ori în rezervaţia ecosistemului lacului Agigea. Aici, în perioada de migraţie, s-au numărat circa 500 mie/m²/ noapte. Rezultă deci că pe suprafaţa planetei distribuţia unităţilor sistematice şi peisagistice este inegală, apărînd zone de concentraţie considerabilă a căror atractivitate, valoare şi importanţă multiplă pentru unicitatea lor se impune prioritar atenţiei lumii ştiinţifice, mondiale. Acesta este şi cazul Agigei.

Concentrarea acestui complex de biotipuri pe o suprafaţă de abia trei km², dar cu o luxuriantă abundenţă şi considerabilă diversitate a formelor de viaţă, a determinat amplasarea primei „Staţii Zoologice Marine" române în anul 1925 (recunoscută oficial prin decretul nr. 810/1 martie 1926) de către fondatorul şi primul ei director, profesorul Universităţii ieşene Ioan Borcea, ce avea să-şi lege indisolubil numele de Agigea, la al cărei larg ecou naţional şi internaţional a contribuit direct.

Rezultatele obţinute şi intervenţiile profesorului Ioan

Borcea făcute încă din anul 1928, au determinat decretarea ecosistemului de dune ca „monument al naturii" şi punerea lui sub protecţia legii: Jurnalul Consiliului de Miniştri nr. 142/1939, Monitorul Oficial nr. 24/1939, Hotărîrea Comitetului Executiv al Sfatului Popular Regional Dobrogea nr. 935/1962 şi Deciziile Consiliului Popular Judeţean Constanţa nr. 918/1968 şi nr. 425/1970. Astfel, în decurs de numai 31 de ani, importanţa ştiinţifică a ecosistemului de dune marine de la Agigea a fost recunoscută oficial de 4 ori. Creşterea impactului antropic a determinat şi trecerea lacului Agigea sub ocrotire în anul 1968.

Reputaţi oameni de ştiinţă din ţară şi străinătate au studiat la Agigea diferite probleme ştiinţifice. Astfel, în perioada 1957—1966, au mai lucrat 2 665 academicieni, cercetători, cadre universitare şi studenţi, care au efectuat 24 206 zile-om activitate ştiinţifică, din care 2 117 români cu 23 286 zile-om şi 148 străini cu 920 zile-om. Staţiunea a organizat, găzduit şi participat la numeroase manifestări ştiinţifice naţionale şi internaţionale, mulţi cercetători de la staţiune fiind aleşi membri ai unor comisii şi societăţi ştiinţifice internaţionale.

Staţiunea de cercetări marine „Profesor Ioan Borcea" Agigea a funcţionat pînă în anul 1970 cînd a fost inclusă în nou creatul Institut Român de Cercetări Marine, adăpostit în sediul staţiunii marine. Acesta, printr-un act încheiat în anul 1979 cu unele întreprinderi subordonate fostei Centrale a Canalului Dunăre-Marea Neagră, reduce suprafaţa rezervaţiei dunelor marine de la 21,455 ha la 9,75 ha iar, un an mai tîrziu, cedează şi restul bazei materiale amintitei Centrale şi abandonează Agigea.

Asemenea ecosisteme unice nu pot dăinui şi nu pot fi conservate decît în mediul natural în care s-au format. Dislocarea acestora echivalează cu distrugerea lor. De aceea, spre deosebire de alte monumente, ecosistemele şi rezervaţiile naturale sînt intransportabile. Perpetuarea lor este posibilă numai în limita conservării mediului ambiant, a ecosistemului propriu-zis şi a unei zone perimetrale tampon.

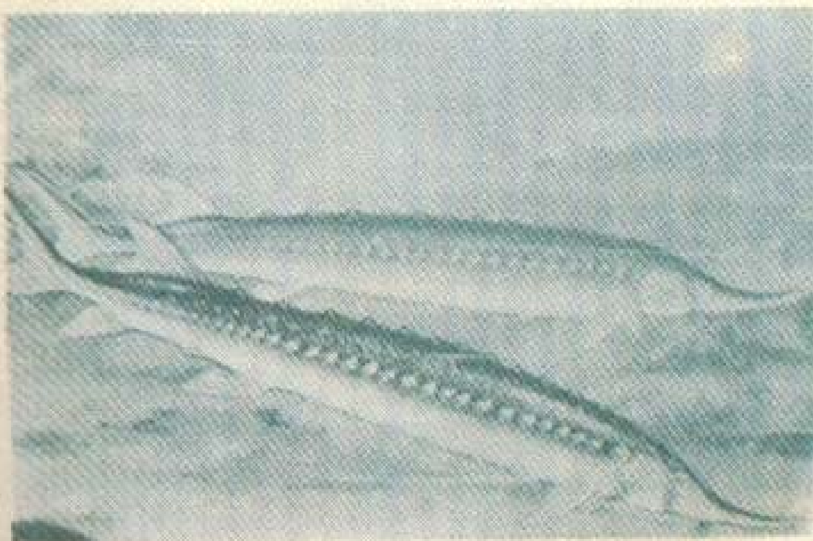
Complexitatea şi dificultatea soluţionării multiplelor probleme acumulate, specifice zonei şi rămase în suspensie, demonstrează utilitatea şi necesitatea reînfiinţării staţiunii de Cercetări Marine „Prof. I. Borcea" Agigea, cu profil adecvat imperativelor contemporaneităţii (protecţia şi cercetarea ecosistemelor terestre şi acvatice, cercetări ornitologice, meteorologice şi de monitorizare în vederea surprinderii dinamicii evoluţiei ecosistemelor din zonă prin modificarea condiţiilor ecologice, centru de perfecţionare şi de specializare a cercetătorilor şi a cadrelor didactice, centru didactic pentru efectuarea lucrărilor de diplomă şi a practicii de vară a studenţilor naturalişti ai Universităţii naţionale, centru pentru popularizarea cunoştinţelor despre Marea Neagră şi a istoriei cercetărilor marine sau înfiinţarea unui complex muzeal (construit din Muzeul resurselor naturale marine, Muzeul Canalului Dunăre—Marea Neagră etc.)

CRISTIAN STOICULESCU

FLORA ŞI FAUNA

Marea Neagră este un „**unicum hidrobiologicum**", un imens laborator natural în care pot fi urmărite modificările survenite în compoziţia florei şi faunei, dar şi transformările unor specii sub influenţa condiţiilor de mediu.

Primele cunoştinţe asupra florei şi faunei din Marea Neagră le datorăm naturaliştilor Gmelin, Pallas, Bauer, Eichwald etc., din secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea. Ele vor consemna primele date pentru înţelegerea dinamicii apelor şi a condiţiilor de viaţă din Marea Neagră. În 1881—1882 studiile hidrografice descoperă existenţa celor doi curenţi de sens contrar, din Bosfor. Expediţii de din anii 1890—1892 stabilesc distribuţia pe verticală a temperaturii, salinităţii, densităţii şi pun în evidenţă existenţa cantităţii considerabile de hidrogen sulfurat de la 180 m în jos.

În această perioadă se situează şi prima explorare ştiinţifică românească a apelor Mării Negre. Ea a fost întreprinsă de Grigore Antipa, în 1893, în cursul a trei campanii succesive care au permis cercetarea întregului bazin pontic. Grigore Antipa a pus bazele studiului apelor din zona litoralului românesc, a publicat lucrări remarcabile asupra unor peşti ca sturionii şi scrumbiile (Clupeidei) şi o serie de sinteze încununate de monografia „Marea Neagră" apărută în 1941.

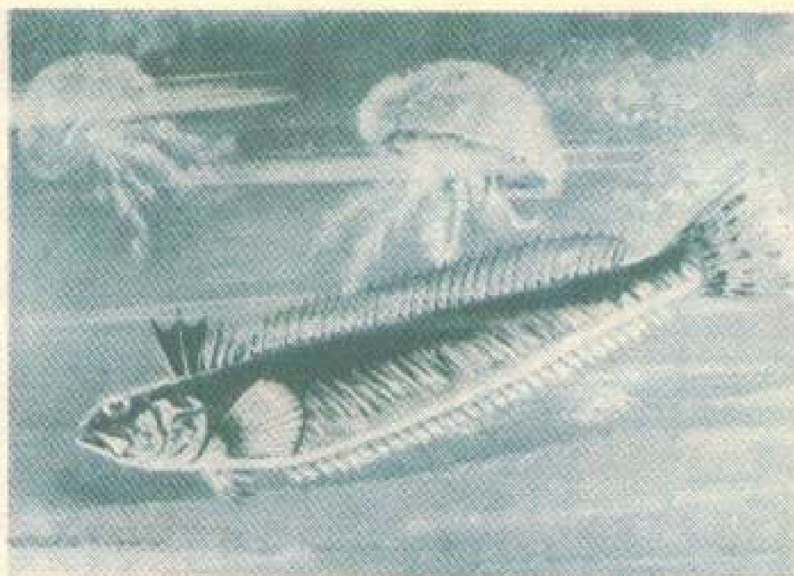
Ioan Borcea (1879—1936) este un alt eminent cercetător al vieţii din Marea Neagră, întemeietor al primei Staţiuni zoologice marine, cea de la Agigea (1926) şi fondator al şcolii româneşti de oceanologie. Dintre elevii săi, Mihai Băcescu a iniţiat în 1960 studiul calitativ şi cantitativ al vieţuitoarelor din apele româneşti ale Mării Negre cu rezultate

consemnate în 4 volume de Ecologie marină (1965—1971).

Pe baza listelor de specii s-a putut urmări evoluția florei și faunei și au putut fi mai ușor sesizate modificările apărute în cursul ultimelor decenii. Ce amploare au avut aceste schimbări, cum s-au manifestat ele în lungul celor 228 km, cît măsoară litoralul românesc și în apele platformei continentale ce coboară lent pînă la adîncimi de 200 m? Să spunem, de la bun început, că modificările în structura florei și faunei Mării Negre sînt destul de multe, iar unele dintre ele profunde. Cele temporare au fost generate de situații climatice de excepție, cum au fost iernile grele din 1945 și 1962, cînd apele au înghețat pe distanțe mari în zona litorală. Datorită trecării sloiurilor de gheață, unele biocenoze din această zonă au fost distruse, dar ele s-au refăcut după numai cîțiva ani. Sînt apoi modificări în echilibrul populațiilor, schimbări în inventarul speciilor, chiar în comportamentul unor specii, ceea ce indică, în ultimă instanță, o tulburare a echilibrului biologic.

Să ne oprim, de pildă, la cazul unei biocenoze foarte bine studiate, biocenoza cu **Corbula mediterranea**, o scoicuță mai mică de 1 cm, cu valve subțiri, albe. Lucrarea care a fost elaborată, de M. Băcescu și colaboratorii săi de la Muzeul de Istorie Naturală „Grigore Antipa", a marcat o dată importantă în Ecologia românească și a fost distinsă în 1959 cu premiul „Emil Racoviță" al Academiei. Biocenoza aceasta, caracteristică pentru zonele de nisip fin, ce se întindeau de la Sulina pînă la Sud de Mamaia, furniza cea mai mare biomasă și avea valoarea trofică cea mai ridicată din toate biocenozele Mării Negre. În cadrul ei fuseseră identificate peste 100 de specii. Biocenoza a avut de suferit după înghețurile din 1945 și 1962, care au distrus fauna litorală, dar s-a refăcut rapid. Uneori, după furtuni, se formau adevărate dune de scoicuțe aruncate de valuri în lungul plajelor. Din 1970 s-a constatat o sărăcie a acestei biocenoze, o serie de specii s-au rărit și au început să dispară, iar specia dominantă, scoicuța **Corbula** este astăzi aproape dispărută.

Marile bancuri de altădată serveau drept hrană puietului de sturioni ca și altor pești (scrumbii, pești plați, guvizi). Dispariția biocenozei a influențat deci nutriția acestor pești.

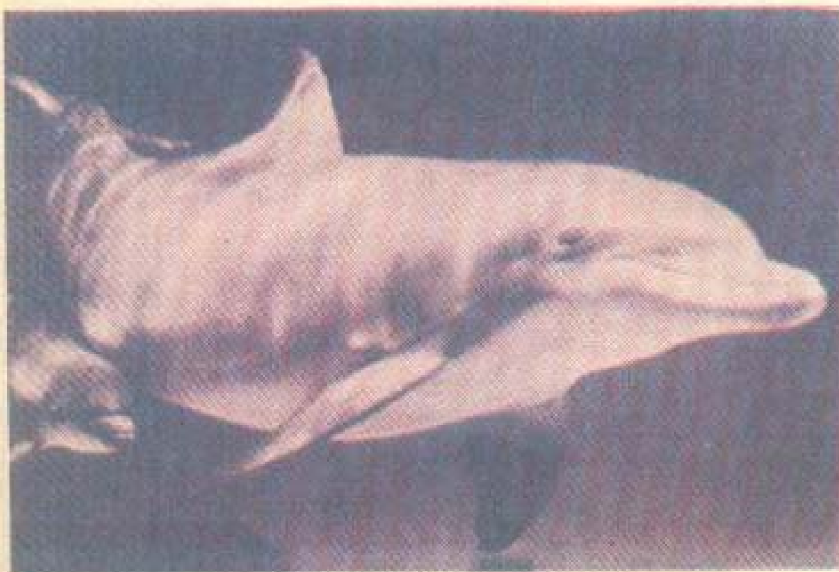

Principala cauză care a generat modificări profunde și ireversibile este probabil legată de barajele construite pe râuri și pe Dunăre. Acestea rețin o bună parte din aluviuni. Pe plajele de la Sud de Delta Dunării nu mai ajung aceleași cantități de nisip și ele încep să dispară (se fac eforturi costisitoare pentru menținerea lor prin transporturi de nisip) sub acțiunea valurilor, iar eroziunea distruge cordoanele litorale. Digurile construite perpendicular pe plajă, în lungul litoralului nu au rezolvat mare lucru și în plus generează curenți turbionari care contribuie la înmîlirea fundului.

Locul ocupat altădată de către **Corbula mediterranea** a fost luat astăzi de altă scoică, de dimensiuni mai mari, originară din apele Atlanticului de Nord și care lipsește din Marea Mediterană. Această scoică **Mya arenaria,** a fost semnalată prima dată la Odessa, în 1966, pentru ca după un an să fie găsită și în apele românești. Din 1971 ea s-a răspîndit pe tot litoralul, de la mal pînă spre 30 m adîncime, populînd în cantități apreciabile fundurile cu nisip.

Un alt oaspete, deloc dorit, este melcul **Rapana venosa,** apărut prin 1963 și care a invadat cu repeziciune apele noastre. Cu o cochilie masivă, frumoasă, tapetată în interior cu sidef roz, avînd cam 15 cm lungime, acest melc, originar din regiunea indo-pacifică, este carnivor și distruge bancurile de stridii și midii. El are o contribuție importantă la dispariția marilor aglomerări de midii din lungul litoralului nostru, după ce mai înainte distrusese stridiile de

pe coastele Crimeii. Dar probabil că midiile din zona litorală ar fi dispărut după un timp și fără contribuția sa, după cum au dispărut midiile de adînc care formau o biocenoză caracteristică pentru Marea Neagră. Cauza trebuie legată de concentrațiile crescînde de substanțe poluante pe care le aduce și le varsă Dunărea, substanțe responsabile și de dispariția marilor zone de alge roșii **Phyllophora,** care adăposteau o faună specifică.

Și pentru că am vorbit de apariția unor specii noi în fauna Mării Negre să semnalăm și pătrunderea recentă a scoicii **Scapharca foliacea,** originară tot din apele indo-pacifice. Consecințele pătrunderii ei, pe plan ecologic, nu le cunoaștem încă

Vizitatorul litoralului nu mai întîlnește pe plaja de la Mamaia, decît foarte rar, valvele unor scoici altădată abundente, frumoasele și fragilele unghiuțe (**Angulus exiqua**), Donacila (**Donacilla cornea**) sau Donax.

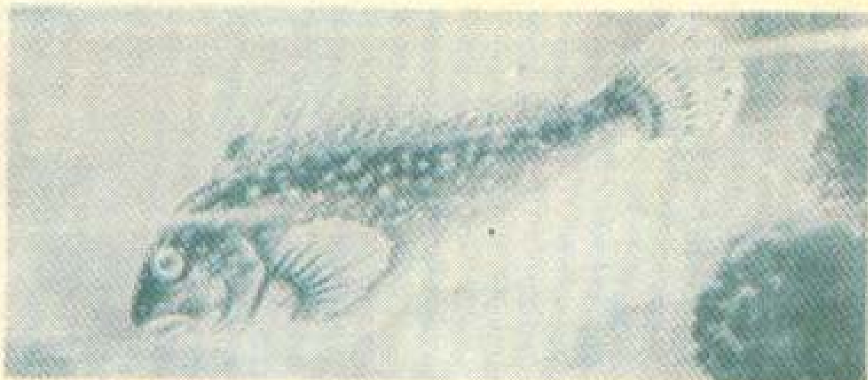
Trecînd acum la zonele cu substrat dur, stîncos, acoperite pînă nu de mult de alge, trebuie să subliniem că și ele au suferit modificări profunde. Au dispărut din partea de nord a litoralului, cîmpurile de **Cystoseira barbata**, o algă brună, ramificată, înaltă cam de 50 cm, iar spre capătul sudic, la Vama Veche, au devenit rare. Tot așa, au dispărut zonele cu iarbă de mare, **Zostera marina**, un gramineu cu frunze înguste, lungi de aproape un metru, altădată caracteristice pentru zona Agigea, și unde își găsea adăpost o întreagă lume animală. De altfel, fauna de fund, fauna bentonică a fost afectată serios de dislocările de loess, produse cu ocazia marilor amenajări de pe litoral. Acest pămînt fin s-a depus pe fundul pietros, acoperind și sufocînd animalele care trăiau aici, viermi tubicoli, mici crustacee etc.

Unele au putut să se adapteze, modificîndu-și biologia, cum a făcut viermele polichet **Polydora ciliata**, care înainte își făcea galeria în piatra calcaroasă de pe fund, iar astăzi a trecut, în bună măsură, pe melcul Rapana săpîndu-și galeria în grosimea acestuia.

Poluarea este și cauza răririi considerabile a unor specii de crustacei. Crabul de piatră, **Pachygrapsus marmoratus**, cu 20 de ani în urmă, încă abundent, putînd fi văzut mai ales la lăsarea serii, pe stîncile bătute de valuri, este astăzi aproape dispărut. Una din cele două specii de pagur (**Clibanarius erythropus**) a devenit foarte rară, iar dintre crevete multe specii au dispărut. Creveta de iarbă, **Palaemon adspersus**, care trăia în cîmpurile cu iarbă de mare (Zostera), a devenit foarte rară, iar altele, precum cele două specii de **Pontophilus**, au dispărut complet.

La cauzele care au generat aceste situații, pe lîngă cele deja amintite, trebuie adăugate marile lucrări pentru amenajări portuare și, nu în ultimul rînd, poluarea de origine urbană și industrială.

Ea este responsabilă de frecventele „înfloriri" ale apelor, cauzate de dezvoltarea explozivă a unei componente a fitoplanctonului, **Exuviella cordata**, care, pe lîngă deficitul de

oxigen pe care-l cauzează, elimină produse de metabolism toxice ce antrenează moartea a numeroase viețuitoare.

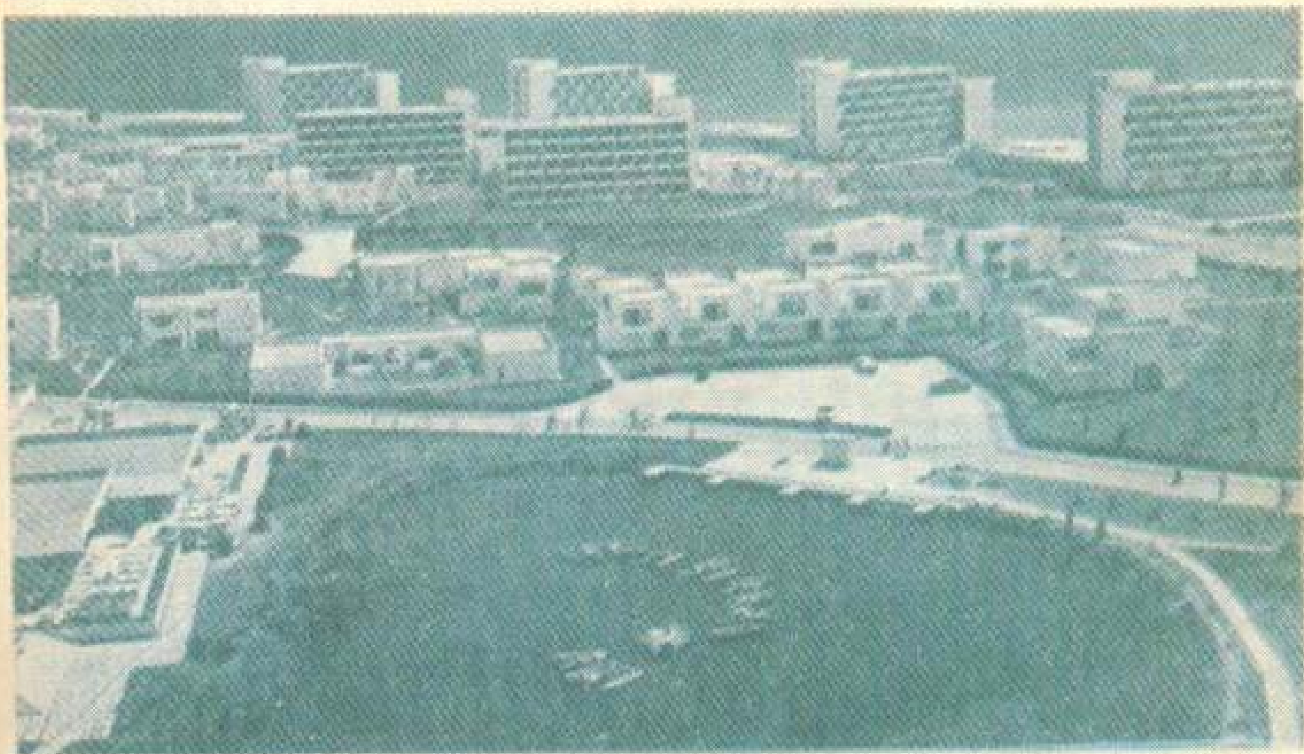
Să mai spunem că speciile de pești migratori, ca pălămida, de exemplu, care veneau în Marea Neagră din Mediterana, nu mai pot pătrunde din cauza gradului înalt de poluare a apelor Mării Marmara și a celor din zona Bosforului. Un adevărat „dop" de ape poluate blochează, practic, accesul peștilor în Marea Neagră.

Pentru starea actuală a apelor de la litoralul românesc al Mării Negre nu purtăm numai noi responsabilitatea. Dunărea adună astăzi, dintr-o bună parte a Europei, numeroase substanțe nocive pe care le transportă și le varsă apoi în mare. Croaziera navei „Calypso", din 1979, întreprinsă pentru a stabili un „Buletin de sănătate" al apelor din bazinul mediteranean, semnala în fața gurilor Dunării prezența unor mari cantități de nitriți, flor, fosfor organic, metale grele etc.

Ce se poate face? Sigur, idealul ar fi găsirea unor soluții care să împace cerințele unei dezvoltări armonioase a zonei litorale cu exigențele păstrării mediului natural. În proiectul Programului-Directivă al Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român, se prevăd măsuri energice pentru transpunerea în viață a politicii partidului și statului cu privire la apărarea și păstrarea mediului înconjurător. Stă în puterea noastră să pornim la realizarea amenajărilor de amploare și a marilor construcții industriale sau hidrotehnice după un prealabil și temeinic studiu tehnico-științific, în cadrul căruia părerea biologului să nu fie ignorată. Am văzut astăzi că pentru orice intervenție în natură, neasigurată și nestudiată, se plătește un preț greu.

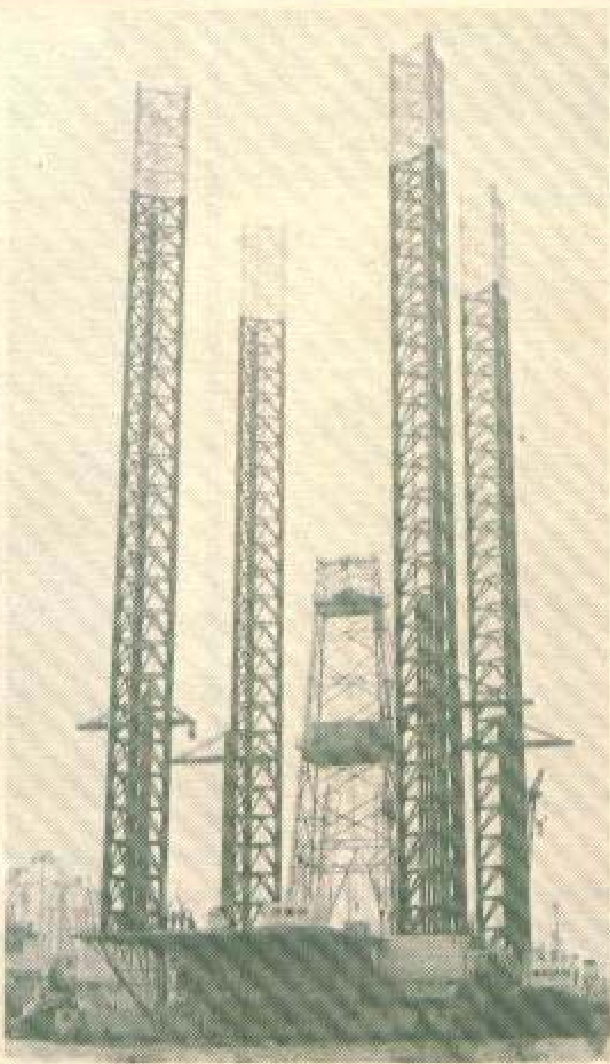
ALEXANDRU MARINESCU

Marinarii „aurului negru"

Cînd prima platformă de foraj marin a pornit pe Dunăre, de la Galați, oamenii au petrecut-o cu privirea lung și în ochi li se putea citi o mîndrie deloc ascunsă. „Gloria" începea atunci un marș triumfal care nu s-a încheiat nici astăzi și, în mod sigur, va mai dura mult timp. Fotografiile ce i s-au făcut atunci și după aceea sînt o mică istorie în imagini a unui fapt excepțional pe care românii porneau a-l îndeplini. Doar cîteva țări din lume foloseau la acea oră aceste mijloace de noutate absolută în extragerea petrolului și țara noastră își înscria astfel numele într-un domeniu de vîrf al tehnicii mondiale.

De la forările de prospectare s-a trecut apoi la cele de exploatare, iar acum imaginea „Gloriei" nu mai este cea familiară nouă de atîta timp, doar o turlă și patru piloane de susținere a platformei, ci ei i s-a adăugat o punte metalică laterală la capătul căreia arde o flacără. Deși pentru specialiști ea este o simplă flacără de control, pentru noi toți este o flacără a victoriei asupra mării, furtunilor, asupra tuturor dificultăților de care oamenii s-au lovit zi și noapte, vară și iarnă, acolo, în larg.

Au venit apoi alte platforme și odată cu ele s-a văzut cît de simplu este pentru unii oameni să transforme eroismul în muncă de zi cu zi, ce înseamnă dăruirea pentru meserie și dragostea de țară cînd aceasta este convertită în fapte excepționale.

Cînd spui „Orizont", oamenii Petromarului zîmbesc un pic cu nostalgie, gîndindu-se la acele ore încărcate de tensiune în care unii au albit cît în jumătate de viață, dăltuind în istoria extracției de petrol de pretutindeni o dată de referință și anume aceea a primei salvări a unei platforme de foraj furată de apele nebune ale mării, în furtună. Atunci, din întreaga lume pe adresa „România — Port Constanța, dana 34, Petromar" au sosit telegrame care oricum ar fi fost scrise se traduceau într-un gest simplu, acela de recunoaștere cu respect a profesionalismului petroliștilor marini români.

Pe o platformă de foraj marin zilele trec egale una cu alta, dar pen

tru a le trăi la nivelul acestui „egal" îți trebuie o structură interioară aparte. Munca nu pare la prima vedere prea grea și un vizitator ocazional ar putea crede că viața pe o insulă de oțel, departe, în larg, se trăiește mai romantic chiar. Nu este așa, deși un dram de poezie stă în sufletul oricăruia dintre petroliștii marinari, dar și în a celor care, chiar dacă nu lucrează direct pe platformă ci sînt oameni din linia a doua, pun umărul zi de zi la consolidarea acestor rezultate de excepție devenite, pentru ei, obișnuite.

Înainte, veștile despre platforme veneau din ziare și emisiuni TV. Acum, de mai sus de Constanța, oricine poate zări de pe mal o astfel de construcție plutind parcă în aburii mării. Este un bastion al noului, al realizărilor deosebite românești, al curajului și al măsurii capacităților tehnice a industriei noastre. Este o platformă de foraj marin „Made in România".

GAVRILĂ INOAN

Final deschis

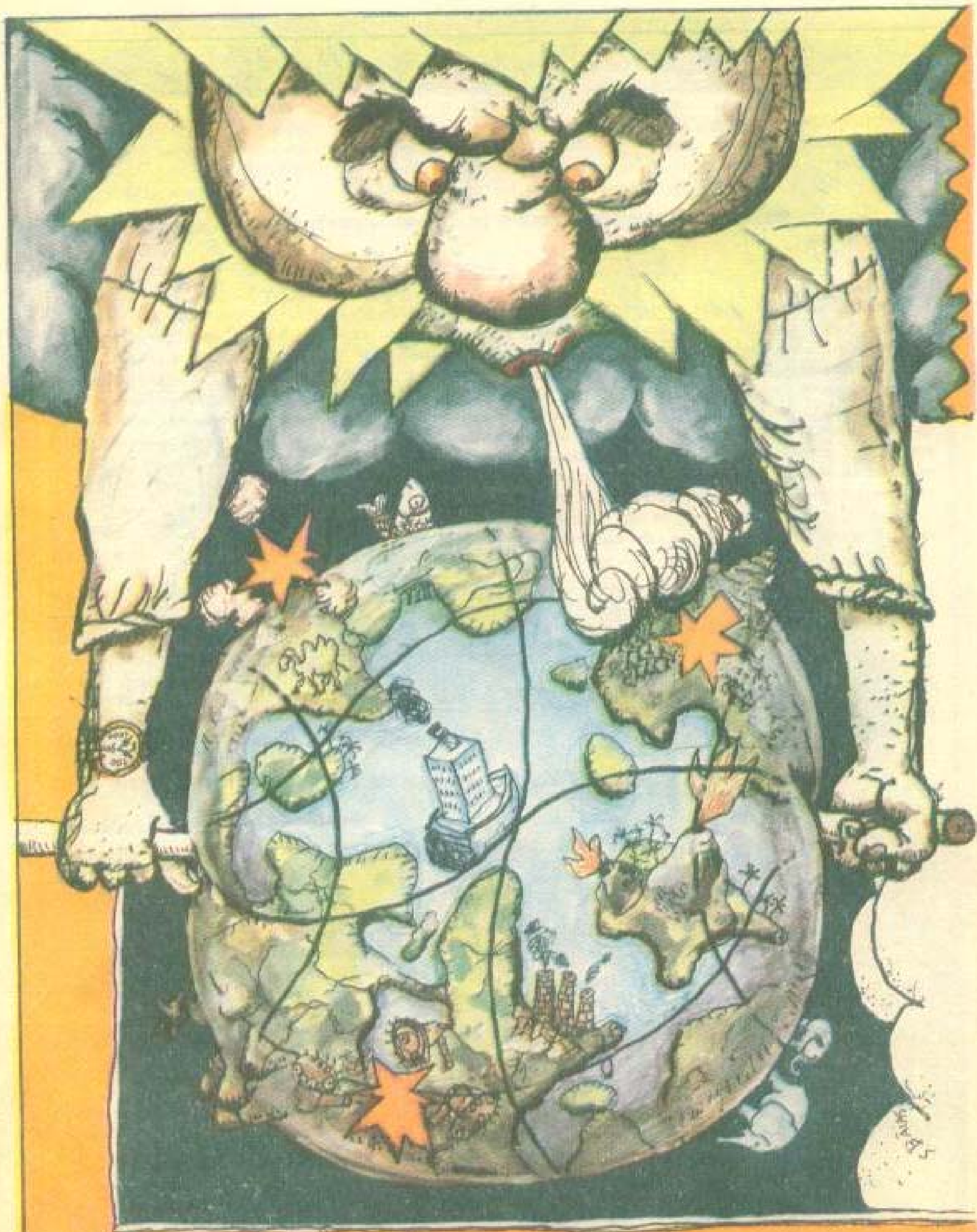
Intenția alcătuirii grupajului de față a fost aceea a determinării extinderii limitelor ecologiei dincolo de cadrul strict (numai) al protecției mediului natural înconjurător, așa cum se observă în tendințele din ultima perioadă care abordează acest subiect. Dinamica economico-socială a civilizației umane, cu ritmuri accelerate în progresie geometrică de la o perioadă istorică la alta, implică abordarea complexă **a fenomenului. Ecologia va însemna, într-un viitor nu prea îndepărtat, după opinia noastră, un complex de factori protectori, organic asamblați, ce se vor desfășura atît în planul mediului natural înconjurător, dar și în planurile adiacente, istorico-economice și social-creative, domenii vaste, pluridimensionale, ce derivă din însăși complexitatea vieții omului, ca individualitate dar și în ansamblul comunității în care trăiește și își desfășoară activitățile esențiale. A reduce, prin simplificare, problema ecologică numai la un anume factor din cei menționați (nu excludem apariția altora în viitor, deci studiul științific de perspectivă se cere continuat ca o necesitate!), fără o viziune integratoare, înseamnă de fapt a nu aborda real și eficient influențele, cauzele, și de aici impactul și urmările asupra vieții planetare, deocamdată locul unic din Univers în care existăm.**

Sîntem (și deci trebuie să rămînem!) o ECOCIVILIZAȚIE.

Orizont albastru la Marea Neagră

Grupajul a fost realizat de ȘTEFAN DORGOȘAN și CONSTANTIN STAN

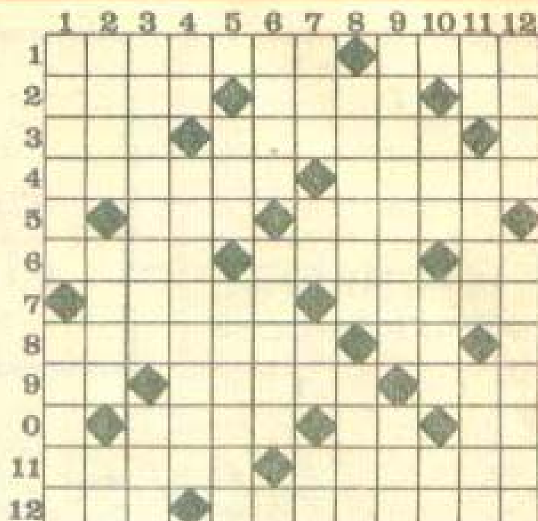

Problemele ecologice, la scară planetară, în viziunea pictorului SILVIU BĂIAŞ

FURTUNA

ORIZONTAL: 1) Scriitor român, autor al volumului „Poarta furtunilor” (Eusebiu) — Poetă contemporană, pentru care „Amintirile par/ Aşa de frumoase cînd te uiţi în jur/ Şi-afară furtuna/ Vuieşte intr-una” 2) Liric clujean, semnatarul poeziei „Furtuna” (Emil) — Femela calului — Plantă textilă 3) Capră în geto-dacă — „Furtuna stîrneşte...”, volum de proză aparţinînd lui Şerban Nedelcu (neart.) 4) Apreciat actor francez, protagonistul filmului „Taifun la Nagasaki” (Jean) — Semnatarul dramei istorice „Furtuni de primăvară” (Nicolae) 5) A apare — Curs de apă umflat de ploi 6) Aceşti (reg.) — „Furtună de...”, film în regia lui J. Geret, cu Marina Vlady în rolul principal — Argint 7) Asemenea — „În... furtună”, documentar de lung metraj semnat de francezul Jean-Paul le Chanois 8) A semnat, alături de Andrei Blaier, regia filmului „Furtuna” (1960) — Pară! 9) Produs galinaceu — „Furtună în...”, piesă de teatru aparţinînd lui Tudor Şoimaru — Supus 10) Accelerat — Notă muzicală — Repus 11) „Furtună de...”, roman de Henry Castillov, inspirat de lupta din Rezistenţa franceză — Scriitor român, semnatarul trilogiei istorice „Zile şi nopţi în furtună” 12) „...furtunii”, volum al poetului eston sovietic Johan Smool (pl. neart.) — Furtună (pop.)

VERTICAL: 1) Regizorul cunoscutei pelicule „Taifun la Nagasaki” — Poet român, autor al poeziei „Furtuna” (Ştefan Octavian) 2) „Furtună deasupra...” film de război în regia lui R. Oswald (nom.) — Poetă contemporană, care, în „Poezia livrească”, afirmă „Şi nu văd cum în ruloта furtunii/ comedianţii rătăcitori studiază/ legile talionului” (Cornelia Maria) — Ulpiu Ionescu 3) Pictor belgian contemporan, autorul pînzei „Furtuna” (René) — Localitate în URSS 4) Pană — Temerarii cuceritori ai înălţimilor, ce trebuie să dea dovadă de curaj în caz de furtună 5) Podgorii — Poet rus, semnatarul volumului „Prin furtună şi zăpadă” 6) Erou grec din războiul troian, pedepsit de zei pentru urmărirea Casandrei prin sfărîmarea corăbiei de către o furtună, la întoarcere — Omul de alături 7) Zgomot al respiraţiei — Piesă de harnaşament — Noroi — Jean Niculescu 8) Prozator român contemporan, semnatarul volumului „După furtună” (Ion Popescu) — Piesă de contact electric 9) Înfruntă în deşert teribilele furtuni de nisip — Maşină românească de teren 10) Unde (arh.) — Din nou — Afirmaţie 11) Cap de biban! — Triburi antice din Indonezia — Urbe 12) Pasărea — furtună, pasăre fabuloasă în mitologia Mesopotamiei — „Furtună...”, volum al prozatorului chinez Lao She

Dicţionar: ISTI, TLI, RAL, IUO, TIAM, ANZU

UMOR

● Între melci:
— Ce vrei să te faci cînd vei fi mare?
— Ospătar...

● Françoise Mauriac care l-a criticat dur pe Jean-Paul Sartre într-un săptămînal literar amintea ceea ce Rivarol spusese odată despre acesta:
— Ideile lui seamănă cu geamurile înghesuite în coşul unui geamgiu: luminoase fiecare în parte şi obscure toate laolaltă.

„Spre pomenirea continuă a noastră şi a neamului nostru

Cu toate marile eforturi militare făcute, rezultatele obţinute de Imperiul otoman în secolul al XVII-lea au fost puţin însemnate în comparaţie cu cele din veacul precedent. Înalta Poartă se afla într-un vizibil declin, ale cărui simptome au apărut încă din ultimii ani ai domniei lui Suleyman Magnificul (1520—1566). Ferma guvernare a primilor mari viziri din familia Köprülü (1656—1676) a avut ca efect oprirea, pentru scurt timp, a declinului imperiului, şi creşterea prestigiului său prin unele cuceriri teritoriale, în fapt cele din urmă din istoria acestui imperiu. Succesele obţinute împotriva Veneţiei şi Poloniei au restabilit încrederea otomanilor în forţele lor, dar au şi realimentat iluzia că Poarta va rămîne în continuare cea mai puternică forţă din zonă. Politica noului mare vizir Kara Mustafa Paşa (1676—1683) a constat într-o ofensivă în Europa, subestimînd noile posibilităţi de riposta ale marilor puteri creştine, datorate dezvoltării economiei şi a tehnicii de luptă. Consideraţii de ordin militar, politic şi financiar l-au determinat pe marele vizir la o politică externă agresivă. Criza politică prin care trecea Poarta otomană, considera marele vizir, putea fi depăşită printr-o mare victorie militară, iar cea financiară printr-o pradă bogată. Trupele, nemulţumite de întîrzierea plăţii soldelor, trebuiau ţinute într-o continuă activitate şi îndepărtate cu orice chip de Istanbul, pentru a fi evitate răscoalele care aveau, de cele mai multe ori, efecte tragice asupra marilor demnitari otomani.

Viena, bastionul mult rîvnit al creştinităţii, simbolic denumit „mărul de aur", în care imaginaţia orientală vedea bogăţii imense, părea obiectivul cel mai propice pentru planurile marelui vizir. Cucerirea capitalei Imperiului habsburgic ar fi dus la o redresare a finanţelor Porţii, deschizînd, în acelaşi timp, drumul către cucerirea fărîmiţatei Germanii. Kara Mustafa Paşa avea ocazia de a întrece în glorie pe însuşi sultanul Suleyman Magnificul, care, în 1529, asediase fără succes oraşul de scaun al Habsburgilor. Existau circumstanţe favorizante: începînd cu vara anului 1682, certitudinea unei neutralităţi, binevoitoare chiar din partea puternicului rege al Franţei, Ludovic al XIV-lea şi numeroase cereri de ajutor din partea lui Imre Thököly ce conducea pe ungurii răsculaţi (kuruţii) împotriva stăpînirii habsburgice. Şi, în fine, dar nu în ultimul rînd, structura statului otoman şi mentalitatea oligarhiei acestuia aveau ca idee centrală cucerirea de noi teritorii, jaful şi obţinerea de cîţi mai mulţi supuşi contribuabili.

Atît momentul cît şi obiectivul expediţiei armate au fost rău alese de Kara Mustafa Paşa. Europa trăia o scurtă perioadă de pace, ca urmare a tratatelor de la Andrusovo (1667) între Rusia şi Polonia, şi de la Nijmegen (Nimègue) între Franţa şi Imperiul habsburgic (1679). Rusia, Polonia şi Veneţia doreau cu ardoare să-şi ia revanşa după pierderile şi înfrîngerile suferite în conflictele cu otomanii, şi, la fel ca şi Imperiul habsburgic, aveau ambiţioase proiecte de cucerire privind sud-estul european. Subsidiile largi şi diplomaţia eficace a papei Inocenţiu XI (1676—1689) au condus la alianţa antiotomană cunoscută sub numele de „Sacra Liga" (1684), pe care marii viziri Köprülü reuşiseră — pînă atunci — să o evite cu abilitate.

În expediţia împotriva Imperiului habsburgic (1683) marele vizir şi-a anunţat intenţia de a ataca Viena abia atunci cînd se afla deja în Ungaria. Această hotărîre a luat prin surprindere curtea împăratului Leopold I., care şi-a părăsit în grabă capitala, oraşul fiind înconjurat fără o împotrivire serioasă. Probabil ca Viena ar fi putut fi cucerită printr-un iureş otoman, dar ostaşii Porţii, siguri de victorie, au parcurs cu o mare încetineală distanţa dintre rîul Raab şi Viena (în şase zile), dînd capitalei imperiale răgaz să-şi organizeze apărarea.

În cadrul relaţiilor de vasalitate faţă de Poartă, domnitorii ţărilor române au trebuit să participe la campania otomană, „venuţi ultimamente storzati", după cum arată un izvor contemporan. Principele transilvănean Mihail Apafi, cu cei 6 000 de oşteni ai săi datorită insistenţelor şi darurilor bogate făcute nu a participat la asediu, avînd de păzit obiective în spatele frontului. Principele muntean Şerban Cantacuzino, în fruntea a 4 000 de oşteni, şi cel moldovean, Gheorghe Duca, conducînd 2 000 de oşteni, au ajuns în faţa Vienei, dar nu au participat la lupte. Ostaşii români, avînd rolul unor trupe auxiliare, au fost folosiţi la construcţia de poduri şi drumuri şi la pază. Ei erau continuu supravegheaţi de paşa de Megnesia şi cel de Bosnia, otomanii devenind neîncrezători după ce moldo-muntenii trecuseră de partea polonezilor la Hotin (1673).

Şerban Cantacuzino era bine cunoscut de Kara Mustafa Paşa, de cînd acesta, ca beylerbeyi de Silistra adusese la îndeplinire porunca sultanului de mazilire a domnitorului muntean Grigore Ghica (1660). Cu acest prilej Şerban Cantacuzino i-a dăruit un cal minunat, cîştigîndu-i prietenia. Ca răsplată, Kara Mustafa Paşa i-a eliberat fraţii, închişi de domnitorul Grigore Ghica în a doua

sa domnie (1672—1673), iar odată ajuns mare vizir i-a conferit lui Șerban Cantacuzino domnia, în schimbul unui preț exorbitant. Cu toată natura relațiilor dintre cei doi „aliați", pentru principele muntean au primat interesele patriei, istoriografia românească și cea străină reliefînd orientarea hotărît filocreștină și ajutorul acordat în taină vienezilor, atît de Gheorghe Duca, cît îndeosebi de Șerban Cantacuzino, ale cărui merite au fost, de altfel, recunoscute de imperiali. Astfel, generalul Wallstein îi amintea mai tîrziu principelui muntean de „acele frumoase fapte ce măria ta ai făcut în vremea încunjurării Vienei". Între Șerban Cantacuzino și rezidentul imperial Kunitz, ostatec în tabăra otomană, a existat o înțelegere secretă, cel din urmă arătînd într-un raport că principele muntean dorea în realitate „victoria armatelor împăratului asupra dușmanului ereditar și înfruntarea trufiei sale". Domnul muntean a furnizat permanent asediaților informații asupra forțelor și manevrelor otomane, iar Kunitz a fost ajutat să trimită numeroase rapoarte comandanților armatei habsburgice prin sectorul de front aflat în paza românilor. Adesea curierii purtau chiar uniforma oastei muntene. Un tînăr locotenent român a asigurat continuu legăturile dintre cetatea asediată și comandantul armatei imperiale, Carol de Lorena, trecînd prin liniile otomane cu riscul vieții.

Pentru a feri Viena de un bombardament nimicitor, Șerban Cantacuzino amăgea pe marele vizir cu informații false, asigurîndu-l că asediații ar intenționa să se predea. De asemenea, tunurile muntene, din dispoziția domnitorului, erau umplute cu paie în loc de ghiulele și, la cel mai mic atac al ostașilor imperiali, românii se retrăgeau fără luptă.

Pentru a marca participarea sa la aceste evenimente, principele muntean a pus să se ridice o cruce în apropiere de Viena, „spre pomenirea continuă a noastră și a neamului nostru", în care se intitula „principe al Țării Românești, domn ereditar al ei pentru totdeauna".

Amplificînd apreciabil imaginea despre prezența și rolul românilor la asediul Vienei, noile rezultate ale cercetării istoriografice românești arată că în armata regelui polon Ian Sobieski, care a participat la despresurarea orașului, existau și 31 de unități sau „steaguri" de cavalerie ușoară românească, cuprinzînd 2 422 de ostași moldoveni. Aceste unități erau comandate de ofițeri poloni dar și români, ca Ilie Drăgușescul, Robulski, Rușiț sau Gheorghe Hasdeu — un strămoș al marelui filolog și istoric din secolul trecut — care a căzut eroic în luptă.

La 12 septembrie 1683, după cum menționează cronicarul otoman Ahmed Kazazzade, oștile imperiale și cele poloneze, bavareze, saxone și palatine aliate „ca un torent de smoală și catran s-au scurs, ca niște valuri dinspre munte în vale. Tot ce era în fața acestui torent era călcat, strivit și incendiat". În lupta decisivă, trupele principilor români au fost așezate de marele vizir într-o poziție izolată, departe de direcția de înaintare a oștirii creștine, neparticipînd la bătălie.

Kara Mustafa Pașa nu a ascultat sfatul hanului de a-și concentra toate forțele. Luînd hotărîrea fatală de a continua cu putere asediul, astfel că în lupta de lîngă Viena nu a mai beneficiat de o netă superioritate numerică. În schimb, inamicii săi, ostașii coaliției creștine, erau deținătorii unei tehnici și tactici militare de vîrf pentru acea vreme, avînd experiența războiului de 30 de ani. Ei erau conduși, în virtutea rangului său regal, de Ian Sobieski, renumit pentru bogata experiență căpătată în luptele cu Poarta.

Dezastrul oștilor otomane a fost nu numai rezultatul unei confruntări între un mare vizir ambițios, lipsit de talent militar și de simțul realității și apărătorii unui vestit oraș al Europei centrale dar și, în mod special, a celei între o lume care privea spre trecut, spre rînduielile lui Suleyman Magnificul și alta care adoptase forme noi de producție și ale cărei armate făcuseră școala războiului modern. Astfel, conquista otomană a luat sfîrșit și Poarta a devenit treptat „omul bolnav" al diplomaților europene, subiect al luptei pentru reîmpărțirea lumii.

Țările române, încurajate de prăbușirea planurilor Porții de redresare **manu militari** au adoptat soluții în acord cu noile realități europene, speranțele românilor îndreptîndu-se către liga creștină care se autoproclama „eliberatoare", în vederea recăpătării independenței. Dar, în special după ce principatul Transilvaniei a fost încorporat Imperiului și aspru tratat de Habsburgi, a devenit clar că dominația marilor puteri creștine era mai apăsătoare decît cea a Porții, suzeranitatea Imperiului otoman asupra țărilor române putînd fi folosită ca o pavăză împotriva politicii imperialiste a marilor puteri învecinate. Principii munteni și moldoveni au trebuit să adopte și față de puternicii „eliberatori" o politică prudentă în care dragostea fierbinte de țară se îmbina cu înalte valențe diplomatice, politică al cărei strălucit exponent avea să fie Constantin Brâncoveanu.

MIRCEA SOREANU

„Spre pomenirea continuă a noastră și a neamului nostru"

Mozaic cinematografic

Carole Laure, un chip romantic, admirat pe ecran în roluri romantice.

Richard Chamberlain, în viața de toate zilele. După răsunătorul succes cu serialul „Shogun", actorul a declarat că intenționează să interpreteze personajul Philéas Fogg dintr-o nouă versiune cinematografică după „Ocolul pămîntului în 80 de zile" de Jules Verne. Deocamdată, acest proiect a fost amînat, însă Richard Chamberlain se află pe platourile de filmare fără nici o clipă de răgaz.

A jucat deja în filme regizate de Michel Deville și Yves Robert, iar specialiștii ne recomandă să-i reținem numele: Anaïs Jeanneret.

Marie-Christine Barrault a făcut ca numele său de familie, deja celebru prin unchiul său, Jean Louis Barrault, să fie cunoscut și apreciat și la Hollywood, unde toarnă film după film.

O actriță din plutonul tinerelor vedete: Valérie Kaprisky.

„Subțirea linie albastră"

Acum doisprezece ani, un tînăr autostopist era condamnat la moarte, la Dallas, în Texas, sub acuzația de a fi omorît un polițist. De atunci Randall Adams — așa se numea tînărul care pe atunci de-abia își încheiase serviciul militar în corpul de „marines" americani — a continuat să susțină cu disperare și deznădejde că este nevinovat, dar nimeni nu i-a dat ascultare. Cînd mai erau numai trei zile pînă la data fixată pentru execuție, Curtea Supremă i-a comutat pedeapsa capitală în închisoare pe viață.

Apoi, în 1988, un regizor californian, un om cam ciudat, fost detectiv particular și mare amator de istorii încă nerezolvate, a aflat de cazul lui Adams; i-a trezit interesul, l-a reconstituit într-un film documentar — ducîndu-se să asculte personal, din gura martorilor, cum se desfășuraseră lucrurile; și a demonstrat că nu fusese Randall Adams cel care comisese delictul. Proiectat în numeroase cinematografe din Statele Unite, filmul documentar s-a bucurat de un succes imediat și a stîrnit un val de proteste la nivel național. După terminarea proiecției filmului, spectatorii făceau coadă ca să poată semna petiții și apeluri în favoarea redeschiderii procesului lui Adams. Și în sfîrșit, la 1 martie a.c., Curtea de Apel din Texas a decis în unanimitate să anuleze verdictul dat în 1976: Adams urmează să fie pus în libertate.

„Nu am avut o nominalizare pentru premiul Oscar", comenta Errol Morris, regizorul filmului „The thin blue line" (Subțirea linie albastră), „dar premiul cel mai frumos pentru mine va fi să-l văd pe Adams în libertate".

Într-un fel anume, filmul lui Morris reprezintă „cealaltă față a Americii" care și-a descoperit recent o nouă manie televizivă: își petrece ore întregi în fața micului ecran pentru a urmări emisiuni cum sînt „Most wanted" (Cei mai căutați) sau „Unsolved mysteries" (Misterele nerezolvate) și încă altă jumătate de duzină de programe de același gen, care re-creează delicte sîngeroase, folosind actori și tehnici de scenariu, arătînd portrete identikit ale presupușilor vinovați și cerînd publicului, dacă-i recunoaște, să telefoneze la Federal Bureau of Investigation.

O națiune obsedată de criminalitate s-a transformat în „marele detectiv", organizînd o colosală vînătoare a criminalilor care a dat — ce-i drept — rezultate pozitive, ducînd la arestarea unei duzini de delincvenți periculoși, dar în același timp a scufundat poliția americană într-un ocean de informații greșite sau voit false.

Dacă televiziunea sprijină pe investigatori — afirmă acum ziarele —, cinematografia a început să-i ajute pe deținuți, pe cei care au fost condamnați pe nedrept. „Primesc sute de apeluri din fiecare închisoare americană — declara Morris — din partea unor condamnați care, ca Adams, se consideră nevinovați și poate chiar sînt, cu adevărat. Dar eu nu pot să turnez cîte un film despre fiecare dintre ei, nu pot să lupt singur împotriva întregului sistem. Eu am aruncat o piatră în lac, dar cu asta n-am pornit vijelia. Acum este rîndul societății, al justiției, să facă tot ce-i stă în putință pentru a îndrepta și dacă se poate pentru a evita asemenea erori judiciare".

Cazul de care s-a ocupat Morris avusese încă de la început un aspect dramatic. Victima fusese Robert Wood, cel mai tînăr dintre cei șase fii ai unei familii de indieni Choctaw. Voluntar în corpul de marines americani fusese trimis timp de doi ani în Vietnam și la reintoarcerea în patrie se angajase în poliție, la Dallas. Puțin după miezul nopții, la 28 noiembrie 1976, Woods oprea un automobil care circula cu farurile stinse. Cînd s-a apropiat de geamul mașinii bărbatul aflat la volan a deschis focul, trăgînd cinci gloanțe de calibrul 22 și apoi s-a îndepărtat de locul delictului.

Timp de o lună cercetările nu au dat nici un rezultat. Apoi poliția a arestat un adolescent de 16 ani, David Harris, un tînăr delincvent care avea deja un cazier destul de lung și care se lăudase într-un bar că „a lăsat lat pe unul din porcii de copoi". În casa acestuia s-a găsit un revolver calibrul 22: era arma cu care fusese ucis polițistul. Dar cînd Harris a fost interogat el a susținut că nu el a tras și a povestit o istorie destul de ciudată: „În ziua aceea luase în mașină un autostopist, pe Randall Adams, se îmbătaseră împreună bînd bere, fumaseră marijuana, văzuseră cîteva filme deocheate într-un cinematograf de periferie, hoinărind fără rost prin împrejurimile Dallas-ului. Îi oprise poliția și Adams, înspăimîntat, smulsese pistolul lui Harris și ucisese pe agentul Woods. Nu era o versiune prea credibilă, cu atît mai mult cu cît Adams nu semăna deloc a ucigaș: fusese soldat în armata americană, nu comisese niciodată vreun delict, avea o meserie, aceea de tîmplar, și un hobby, acela al autostop-ului, care-l dusese din natalul Ohio pînă în Texas. Dar anchetatorii din Texas au dat imediat crezare acuzației că el era ucigașul. Acum, după ce au văzut filmul, mulți americani cred că a existat un motiv anume: Harris avea numai 16 ani, era minor și deci nu putea fi condamnat la moarte, conform legislației locale. Adams, în schimb avea 27 ani, era destul de „matur" pentru scaunul electric. Cutremurată și revoltată de uciderea polițistului, opinia publică din Dallas cerea aplicarea legii „ochi pentru ochi", și cerea pedeapsa capitală.

La proces, după o pledoarie pătimașă a acuzării în favoarea „acelei linii subțiri de bărbați și femei în uniforme albastre, care-și riscă zilnic viața pentru a ne proteja" (de aici și titlul filmului lui Morris), se obținea într-adevăr pedeapsa cu moartea pentru presupusul criminal. Patru ani mai tîrziu, Curtea Supremă preschimba condamnarea la moarte în închisoare pe viață, în urma constatării unor nereguli comise în selecționarea juraților pentru proces (fuseseră aleși numai aceia care erau de acord în principiu, cu pedeapsa cu moartea). Dar din acel moment orice încercare de recurs din partea lui Adams a fost respinsă.

Situația s-a modificat atunci cînd a intrat „în scenă" regizorul Errol Morris. Primul său film, „Gates of heaven" (Porțile paradisului), fusese un documentar cu privire la cimitirele de animale. Cel de al doilea

urma să fie istoria „Doctorului Moarte", un psihiatru Texan care, cu expertizele sale, a dus la condamnarea cu pedeapsa capitală a 27 persoane. S-a întîmplat însă ca unul dintre aceşti 27 să fie Adams: regizorul a fost impresionat de povestea lui, l-a crezut şi a hotărît să turneze un film pentru a-i demonstra nevinovăţia.

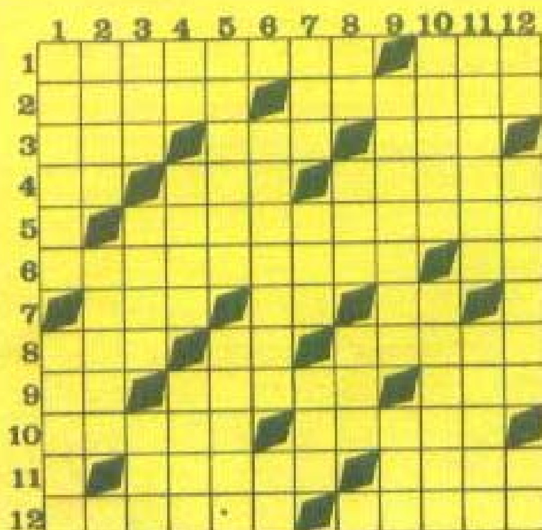
„The thin blue line" demonstrează toate neclarităţile, inexactităţile, contradicţiile anchetei contra lui Adams şi indică, practic, cine este adevăratul vinovat: David Harris, ajuns între timp şi el în celula condamnaţilor la moarte, pentru alte delicte, admite implicit că l-a ucis pe poliţist după ce-l lăsase pe Adams la un motel.

„Nu simt nici revoltă şi nici dorinţă de răzbunare în sufletul meu, ci numai speranţa că în curînd voi fi liber", declara Adams.

„Viitorul meu film va avea un subiect mai uşor, mai vesel" anunţă regizorul Morris, şi nu se ştie dacă glumeşte sau vorbeşte serios, „se va numi „Procesul regelui cizmelor" şi va fi povestea unicului cîine acuzat şi judecat pentru crimă în Statele Unite. Un adevărat film poliţist, cu un buldog în rolul protagonistului.

Se spune că „totu-i bine cînd se termină cu bine", dar rămîne gustul amar al gîndului că un tînăr şi-a pierdut 12 ani din viaţă şi — dacă n-ar fi avut şi un dram de noroc — şi-ar fi pierdut cu siguranţă tot restul vieţii în aşteptarea adevărului, care fără ajutorul oamenilor de bine greu iese la iveală!

ŞTEFAN UDRESCU

Hai la joc!

ORIZONTAL: 1) Apreciat grup rock românesc, prezent în topurile cu „Viaţa nu-i un simplu joc" — Săritură..., unul din jocurile noastre rebusiste (nom.) 2) Scriitor român, autorul volumului de nuvele „Jocuri de apă" (Horia) — „Jocul...", volum de versuri de Matei Alexandrescu (nom. sing.) 3) „Joc de...", poezie de Victoria Ana Tăuşan — Copil — Poftă de joc 4) Sorin Stănescu — Oază în Sudan — Jucător profesionist 5) Regizor francez al filmului „Jucătorul" (Claude; 2 cuv) 6) „Naşterea...", volum în care Modest Morariu a inclus şi poezia „Joc" (nom.) — Editură 7) Fir — Diftong — Campion 8) Curelușă de maşină — Parte! — Prozator contemporan, autor al volumului „Despărţirea de jocuri" (Costache) 9) Nota bene — Cineast român, autor al scurt-metrajului „În iureş de joc" (Lucian) — „Jocul...", comedie semnată de Alfred Moşoiu (nom.) 10) „Jocul de măşti al...", roman aparţinînd lui Fritz von Herzmanovsky — Orlando (nom.) — Prima capitală a Jocurilor Olimpice moderne 11) Joc pe teren propriu — Din neamul scinţilor 12) „...jocului", film din creaţia marelui regizor francez Jean Renoir — Liric contemporan în al cărui volum, „Cîntarea cîntărilor mele", întîlnim poezia „Jocul" (Nicolae)

VERTICAL: 1) Prozator şi dramaturg norvegian, laureat al Premiului Nobel (1920), autor al dramei „Jocul vieţii" (Knut) — „Jocurile...", film al polonezului Walerian Borowczyk (nom. sing.) 2) „Singurul joc din...", filmul lui Stevens, avînd pe generic pe Elisabeth Taylor — „Jocuri de artificii...", desen animat realizat în 1929 de Mac Neicc 3) A spăla — Aceasta — Numele şarpelui cobra, din „Cărţile junglei", de Kipling 4) „Jocul... de stat", roman al englezului James Aldrige (nom.) — A face o mişcare la unele jocuri — Jucător de fotbal craiovean 5) În volumul de schiţe literare „Flautul lui Marias", al acestui critic, întîlnim şi fragmentul „Regula jocului" (Mihai) — Joc de selecţie 6) Semnatarul poeziei „Şah cu Ghenadie", din volumul „Obiecte de tăcere" (Constantin) — Curmătură 7) Repriză de joc — Literă din alfabetul tibetan — Atol în Maldive 8) Începe fuga! — Cai dobrogeni — Afară din joc 9) „Joc...", roman al Rodicăi Sfinţescu — European Space Agency (abr.) 10) A face atmosferă pentru joc — Scriitor român, autorul romanului „Jocul cu moartea" (Zaharia) 11) „...lucii", volumul lui Virgil Teodorescu, care cuprinde şi poezia „Hora" — Lampă mică 12) Locotenent — Scriitor oltean ce include în volumul „Oameni în mers" şi povestirea „Întîlnire la horă" (Mircea) — Dumneata

Dicţionar: **IRA, NAG, NGA, TAA, ESA**

Fapt divers pe mapamond

KERMIT SHOW

Jim Henson celebrul creator al Muppeți-lor a lansat o nouă emisiune care se bucură de un mare succes. „The Jim Henson Hour", noul său show, nu mai păstrează din vechile păpuși decît pe broscoiul Kermit, care este, cum se putea altfel, personajul principal. Alături de el apar noi personaje ca Ubu, Digit, Lindberg, Leon și Zondra. Subiectul emisiunii? N-o să credeți! Aspecte ale poluării mediului ambiant și alienarea prin mass-media.

PROIECTELE FRAȚILOR WILBURY

Formația fraților Wilbury este bine cunoscută publicului datorită single-ului „Handle with Care" ale cărui melodii au asaltat undele radio. Conform opiniei celor cinci Wilbury (Lucky, Otis, Charlie jr., Nelson și Lefty) noul lor album „The Traveling Wilburys" va oferi publicului o muzică mult dorită și așteptată: ea alungă tristețea, durerile de cap, transformă brunetele în blonde și trezește auzul, sau cum ar zice nenea Iancu – „gîdilă plăcut urechile". Fany declarați ai unor reprezentanți de seamă ai genului precum Bob Dylan, George Harrison, Jeff Lynne, frații Wilbury au anunțat și proiectele la care lucrează: „Damn that Wilbury", „Pick up that Wilbury for me" and „Let they Wilbury done". Parcă seamănă cu ceva despre care s-a mai auzit în lumea muzicii ușoare.

● IMAGINAȚIA... CU PICIOARELE PE PĂMÎNT

Rațională, Universitatea din Bremen, Germania, are picioarele bine înfipte în pămînt. Acest pilon în formă de picior nu se mulțumește să susțină o clădire ci simbolizează și sarcina dificilă ce revine unei facultăți. Cu această creație originală, Marion Eisert a cîștigat concursul secției de artă și arhitectură, opera lui fiind foarte apreciată de studenți.

● UN POD DREPT CARTIER GENERAL

După ce-și termină munca, Joel nu se întoarce acasă ci își ridică cortul pe podul Bessieres, la Lausanne. Misiunea sa, pentru că la el este vorba de o vocație, este să-i împiedice pe disperați să sară de la cei 20 de metri înălțime ai podului. Joel îi invită pe nefericiți la el în cort, le vorbește, îi ascultă. „Prezența mea le schimbă hotărîrea. Încep să discut cu ei fără să-mi impun punctul de vedere". În urmă cu 7 ani Joe a văzut pe cineva gata să sară de pe parapet. Alte tentative au urmat. De atunci podul a devenit cartierul său general. Și acum, la 31 de ani acest orfelin se simte util. Mulți oameni îi susțin acțiunea și ar dori să instituie cu schimbul o gardă pe acest pod cu o tristă reputație.

● LASERUL CARE FACE PORTRETE

Cum să obții „capul" vecinului fără multă bătaie de cap? Este suficient să așezi persoana respectivă 15 secunde cu ochii închiși și nemișcată, explică Francois Desjours – video-sculptor la Paris. Doar 15 secunde! Timpul cît o cameră video se rotește în jurul capului și ia măsura exactă a feței și bustului ce le are de reprodus cu ajutorul razelor laser. Datele, în trei dimensiuni, sînt stocate pe o casetă video apoi trimise la uzina din Lannemezan, din Pirinei. Acolo ele sînt tratate de un ordinator conectat la un robot care sculptează bustul în lemn de fag, sicomor sau tei... Inventatorii procedeului „Kreon" – ingineri informaticieni – nu doresc să-și limiteze cercetările la portretul în trei dimensiuni. Acest procedeu permite reproducerea exactă a oricărui obiect de artă. O altă aplicație posibilă este confecționarea de proteze medicale calculate la... micron.

Fotografii de EMIL PLECAN

Breviar juridic

DREPTUL LA MUNCĂ

În Republica Socialistă România cetățenii au dreptul la muncă. Fiecărui cetățean i se asigură posibilitatea de a desfășura, potrivit pregătirii sale, o activitate în domeniul economic, administrativ, social sau cultural, remunerată după cantitatea și calitatea ei. La muncă egală retribuția este egală.

Prin lege se stabilesc măsurile de protecție și securitate a muncii, precum și măsuri speciale de ocrotire a muncii femeilor și tineretului (articolul 18 din Constituție).

ÎNCHEIEREA CONTRACTULUI INDIVIDUAL DE MUNCĂ

Încadrarea în muncă a unei persoane într-o unitate socialistă se face în raport cu nevoile unității, ținîndu-se seama de aptitudinile, pregătirea profesională și preferințele acelei persoane, precum și de îndeplinirea altor cerințe specifice muncii pe care urmează să o presteze, în condițiile legii și se realizează prin încheierea contractului individual de muncă. Acesta se încheie între persoana fizică, pe de o parte și unitatea socialistă, pe de altă parte, sau, în mod excepțional, o persoană juridică, alta decît o unitate socialistă sau o persoană fizică.

Potrivit articolului 64 din Codul muncii, contractul de muncă se încheie în scris și va cuprinde clauze privind obligația persoanei încadrate în muncă de a-și îndeplini sarcinile ce-i revin, cu respectarea legilor, a ordinii și disciplinei. Același articol prevede înscrierea în contract a obligației unității de a asigura condiții corespunzătoare pentru buna desfășurare a activității, de a-l retribui pe cel încadrat în raport cu munca prestată și de a-i acorda celelalte drepturi ce i se cuvin.

Pentru a putea încheia un contract de muncă, o persoană trebuie să fi împlinit vîrsta de 16 ani. Încadrarea în munci temporare se poate face și de la vîrsta de 14 ani, iar în unitățile industriale de la 15 ani, cu încuviințarea părinților sau a tutorilor, dar numai în activități potrivite cu dezvoltarea fizică, aptitudinile și cunoștințele tînărului.

Contractul de muncă, în forma sa scrisă, va cuprinde în mod obligatoriu, următoarele clauze: părțile între care se încheie (unitatea și persoana fizică), durata (nedeterminată sau determinată), felul muncii pe care o va îndeplini persoana încadrată, retribuția tarifară de încadrare, locul unde va fi prestată munca, precum și clauzele prevăzute în articolul 64 din Codul muncii, menționate anterior. De asemenea, contractul va trebui să fie semnat de părți.

CARNETUL DE MUNCĂ

Carnetul de muncă este actul oficial prin care se dovedește vechimea în muncă, timpul lucrat în locuri de muncă avînd condiții deosebite, retribuția tarifară de încadrare și alte drepturi ce se includ în aceasta.

Potrivit Decretului nr. 92/1976, un astfel de act se întocmește pentru personalul încadrat pe bază de contract de muncă și pentru membrii cooperativelor meșteșugărești.

În carnetul de muncă se înscriu datele privind vechimea în muncă a titularului său, datele de stare civilă ale posesorului, pregătirea școlară și profesională a acestuia, recompensele primite și orice alte situații care, potrivit dispozițiilor legale, se menționează într-un astfel de document.

Carnetul de muncă se întocmește, se completează și se păstrează de unitatea socialistă unde cel în cauză s-a încadrat pentru prima dată în muncă. Întocmirea carnetului se face în termen de cel mult 30 de zile de la data încadrării titularului său și se păstrează de unitate atîta timp cît această persoană este încadrată în muncă. La încetarea activității sau în cazul transferului carnetul se înmînează titularului, cu toate datele completate la zi.

Modificările intervenite în executarea contractului de muncă, precum și cele referitoare la starea civilă și pregătirea școlară și profesională a persoanei căreia îi aparține carnetul de muncă se înscriu în acest act în termen de 15 zile de la producerea lor.

DELEGAREA

Potrivit articolului 66 din Codul muncii, persoana încadrată în muncă poate fi delegată de conducerea unității să îndeplinească anumite lucrări, în afara locului său de muncă, în condițiile prevăzute de lege. Delegarea se poate face pe o perioadă de cel mult 60 de zile, ea putînd fi prelungită cu cel mult aceeași perioadă de 60 de zile, în vederea asigurării bunei funcționări a unității.

Delegarea se dispune de conducerea unității, în interesul serviciului și cu respectarea felului muncii, astfel cum a fost stabilit în contractul de muncă, fiind obligatorie pentru persoana încadrată în muncă. Pe durata delegării această persoană rămîne în continuare în raporturi juridice de muncă exclusiv cu unitatea la care este încadrată, iar nu cu unitatea la care a fost delegată. În consecință, atît răspunderea disciplinară, cît și răspunderea materială (pentru prejudiciile cauzate) a persoanei delegate funcționează față de unitatea unde este încadrată în muncă. De asemenea, pe timpul delegării, cel în cauză își păstrează atît funcția, cît și retribuția avută anterior.

Alte drepturi care derivă din instituția delegării sînt cele referitoare la plata cheltuielilor de transport și cazare, precum și a unei indemnizații, în condițiile prevăzute de lege. Cel trimis în delegație are dreptul să primească un avans reprezentînd sumele necesare pentru plata acestor drepturi. Decontarea avansului se face printr-un decont de cheltuieli, la care se anexează actele justificative (chitanțe, bilete etc.), decont care trebuie depus la contabilitatea unității în termen de cel mult 3 zile de la întoarcerea din deplasare, exclusiv ziua sosirii.

DETAȘAREA

Detașarea reprezintă, ca și delegarea, o modificare cu caracter temporar a contractului de muncă. Intervalul maxim pe care poate fi dispusă este de 6 luni. Pentru asigurarea bunei funcționări a unității la care a fost detașată o persoană încadrată în muncă, această perioadă poate fi prelungită cu cel mult 6 luni. Articolul 67 din Codul muncii prevede expres acele situații în care detașarea se poate dispune pe o perioadă de pînă la 2 ani.

În cazul detașării, persoana respectivă își păstrează funcția și retribuția avute anterior. Aceasta se referă atît la păstrarea postului avut la unitatea care a dispus detașarea, cît și la faptul că încadrarea la unitatea la care se efectuează detașarea trebuie să se facă pe aceeași funcție pe care o îndeplinea persoana în cauză pînă la data luării acestei măsuri. În ceea ce privește retribuția, pe tot timpul detașării persoana încadrată în muncă și-o păstrează. În plus, în cazul în care detașarea se face la o muncă pentru care este stabilită o retribuție mai mare, persoana detașată are dreptul să primească această retribuție, în condițiile legii.

De asemenea, persoana încadrată în muncă are dreptul, pe timpul detașării, la plata cheltuielilor de transport și de cazare și a unei indemnizații.

Detașarea ia sfîrșit prin expirarea perioadei pentru care s-a dispus, prin revocarea acestei măsuri de către conducerea unității care a luat-o sau prin încetarea contractului de muncă încheiat între această unitate și persoana în cauză.

La încetarea detașării prin una din primele două modalități menționate unitatea care a dispus măsura este obligată să-l reprimească pe cel detașat pe postul pe care l-a avut anterior și care i-a fost păstrat.

PROTECȚIA MUNCII

Actul normativ care conține principalele prevederi în domeniul protecției muncii este Legea nr. 5/1965.

Măsurile de protecție a muncii se asigură pentru persoanele încadrate în muncă în organizațiile de stat, pentru membrii organizațiilor cooperatiste și ai celorlalte organizații obștești, precum și pentru membrii cooperativelor de producție, agricole și meșteșugărești, ucenici, elevi și studenți în perioada efectuării practicii profesionale sau vizitelor cu caracter didactic în unitățile productive.

Obligația și răspunderea pentru realizarea deplină a măsurilor de protecție a muncii le au, potrivit atribuțiilor ce le revin, cei ce organizează, controlează și conduc procesul de muncă.

Potrivit articolului 9 al legii menționate, organizațiile socialiste sînt obligate să aplice normele de protecție a muncii, să introducă în procesul de producție sau, după caz, să confecționeze aparate și materiale de protecție a muncii la nivelul cuceririlor științei și tehnicii moderne și să ia orice alte măsuri în vederea asigurării celor mai bune condiții de muncă și a prevenirii accidentelor de muncă și îmbolnăvirilor profesionale.

La aprecierea activității depuse în îndeplinirea planului de producție și a sarcinilor de serviciu, la acordarea oricăror stimulente materiale și morale se va ține seama și de felul în care au fost asigurate și respectate măsurile de protecție a muncii.

De asemenea, legea prevede că Ministerul Educației și Învățămîntului, în colaborare cu celelalte ministere sau organe centrale, ia măsuri ca planurile de învățămînt, la toate nivelurile, să cuprindă cursuri speciale sau capitole de protecție a muncii.

În sfîrșit, Legea nr. 5/1965 cuprinde și dispoziții privitoare la desfășurarea unei propagande sistematice, concrete și eficace în vederea cunoașterii, popularizării și aplicării măsurilor de protecție a muncii.

RĂSPUNDEREA MATERIALĂ

Apărarea și dezvoltarea continuă a proprietății socialiste constituie garanția economică a asigurării dreptului la muncă. Una din modalitățile de ocrotire a patrimoniului obștesc o reprezintă răspunderea materială, ale cărei norme reglementează modul în care sînt acoperite pagubele aduse averii obștii de persoanele încadrate în muncă.

Pentru ca o persoană să fie ținută să răspundă potrivit regulilor răspunderii materiale trebuie să fie îndeplinite mai multe condiții. Astfel, este necesar ca acea persoană să fie încadrată în muncă, să nu fi săvîrșit o faptă ilicită în legătură cu munca sa, iar fapta să fi fost comisă cu vinovăție. De asemenea, este necesar ca prin această faptă să fi fost produs un prejudiciu în dauna unității socialiste. Condițiile de bază pentru angajarea răspunderii materiale sînt prevăzute în articolul 102 din Codul muncii.

Legea prevede și obligația celor care au încasat o sumă nedatorată de a o restitui, ca și obligația de restituire în natură a bunurilor primite în mod necuvenit sau a contravalorii acestora, atunci cînd restituirea în natură nu mai este posibilă. Sînt, de asemenea, obligați să achite contravaloarea serviciilor prestate cei care au beneficiat în mod necuvenit de ele.

Actul prin care se dispune obligarea la acoperirea prejudiciului este decizia de imputare, care se emite de conducătorul unității. Pentru acoperirea pagubelor, cel care le-a produs poate să-și ia un angajament de plată, în scris.

Răspunderea pentru pagubele produse unității poate fi angajată numai dacă acestea au fost constatate în cel mult 3 ani de la data producerii lor, iar în cazul restituirii sumelor sau a contravalorii bunurilor sau serviciilor nedatorate în termen de cel mult 1 an de la data cînd s-a beneficiat de acestea. Termenul de emitere a deciziei de imputare este de maximum 60 de zile de cînd cel în drept să o emită a luat cunoștință de producerea pagubei, iar termenul de comunicare a acestei decizii este de 15 zile de la emitere. Din momentul comunicării ei, în baza deciziei de imputare se procedează la reținerea din retribuția persoanei împotriva căreia a fost emisă a ratelor lunare, în vederea acoperirii prejudiciului.

Decizia de imputare sau angajamentul de plată pot fi contestate la organul jurisdicțional competent.

Tot în cadrul răspunderii materiale se înscrie și obligația unității de a despăgubi, în condițiile legii, persoana încadrată în muncă, dacă aceasta a suferit, din vina unității, un prejudiciu în timpul îndeplinirii îndatoririlor de serviciu sau în legătură cu munca sa.

DAN LAURENȚIU STOICESCU

Din lumea capitalului

„Generații pierdute"

O OPTICĂ ÎN ÎNTREGIME NOUĂ

Ritmuri înalte ale creșterii economice. Nivel relativ scăzut al inflației. Și, totuși, țările dezvoltate, îndeosebi cele europene, se confruntă cu problema șomajului. Potrivit datelor furnizate de O.E.C.D., în cele 19 țări membre ale acestei organizații, 30 de milioane de persoane nu au de lucru, ceea ce reprezintă 8 la sută din totalul populației apte de muncă. Iar potrivit prognozelor experților, după doi ani de diminuare relativă a numărului de „oameni suplimentari", curba șomajului din țările vest-europene va înregistra o nouă creștere. Spre deosebire de Europa Occidentală, Statele Unite ale Americii se bucură, de cîțiva ani buni, de un nivel scăzut al șomajului: de la 7 la sută în 1985, el a ajuns la 5,3 la sută în prezent. În Japonia șomajul se menține sub 3 procente din populația aptă de muncă.

Judecind aceste date, enunțate de publicația londoneză „Financial Times", la o primă vedere ar părea că menținerea șomajului la cote atît de ridicate pe continentul european ar contrazice toate postulatele economiei, ca știință. Pînă acum, situația era cu totul alta: saltul înregistrat de șomaj la începutul anilor '80 era explicabil prin cel de-al doilea val al creșterii prețurilor la petrol și prin diminuarea ritmurilor creșteii economice. Iată însă că au trecut 10 ani de atunci, iar șomajul nu numai că nu a fost stopat, ci a dobîndit un caracter ascendent. Cu alte cuvinte, speranțele puse în scăderea șomajului pe seama creșterii economice sînt iluzorii. Corelația dintre cele două elemente este supusă influienței unei multitudini de factori: modificările de natură demografică, mutațiile structurale din economie etc. A nu ține cont de ele înseamnă a ajunge la concluzii eronate. Spre exemplu: indicele de creștere a numărului locurilor de muncă ar trebui să corespundă, în principiu, indicelui de scădere a numărului de-șomeri. Ritmurile de creștere a numărului locurilor de muncă în țările membre ale O.E.C.D. reprezintă, în medie, 1,6 procente. În Spania, spre exemplu, potrivit aceleiași surse, numărul locurilor de muncă a crescut, în 1987, într-un ritm și mai vetiginos: cu 3,2 la sută. Cu toate acestea, șomajul nu a dat semne de diminuare. În aceeași Spanie el a scăzut, în ultimul an, numai cu 2 la sută (de la 20 la sută, la 18 la sută). De aceea, în majoritatea țărilor industrializate dezvoltate, tot mai mulți economiști ajung la concluzia că lărgirea „mecanică" a producției nu poate elimina șomajul. De aceea, se fac din ce în ce mai des auzite apeluri de a renunța la lupta împotriva șomajului doar pe calea simplei măriri a numărului locurilor de muncă, în favoarea utilizării unor căi, bazate pe luarea în considerare a modificărilor de ordin demografic și cultural.

DE LA AJUTOARELE SOCIALE, LA DEFICITUL BUGETAR

Olanda se numără printre țările industrializate cele mai bogate ale Europei Occidentale. Tocmai din acest motiv, una dintre trăsăturile cele mai stranii ale economiei acestei țări o constitue nivelul deosebit de ridicat al șomajului (13,8 la sută în aprilie 1989). Îl depășește numai cel din Spania și Irlanda (18 și, respectiv 15 la sută, la aceeași dată), țări aflate însă pe o treaptă mult inferioară a dezvoltării economice.

După cum informează publicația britanică „The Economist", reprezentanții diferitelor partide politice olandeze explică acest fenomen prin următoarele patru motive principale: fluxul însemnat, resimțit pe piața forței de muncă feminine, dezvoltarea unilaterală a economiei, preponderent în direcția industriei chimice, nivelul ridicat al limitei de subzistență, stabilită astfel încît salariul unui individ să poată asigura existența întregii familii și, în fine, creșterea bruscă a prețului forței de muncă.

În mod firesc, reducerea numărului femeilor care lucrează sau operarea unor transformări profunde în structura pe ramuri a economiei nu sînt tocmai posibile. De aceea, de cîțiva ani buni, se încearcă să se soluționeze celelalte două cauze care au condus la existența unor puternice disproporții în economie, provocînd un uriaș deficit în bugetul de stat. Între acest deficit și șomaj există o legătură directă. Volumul datoriilor statului a crescut foarte mult, deoarece, în anii '60—'70 cheltuielile pentru asigurările sociale și pentru lupta împotriva șomajului (sub forma ajutorului de șomaj) au înregistrat ritmuri de creștere superioare celor ale economiei în ansamblul său. Astăzi Olanda este pusă față în față cu necesitatea de a dezvolta cu prioritate ramurile de vîrf ale economiei, ceea ce reclamă cadre cu o înaltă calificare. Deja, în prezent, se manifestă o discrepanță puternică între pregătirea profesională necesară și nivelul de cunoștințe al majorității șomerilor. Cel mai mare „Consumator" de forță de muncă este considerat concernul „Phillips", în ale cărui întreprinderi lucrează circa 9 la sută din totalul forței de muncă. Începînd cu anul 1984, compania a angajat suplimentar 2400 de persoane, în majoritatea lor avînd o calificare superioară. Însă, dacă la începutul anilor '80 în producția nemijlocită de aparatură electronică erau angajați 33 la sută din cetățenii olndezi, în prezent, ponderea lor în acest principal domeniu de activitate din cadrul concernului a scăzut la 28 la sută.

Rapoartele întocmite de Consiliul acționarilor au semnalat în repetate rînduri deficitul crescînd de lucrători calificați din numeroase ramuri industriale. O generație întreagă de tineri, instruiți pe baza unui însemnat ajutor din partea statului, a pierdut orice interes în a căuta un loc de muncă. Mulți tineri au renunțat la a urma o facultate, pornind de la ideea că bursa universitară este mult mai mică decît ajutorul de șomaj. Opinia publică olandeză îi numește „generația pierdută"...

MARINA ALMĂȘAN

Mozaic cinematografic

De la un film la altul, mereu alta: Isabelle Adjani

Fanny Ardant declară că, dacă nu ar fi ales meseria de actriță, i-ar fi plăcut să fie bibliotecară, pentru a putea recomanda și altora cărțile îndrăgite de ea

Jeremy Irons, deși de ani de zile este apreciat ca unul dintre actorii de frunte din Royal Shakespeare Company, a devenit cunoscut în întreaga lume abia după filmul „Logodnica locotenentului francez", în care o are ca parteneră pe Meryl Streep.

Gérard Depardieu — triumful talentului

Grupaj de **RODICA ȚEPOSU**

HANUL ANCUȚEI

O societate culturală mai puțin obișnuită, de acum cincizeci și ceva de ani

O puțin cunoscută „intreprindere", cu scopuri de „filotimie" publică (mai ales pe linie culturală!) se vede treaba că a fost și „Hanu Ancuței". Asupra ei ne-a atras băgarea de seamă un interviu al lui Păstorel, publicat în gazeta „Lumea", de la Iași, prin 1935. În stilul său inimitabil, scriitorul dezvăluie cîteva detalii revelatoare în legătură cu societatea respectivă. Dar scotocind prin Biblioteca Academiei am avut surpriza să descoperim o broșură uitată de toată lumea („Isvod de mâncări și beuturi..."), în care sînt cuprinse „...și mai multe însemnări și stihuri despre ospețe și meremetul lor, privind rînduiala mesei, cuviința și alte asemine". După care se adaugă tot felul de amănunte — mai mult sau mai puțin „tehnice" — cu privire la statutul asociației, din „hrisoavele" vel logofătului și ale vistiernicului, alături de informații prețioase legate de funcționarea localului care subvenționa întreaga întreprindere ș.a.m.d.

Cele mai multe explicații le vom da într-un epilog lămuritor, dar pînă atunci ne-am gîndit că este instructiv și amuzant să publicăm largi extrase, atît din interviul lui Păstorel Teodoreanu, cît și din broșura amintită. Plăcerea lecturii — cu siguranță — nu va fi dezmințită!...

DIVANUL MEȘTERILOR ȘI CĂRTURARILOR DE LA HANUL ANCUȚEI

● Cum s'a pus temelia „soborului jupânițelor", fără femenism și eufemism.

„Marele logofăt" Păstorel Teodoreanu vestește ieșenilor multe și mărunte, dela noi și aiurea!

Pe Maestrul Păstorel l'am întîlnit într-un grup de intelectuali ieșeni, unde „marele logofăt" povestea cu multă vervă împrejurările în care s'au pus bazele „Hanului Ancuței".

L'am rugat pe apreciatul scriitor să ne spuie cîte-ceva pentru cetitorii „Lumei". Din vorbă în vorbă, am aflat multe din gura maestrului, pe care le redăm în parte:

● Divanul dela „hanul Ancuței"

— „Ce'i cu „hanu Ancuței"? Îl întreb pe interlocutorul nostru.

— „O societate academică, dar nu o academie."

— În ce gen?

Aici interlocutorul rîde):

— „În genul ei!"

— „Și care e, în definitiv, scopul acestei grupări?"

— „Dacă ți'aș răspunde cum se obișnuește: încurajarea literelor și artelor — ți'aș servi un adevăr care nu spune nimic."

— „Atunci?"

— „Să precizez: la o masă colegială cineva a remarcat că prestigiul oamenilor de litere și al artiștilor noștri e, ca să zic așa, sub nivelul mării, ceia cu toții știam mai dinainte. Mai stînd și mai socotind, ne'am dat cu toții seamă că această stare de lucruri nu'i nici un motiv să se permanentizeze și că în primul loc, asupra artiștilor și scriitorilor cade sarcina de a o îndrepta.

Dar, dacă ar fi să'ți divulg toate cîte s'au spus și plănuit la acea masă amicală ar trebui să'mi consacre ziarul în întregime, plus cel puțin un supliment, privind publicul cititor de palpitantele știri asupra Abisiniei și „Lumii Iașilor". E destul să spun că la acea masă s'a pus piatra de temelie, aceia ce se numește „divanul meșterilor și cărturarilor dela hanul Ancuței".

● Meșteri și cărturari

— „Cine va face parte din el?"

— „După cum titlul o indică: meșteri și cărturari, adică scriitori, muzicanți, pictori, sculptori, arhitecți, oameni de știință — și în plus, o secție feminină, compusă exclusiv din intelectuale fără feminism și eufemism, sub denumirea de „Soborul jupânițelor".

● Politicienii în concediu...

„În acest scop, fondatorii societății au hotărît că șefii de partide nu pot figura ca membrii activi în societate și că unul din membrii ei, dacă eventual ar deveni ministru, va fi considerat în concediu și nu va avea drept de vot, pe tot timpul funcțiunii.

Articolul acesta din statut n'a fost înscris cu ușurință și nici cu bucurie.

Cei ce l'au propus, ca și cei ce l'au admis își dădeau seama că prin aceasta, societatea renunță la oameni de întâia mână, a căror lipsă din mijlocul ei o simte prea bine și o regretă.

Dar, pentrucă nu poți să faci o omletă fără să spargi ouă, articolul s'a votat!"

● Marele vornic

— „De cine ar fi condusă societatea?"

— Această societate, avînd între principalele ei

obiective păstrarea și apărarea limbii românești, gîndul unanim a mers către cel mai de vază stăpînitor al ei, către meșterul Mihai Sadoveanu, pe care l-a ales președinte.

Despre rest, după inaugurare, care va avea loc în curînd."

("Lumea", Iași, an XVIII, 1935, nr. 5239)

● Trecu la drum Măria Sa și slobozi pe Stredeluș copilul de casă să-l întrebe dacă adăpost poate să-i deie, și Ancuța hangioaica cu cosița mîndră alergă și se plecă Mării Sale, că Hanul vestit de la drum și Ancuța hangeoaica sunt cu totul supuse la voia Măriei Sale.

● La focul vetrei motanul torcea și baba oftează. Și moșneagul dacă întreabă: „de ce oftezi babă"? apoi baba îl repede pe moșneag și tot moșneagul e de vină.

● Apoi și jocul săltăreț învață pe cel tînăr să ostenească așa cum firea îl pornește, iar celui bătrîn îi aprinde în ochi și în oase focul zilelor trecute.

● Aici în hruba veche se uită necazurile și ulcica răcoroasă umplută cu vin bun face pe drumeț să aștepte zorii zilei ca apoi să pornească cu încredere la drumul ce i s'a sorocit.

DIN ALE VISTIERNICULUI

● Veni la han o jupăniță și așa de frumoasă și tînără era, că încremeni mîncarea în oale și sălta vinul în ulcele. Iar drumețul așăzat ca să se răcorească, văzînd-o, un foc cumplit îl prinse cu căldură și oftări și dragostea neîmplinită o ascunse în inimă ca o comoară de preț de care nimeni nu trebuia să afle.

EXTRAS DIN STATUTUL CONSTITUTIV
(Divanul „Meșterilor și cărturarilor" de la Hanu Ancuței)

Art. 1. – Se constitue o Societate sub denumirea Divanul Meșterilor și Cărturarilor de la Hanu Ancuței cu sediul în București, Strada Isvor Nr. 112.

Art. 2. – Scopul Societății este: a) Desvoltarea întregii mișcări literare și artistice în România; b) Încurajarea tinerelor talente; c) Purificarea limbei românești; d) Participarea la toate manifestările în domeniul frumosului și al plăcutului.

Art. 3. – În întreaga activitatea ei, Societatea se obligă a ține seamă de obiceiurile și tradițiile românești, să păstreze specificul națiunei, căutînd să așeze peste prăpastia deschisă între trecutul țărei și așezămintele de azi, o punte care să lege trecutul cu prezentul.

Art. 6. – Societatea este condusă de un comitet de direcție denumit Eforie, ales pe o perioadă de 5 ani și compus: Marele Vornic, Marele Logofăt, Marele Vistiernic și Mare Hatman – Portar de Suceava.

Art. 18. – Lucrarea literară și artistică a Societății, se face de Divan. Divanul este compus din: 20 Ctitori de Baștină; 20 Ctitori chemați și membrii corespondenți denumiți: Oaspeți și Jupânițe, cum și de Soborul Jupânițelor.

Art. 32. – Nu pot face parte din Divan sau Eforie șefii de partide politice sau miniștrii în funcțiune.

Art. 33. – Divanul, Soborul Jupânițelor și Eforia își pune prin actul de fundare și Statut interdicțiunea de a primi vre-o subvenție sau donație de la Stat, Județ sau Comună cum și de la ori ce Fundație Culturală.

Art. 35. – Divanul Meșterilor și Cărturarilor trebuie să trăiască prin el însuși, plătind cheltuielile sale pentru sediu și întreținere, cum și sumele necesare pentru premii, ajutoare sau burse, din exploatarea unui restaurant-circiumă, numit Hanu Ancuței.

Decorul hanului cum și toată atmosfera sa, va fi pe cît cu putință o reconstituire a unui han din secolele trecute.

(Original din arhiva divanului)

P.S. – S'au mai înființat de Divanul Meșterilor și Cărturarilor de la Hanu Ancuței următoarele secțiuni: 1) S. vitejilor; 2) S. păstrătorilor de datine; 3) S. gastronomică; 4) S. drumeților; 5) S. bărbierilor; 6) S. netrebnicilor; 7) Starostia iznafilor și a argintarilor.

DIN HRISOVUL VEL LOGOFĂTULUI
(în tălmăcire)

● Ageamiii cetesc listele de mâncare așa cum cetesc avocații tineri dosarele: încet, în întregime și foarte atent... dar nu pricep nimic.

● Spațiul e limitat de cele patru puncte cardinale; timpul — de dejun și masă.

● N'ați avut ades impresia, la banchete, că mâncările au fost preparate de oratori și discursurile de bucătari?

● Tot mai ieftin e birtul de cât farmacia...

● Oamenii care cetesc în timpul mesei nu digeră ceia ce cetesc și nu pricep ceia ce mănîncă.

● Dacă birtul scump îți pare,
Eu socot că-i fără rost,
Să dai vina pe mîncare
Mărginește-te la cost.

● La o masă de proști, cel mai prost din toți e „omul spiritual".

● Dacă nu puteți renunța la obiceiul de a desface oul fiert cu cuțitul, scoateți-vă și ghetele (poate vă strîng)!

● Dacă tai pârjoala și peștele cu cuțitul, de ce nu mănânci supa cu furculița?

● Dacă aveți un invitat care-și bagă cuțitul în gură dați-i un briciu.

● Vinul bun a doua zi se cunoaște!

● Este o elementară datorie să plătești ce ai băut, dar nu ești obligat să bei tot ce ai plătit.

PORUNCA MARELUI VORNIC

Divanul Cărturarilor şi Meşterilor de la Hanul Ancuţei, îndeletnicindu-se cu lucrările uşoare şi plăcute ale vieţii, neuitând niciodată ca toate cîte se fac şi să spun, să fie cu duh şi cuviinţă.

Ocara şi mânia nu sunt îngăduite nici într'un chip.

Cele rele şi ticăloase să fie mustrate şi pedepsite prin blestămul tăcerei şi printr'o foarte scurtă întristare, după care ctitori, oaspeţi şi musafiri să închine o ulcică proaspătă pentru cărturarii şi meşterii morţi care au slujit cu dreptate ţara.

(Condica de Rânduială a Hanului)

EXTRAS DIN PRAVILA HANULUI (1935 leat) CAP. 18.

Cum se vor certa acei ce strică datinele şi rânduelile, făcînd obicei nou, precum şi cei ce fac zarvă şi necuviinţi prin hanuri, cârciumi, rateşuri, iarmaroace, la cumetrii şi praznice, după vină şi obraze.

1. Ertat este fiecăruia să bea cît îl ţine punga şi bonul său, numai cît pre vecini şi tovarăşi de ospăţ să nu supere. Altfel se va certa.

2. Acel ce în stare de beţie şi mai vârtos de a fi treaz, în toate minţile sale, se va îndemna a hulire vinul Măriei Sale de la Cotnar, ca un sudultor de Domnie se va certa.

3. Nu se va certa pentru întîia oară, omul prost care căpătând vin vechi, bun/ales, domnesc, în nesimţirea lui cea dobitocească îl va spurca cu apă, borhut sau verice alte născoceli şi drăcii. Iară a doua oară, se va certa, anume scoţîndu-l pre uliţi şi purtîndu-l cu alai cu burduful de apă în spate, ca tot omul s'auză şi să vadă. Iar dacă acel ce va cădea în această ispită va fi răzaş înstărit, oştean domnesc sau boiarin, chiar dentr'untâi, foarte tare se va certa, după voia Divanului, ca unul ce trebuia să ştie unele ca acestea.

4. Cel ce va munci vinul roş cu cazna gheţei, omătului, sau chiar punînd numai bardaca la cişmea şi va lăsa să curgă apă peste bardacă, numai cu bulgări de gheaţă şi omăt la subţiori se va certa.

5. Acela care avînd vin roş, vechi, bun, la pivniţa lui, se va dovedi că împotriva firii şi pravilicaştilor rânduieli, îl bea cu peştele, se va certa puţin, dar nu prea tare, anume luându-i-se lui tot vinul roş, cît îl va avea şi împărţându-se între boierii Divanului. Iar dacă unul ca acela va cumva fi boer divănit, de olac se va mazili din Divan şi se va însemna la nas, deoarece vinul de nasul lui n'au fost.

6. Acela ce la închinare de sănătăţi, nu va goli ulcica sa până la fund, ci va lăsa vin pe fundul ulcelei, prin turnare de vin pre nările nasului, ca un hain ce este, se va certa.

7. Cel ce la zi de sărbătoare şi voie bună, la crâşmă, han sau rateş se va învrăjbi de la niscaiva socoteli de bani, altfel nu se va certa, decît numai plătind celuia toată socoteala beuturii. Iară de va face una ca aceasta la om mazil, răzaş şi mai virtos în casă de velit-boer, cu alungarea de la masă se va certa, fiind el apoi trimis să bea cu vezeteii şi argaţii după măsura vinei sale. (...)

10. Hangiul, crâşmarul, pitarul, care se va dovedi cu temei, că au amestecat vinul sau l'au dres pre el cu apă, rachiu de drojdie, tescovină, miere şi alte vrăceşti, au la mustuit, au la fiert, au după fiertura vinului, cumplit se va certa şi se va căzni cu cazne grele, turnîndu-i-se pre gât cu leica o vadră de hornit pucios din budăile vinete din fundul Slănicului şi Ozanei Neamţului. Iar dacă nici aceste nu-i vor fi îndreptare şi va stărui în netrebnicie, ca cei ce fac prespelire şi sînge amestecat se va certa, turnîndu-i pre gît oloi încropit şi smoală, după care i se va tăia şi capul. Astfel.

(Cronica din arhiva Divanului)

PAHARNICUL HANULUI ANCUŢEI CĂTRE BEUTORII DE TOATE STĂRILE

Ca unul ce am albit la hrubele Măriei-Sale, purtînd grija vinului şi păzind tocmala lui, crede iubite cetitorule, cele de am scris mai gios.

1. Drept iaste că dumnealui Neculce Vornicul, scrie în Hronicul său cum că Măriei-Sale Dabijei-Vodă, vinul mai mult în ulcică de lut îi plăcea, zicând Măria-Sa că e mai dulce. Iară această faptă măcar că de la cap de ţeară vine, de laudă nu poate fi. Dar iar mă'ntorc şi zic: de-i bea domnia-ta la cramă, vin de cel nou, tulbure, neisprăvit şi zurliagu, poţi domnia-ta să-l bei şi'n ulcică de lut, că bunu-i şi dulciu-i şi aşa şi dacă pofteşti poţi la închinări de sănătăţi să spargi şi ulcelele câte vei fine-voi, după cum e obiceiul moldovenilor la petreceri. Dar la masă boierească va să nu faci unele ca acestea, că-i de ruşine. Ci vinul, nu numai cu gustatul se gustă ci şi cu mirosul şi cu vederea. Cumu-i obrazul la om şi faţa vinului iaste şi după faţă îl cunoşti de-i sănătos, teafăr sau beteag. Aşa fiind, gîndeşte numa, cum să-i mai vezi faţa, dacă-l bagi în lut? Deci, nu căta la rea-pilda Măriei Sale Dabijei şi bea vinul vechiu în pahar de cleştar.

2. Vinul roş, cându-i bun şi vechiu adu-l în sofragerie cu o zi înainte de a-l bea. După ce l-ai turnat în pahar miroase-l. Ţine-l apoi paharul în palmă până ce căldura trupului şi a vinului una iaste. Du, roagu-te, apoi paharul iar la nas. Aşa-i că nu-i tot una?

Iară astfel de vin să-l bei domnia-ta cu friptură grasă, mai ales porc. De-ţi place mult, pune-o cu el înainte şi la brînză că nu-i nici un păcat.

3. Cu raci, peaşte, ouă, scoici şi alte asemine, numai vin alb bea. Da' ca-i mai dulce poţi să-l bagi şi'n gheaţă, dar dacă-i mai acrişor şi după vorba Neculce Vornicului iscusit miros face, cumu-i el din pivniţă, numai aşa să-l bei, mai rece nu.

4. Dacă ai mai multe feluri de vin la masă, întîi pe cel mai acru dă şi la urmă pre cel dulce, niciodată pe dos.

5. Au unii obicei de beau înaintea mesei răchie (prost obicei). Răchia la urmă se bea, altfel tăbăceşte cerul gurii şi nu mai poţi pricepe ce fel de vin bei. Pentru deschisul poftei mai bună iaste acea băutură uşoară ce vine de la nemţi şi noi îi zicem bere.

6. Şi să fii domnia-ta sănătos!

UN EPILOG LĂMURITOR

Putem încerca acum, la încheierea acestui „documentar inefabil", o concluzie: iată, aşadar, un experiment cultural unic în felul său, inventat — desigur! — tot de maestrul Păstorel Teodoreanu, care îşi află abia în ziua de azi, în condiţiile mult disputatei *rentabilizări literare*, o corespondenţă de principiu! Căci ce altceva putea fi acest „Divan al meşterilor şi cărturarilor de la Hanu Ancuţei", decît o societate culturală ce se *„autogestiona"* (deşi termenul nu era, probabil, cunoscut în epocă) prin exploatarea unui local „cu ambianţă şi decor specific secolelor trecute" — avînd un comitet de direcţie („Eforie") acordînd membrilor săi, ca şi altor artişti sau literaţi, în funcţie de nevoi sau situaţie, premii, burse, ajutoare etc.

Pentru a nu-şi submina nici independenţa economică, nici suveranitatea morală, comitetul de direcţie, compus, după cum s-a văzut, din *„mare Vornic"* (cine altul putea fi ales „în fruntea bucatelor", decît *marele* — la propriu şi la *figurat!* — Mihail Sadoveanu), „Marele Logofăt" şi „Marele Hatman", a decis interzicerea oricărei subvenţii din partea altor societăţi filantropice sau Academii de orice fel, precum şi impunerea în statutul constitutiv a unei foarte importante (şi mult dezbătute — după cum mărturisea Păstorel în interviul citat de noi la începutul capitolului) clauze: nici un membru al Divanului nu poate fi şef de grupare politică sau ministru cu portofoliu!

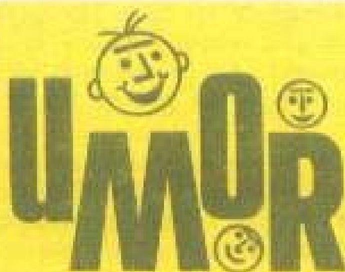
Scopurile acestei societăţi ar fi fost dintre cele mai nobile cu putinţă (oricît de „pragmatice" s-ar fi arătat mijloacele...) — dezvoltarea întregii mişcări literare şi artistice, încurajarea tinerelor talente, purificarea limbei româneşti, „participarea la toate manifestările în domeniul frumosului şi plăcutului" (mai ales... „plăcutului"! — n.n.) etc.

Sediul societăţii (citeşte, mai curînd, *„restaurantul - cârciumă"*, după cum era scris în statut) se afla undeva în Bucureşti, pe strada „Izvor", la nr. 112, deşi n-am reuşit să depistăm cu exactitate clădirea.

Mai mărturisim cu umilinţă a nu cunoaşte cît anume a durat această stranie şi încîntătoare întreprindere, dar recunoaştem că ne place peste măsură de mult felul *cum „a început" ea!*

Cît despre *„atmosfera"* de la Hanul Ancuţei, ne putem face o cît de vagă idee recitind extrasele din răbojul hanului sau din pravila societăţii — autor nu putea fi decît Păstorel Teodoreanu (!), cu al cărui gînd de bine, cules de aiurea şi alipit aici, ne vom da şi noi strădania să încheiem: „Şi să fii domnia-ta, cetitorule, sănătos şi polticios!" Aferim...

MARIUS PETRESCU

● — Aţi zburat vreodată cu avionul?

— Nu, e prima oară!

— Şi nu vă e frică?

— Mie? Am călătorit cu automobilul condus de nevastă-mea...

● Yul Brynner, însoţit de soţia sa este interpelat pe cînd intra într-un magazin de o vînzătoare de peruci care, nerecunoscîndu-l, şi fiindu-i milă de el din cauza calviţiei, îi spune:

— Luaţi o perucă frumoasă care vă va ţine de cald.

● Un ziarist întreabă un bărbat care a atins vîrsta de 100 de ani:

— Cărui fapt atribuiţi longevitatea dumneavoastră?

— Şansei pe care am avut-o de a mă naşte înainte ca savanţii să descopere microbii...

● — Iubita mea, pentru tine sînt în stare de orice nebunie...

— Dovedeşte-mi-o!

— Ei bine, am să te iau de nevastă.

În căutarea inteligenței extraterestre: pro sau contra?

De mai bine de 25 de ani cercetători din întreaga lume, utilizînd cele mai avansate mijloace de detecție radio încearcă să recepționeze și să descifreze semnale emise de către civilizații extraterestre. Cum pot fi acestea distinse din multitudinea de semnale recepționate de către radiotelescoape? Este oare rațional să continuăm cercetările pornind de la aceleași premise ca la începutul acestei activități? Este SETI (Search for Extra Terrestrial Intelligence) o activitate utilă din punct de vedere științific sau este doar rodul activității unor optimiști incorigibili? Iată doar cîteva dintre întrebările ce au fost analizate în mai multe articole ce marcau un sfert de secol de activitate SETI și mai bine de 120 000 ore de observație directă, petrecute la pupitrele de comandă ale celor mai mari radiotelescoape ale lumii.

Premisa inițială a acestei activități a fost încă de la început aceea că o civilizație cosmică avansată, poate fi detectată dacă a ajuns într-un stadiu suficient de dezvoltare tehnologică pentru a putea emite semnale radio în scopul comunicațiilor și al anunțării propriei lor prezențe. Cu alte cuvinte, ele pot fi descoperite dacă au construit radiofaruri care să le facă remarcată prezența. Propria noastră civilizație utilizează undele electromagnetice pentru transmiterea la distanță a informațiilor de mai puțin de 100 de ani și intră, conform acestei ipoteze, în categoria celor detectabile de mai puțin de 40 de ani. Există două posibilități (probabile): aceea de a detecta un radiofar sau aceea de a intercepta întîmplător scurgeri de semnale din cadrul unei comunicații ce nu era destinată detecției externe. Pornind de la aceste posibilități experții SETI au împărțit civilizațiile posibil a fi detectate în civilizații „avansate" și „în faruri de tip direcțional (cele omnidirecționale au nevoie pentru a-și face simțită prezența la distanțe astronomice de energii ce pot egala pe aceea a unei stele) iar celelalte să neglijeze deocamdată problema.

Care este însă mărimea universului perceptibil de către noi în stadiul actual? Dacă vom considera cel mai puternic radiotelescop construit pînă în prezent, pe cel de la Arecibo din Puerto Rico, ce are o antenă parabolică cu un diametru de 300 de metri, atunci distanța maximă de la care pot fi detectate semnale radio, asemănătoare emisiilor celor mai puternice radare militare de care dispunem noi, ar fi de „numai" 60 de ani lumină. Prin realizarea unor construcții de tip nou, respectiv printr-o rețea de 1 000 de radiotelescoape cu diametrul de 100 de metri fiecare, raza de detecție ar crește de cel puțin zece ori, ajungînd la circa 600 de ani lumină. Mărimea razei de detecție este proporțională cu diametrul antenei. Pentru a obține posibilitatea de detecție în toată galaxia noastră, ar trebui să fie realizate rețele gigantice, pe o zonă de cel puțin 25 de ori mai mare decît aranjamentul menționat anterior și cunoscut ca proiect sub numele de Cyclops Array (Aranjamentul ciclopic). Costurile ar fi pe măsura realizărilor: un calcul preliminar arată că pentru a construi în spațiu un aranjament de zece ori mai mic decît Cyclop ar fi necesare la costurile actuale 50 miliarde de dolari SUA, iar un aranjament optim activității SETI ar costa cît bugetele militare ale omenirii pentru numai o decadă, corespunzător uriașei cifre de 900 miliarde anual!!!

Probabil că reutilizarea fondurilor destinate cursei înarmărilor ar putea căpăta alte destinații, cu o prioritate stringentă, într-o lume a inechității și subdezvoltării, dar ideea merită reținută pentru ilustrarea sugestivă a utopicei iluzii a securității prin supraînarmare, prin risipa colosală de resurse umane și materiale care corelate ar putea servi la înfăptuirea unor grandioase proiecte planetare.

Este oare această ipoteză de detecție valabilă? Dacă ar fi să luăm în considerație propria noastră civilizație, în plină dezvoltare, gradul nostru de detectabilitate prin scurgeri de radiație pare să fie atins un maximum, ba chiar să fie în plină scădere. Stațiile de emisie terestre și releе radio-tv de putere au fost înlocuite de către relee-satelit cu puteri de emisie de ordinul waților, radarele militare sînt din ce în ce mai sensibile și utilizează puteri din ce în ce mai mici pentru a nu fi detectate, noile soluții incluzînd stații radar pasive ce detectează perturbații ale unor semnale ce vin de la sateliți. Nici un fel de organizație militară terestră (sau chiar extraterestră) nu este interesată în a-și baliza propria poziție prin emisii puternice și de aceea acestea sînt plină scădere.

În aceste condiții este sau nu logic să fie continuată acțiunea SETI? Orice fel de răspuns la această întrebare ar putea fi categorisit ca „sceptic", sau „optimist", dar probabil că această strictă delimitare a răspunsurilor nu este corectă. Cei care apreciază SETI strict prin prisma detectării și contactării unor inteligențe extraterestre pot fi sceptici sau optimiști, dar programul în sinea adus numeroase beneficii cercetării științifice în diverse domenii, cunoașterii umane în sine și chiar dacă scopul inițial nu va fi atins, progresele și contribuțiile în numeroase alte ramuri ale științei vor compensa și aceste eforturi. În cei 25 de ani de căutare a inteligenței extraterestre au fost realizate aparate științifice din ce în ce mai perfecționate, au fost dezvoltate noi tehnologii, un astfel de exemplu putînd fi spectrometrul cu 8,4 milioane de canale dezvoltat la Harvard ce a avut un puternic impact asupra apariției sistemelor planetare, vieții, inteligenței și civilizațiilor tehnologice, ba chiar și asupra viitorului propriei noastre civilizații, asupra posibilelor alternative: autoanihilare, stagnare planetară sau expansiune în galaxie.

Argumentul principal al optimiștilor este ideea antica a pluralității lumilor, exprimată în condițiile moderne sub forma probabilității ca să apară și în altă parte condițiile favorabile apariției vieții și inteligenței, asemănătoare celor de pe planeta noastră. Numărul civiliza-

țiilor tehnologice capabile să comunice în condițiile enunțate anterior (N) este exprimat printr-o formulă larg cunoscută sub numele de „ecuația de la Green Banks" sau „ecuația Drake", Frank Drake care lucra în cadrul Observatorului radioastronomic de la Green Banks fiind unul dintre pionierii detectării semnalelor electromagnetice sosite din Cosmos. „Ecuația" este de fapt un produs al unor factori reprezentînd necunoscute specifice:

N = **R x fp x ne x fl x fi x fc x L**, Unde:

N — este numărul căutat

R — este rata formării stelelor

fp — este fracțiunea stelelor ce conțin sisteme planetare

ne — este numărul mediu de planete dintr-un sistem planetar ce cad în zone favorabile locuirii

fl — este numărul de planete pe care apare viața

fi — este fracțiunea planetelor pe care există viață și aceasta evoluează la ființe inteligente

fc — este fracțiunea de planete pe care există civilizații tehnologice suficient de avansate pentru a comunica

L — este durata medie de viață a unei astfel de civilizații tehnologice.

Dintre toți factorii produsului, singurul care constituie rodul unor observații directe, extinse în afara sistemului nostru solar, îl constituie R, estimat la 10 stele pe an. Pentru ceilalți factori au fost date diverse valori, de către diverși autori, cea mai des menționată variantă fiind cea prezentată de către I.S. Shklovski și Carl Sagan într-o lucrare din 1966, „Viața inteligentă în univers", considerată și astăzi cea mai reușită carte a domeniului. Fiind foarte optimiști ei au obținut numărul civilizațiilor avansate la „probabil" 10⁷, cînd valorile **fp = ne = fl = 1** și **fi = fc = 0,1**. În aceste condiții ecuația devine N = 0,1 · 1xL, factorul critic fiind L, durata de viață a unei civilizații tehnologice cu valoarea propusă 10⁷ ani ca medie optimistă.

Drake, atunci cînd a propus ecuația a indicat **N = L = 10⁴** ceea ce conform unei distribuții relativ uniforme ar aduce cea mai apropiată civilizație detectabilă la o distanță de 1 000 de ani lumină de Pămînt.

Îndelung comentată, ecuația a făcut subiectul a nenumărate articole și a fost prezentată de mai multe ori și cititorilor din țara noastră. Frumusețea temei și mai ales fascinația inedită subiectelor de la limita dintre cunoaștere și fantezie pe care acesta îl exercită asupra celor ce mai au încă o doză de entuziasm și capacitate creatoare au făcut ca pînă în 1975 în lume să fie contractate 14 programe de observație de către diverse foruri științifice, iar după aceea încă 25 de programe de cercetare pe termen scurt. Inutil să menționăm că cele două tabere, optimiștii și pesimiștii, au devenit adepții lui N ≫ 1 și cei ai lui N ≈ 1, argumentele fiind de cele mai diverse proveniențe, adevărate capodopere de gîndire logică. Ultimii ani au fost dominați de către partizanii lui N = 1 care pornind de la ideea că „atunci cînd datele sînt puține, speculațiile logice sînt specifice unor psihologii individuale", au arătat că în lipsa unor rezultate concrete, ipotezele emise țin mai mult de domeniul literaturii de anticipație științifică, decît de cel științific.

În aceste condiții, căutarea inteligenței extraterestre trebuie privită ca un program științific de lungă durată, susceptibil de a fi continuu perfecționat prin adoptarea celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii. Căutarea unor semnale emise de surse „inteligente" a produs numeroase idei și chiar aplicații de care au beneficiat diverse domenii ale cunoașterii științifice. Perfecționările tehnologice pe care le așteptăm în anii imediat următori vor duce la estimări mai corecte ale valorilor termenilor ecuației de la Green Banks, aducîndu-ne noi moduri de a ne cunoaște pe noi și civilizația noastră, chiar dacă niciodată nu vor fi detectate alte civilizații mai mult sau mai puțin avansate tehnologic.

C. CRĂCIUNOIU

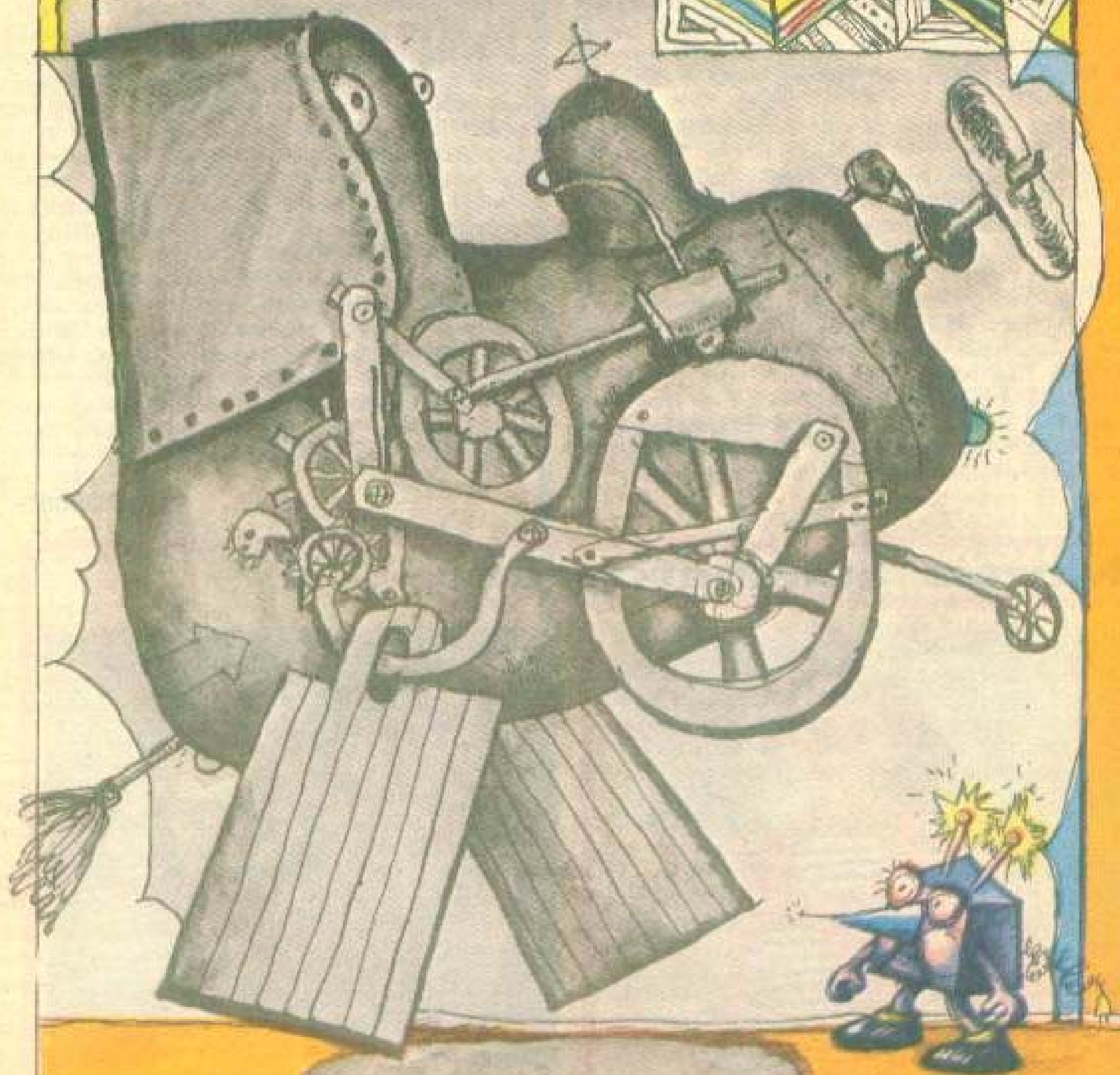
Mozaic cinematografic

Un aer mereu juvenil: Nathalie Baye

Parteneera lui Travolta în filmul „Perfect" este Jamie Lee Curtis, fiica lui Tony Curtis

SCÎNTEIA
TINERETULUI
al-
ma-
nah
'90

Prima călătorie inter-planetară a omului a fost deja programată:

PESTE 30 DE ANI

Nimeni n-a precizat ce-i drept, o dată precisă dar titlurile ziarelor menționează anul 2020. „Ne-ar da tot timpul de care avem nevoie pentru a ne putea pregăti să debarcăm pe Marte" afirma cu entuziasm săptăminalul Time. Treizeci de ani pină cind omul va ajunge pe planeta Marte ar putea părea mulți; la urma urmei de la anunțul făcut de președintele John Kenedy in 1961 și pină la „plimbarea" lui Armstrong in 1969; pe Lună, nu trecuseră decit opt ani. Dar Apollo XI a avut nevoie de numai trei zile pentru a parcurge traseul de la Terra pină la satelitul acesteia și tot de trei zile pentru a se reîntoarce „acasă". Călătoria către Marte, cu tehnologia actuală, ar dura un an la ducere și alt an la intoarcere, determinind poate riscuri de neevitat pentru sănătatea astronauților.

Astfel, in zilele ce au urmat după anunțarea intenției NASA de a trimite din nou astronauți pe Lună și apoi pe Marte, oamenii de știință, și cercetătorii discută aprins cu privire la tehnologia necesară pentru realizarea unui asemenea proiect, iar cercurile financiare și politice se intreabă de unde se vor aloca fondurile aferente.

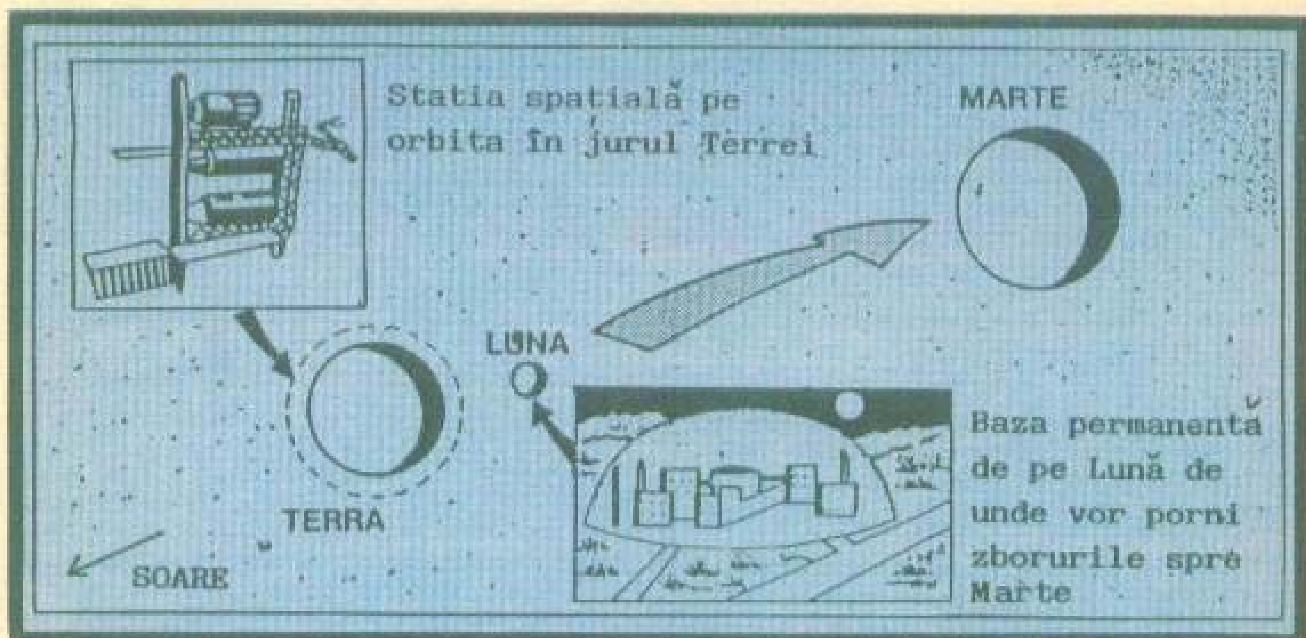
Prima fază prevede ca pină la sfirșitul secolului să fie lansată pe orbită in jurul Terrei o mare stație spațială, locuită permanent de astronauți. Ar servi ca laborator științific și industrial pentru o mulțime de experiențe. De asemena, de pe această bază orbitală ar putea, eventual, să fie lansate misiuni succesive către Lună. Costul proiectului este apreciat la circa 30 miliarde de dolari. NASA afirmă că necesită cite 2 miliarde de dolari anual, incepind din momentul actual iar Congresul american pare dispus să-i acorde doar ceva mai mult de jumătate. S-a calculat că ar fi necesare intre douăzeci și treizeci de lansări ale navetei spațiale Shuttle pentru a construi stația orbitală. Acțiunea prezintă numeroase riscuri: chiar NASA recunoaște că naveta spațială are o probabilitate dintr-o sută să inregistreze un incident ca cel petrecut cu Challenger acum doi ani. Se ințelege că o a doua tragedie de acest fel ar bloca pe mulți ani activitatea NASA.

Cea de a doua fază: reîntoarcerea pe Lună cu o bază permanentă, locuită și dotată cu instalații pentru realizarea unei serii de experiențe. Ar trebui ca baza să fie autosuficientă in ce privește aprovizionarea cu apă și aer, pentru că nu ar exista posibilitatea transportului de pe Terra a unor rezerve suficiente. De aceea se vorbește despre săpături in solul lunar pentru a se obține, prin procedee speciale, elementele necesare pentru viața oamenilor. Costul aproximativ al proiectului: 100 miliarde de dolari. Timp de realizare: intre zece și douăzeci de ani.Pentru moment n-au fost nici măcar transpuse pe hirtie proiectele pentru rachete asemănătoare cu imensul Saturn cel care a propulsat diversele componente ale lui Apollo pină pe Lună. Și apoi, întreba retoric articolul de fond din New York Times din 21 iulie a.c., „Ce ne ducem să facem acolo?". Să amplasăm un telescop uriaș, pe „cealaltă față a lunii", cea pe care n-o vedem niciodată, să antrenăm astronauții in vederea debarcării pe Marte, răspund specialiștii de la Nasa. „Să-i antrenăm la Pol, dacă-i chiar necesar, mai ieftin și cu mai puține riscuri" replica New York Times.

Dar de-abia cu cea de a treia fază (călătoria spre Marte) problemele vor deveni uriașe. Drumul dus-intors poate dura intre doi și trei ani. Americanii n-au rămas in spațiu decit 87 de zile, dar sovieticii au petrecut in condiții speciale un an: la intoarcerea pe pămint au fost transportați pe brațe afară din astronavă pentru că nu mai puteau umbla. Era efectual, asupra oaselor, al unei perioade indelungate trăite in condiții de absență a gravitației. Astronauții sovietici și-au revenit repede la mersul normal, dar pe Marte nu vor exista medici cu terapii prompte care să-i ajute pe astronauți. Și oamenii de știință se intreabă: după un an poți să reinveți să mergi, dar după doi, trei, patru ani trăiți in absența forței gravitaționale, va mai fi oare posibil? Cu alte cuvinte, există un „punct de la care nu mai poate fi cale de intoarcere", după care corpul uman nu ar mai reuși să se adapteze la condițiile atmosferei terestre? Pentru a afla acest lucru, unii cercetători susțin că ar trebui să fie trimise mai intii, pe orbită, animale primare — cimpanzei — așa cum s-a procedat și in cazul primelor zboruri in spațiu, și să fie readuse pe Terra, pentru studiere, numai după citiva ani.

Ar mai exista alte două alternative: să se mărească viteza de deplasare a astronavei, adică să se reducă durata călătoriei, sau să se creeze o gravitație artificială asemănătoare cu cea terestră. O astronavă cu propulsie nucleară ar putea reduce, după părerea unor savanți, călătoria spre Marte la o lună, cel mult două: dar emisiunile radioactive ar fi de un nivel foarte ridicat și este greu de imaginat cum s-ar putea realiza testările pe Terra inainte de lansare. Există și ideea unei nave propulsate de energia soarelui: in 1994 NASA va lansa de pe Shuttle un satelit pentru a experimenta o tehnologie de acest fel. Pentru gravitația artificială există deocamdată două soluții: introducerea astronauților in „mașina de spălat", intr-un dispozitiv centrifug in care să doarmă opt ore din douăzeci și patru, sperind că ar fi suficient pentru a contracara absența gravitației in celelalte șaisprezece; sau o astronavă impărțită in două, una din părți rotindu-se permanent in jurul ei insesi, unicul sistem cunoscut in prezent pentru a crea forța de gravitație.

Aceasta n-ar fi insă singura problemă determinată de o călătorie de doi ani. Explorarea polilor a demonstrat

că a constringe un grup de persoane să trăiască împreună într-un spațiu restrîns, pentru o perioadă îndelungată de timp poate provoca dereglări psihice de diverse tipuri, printre care nevroze, obsesii, insomnii, stări de neliniște. Cum s-ar putea trata acestea la bordul unei nave pierdute în univers? Și încă ceva: ar fi corect sau nu să i se comunice astronautului că o rudă e bolnavă sau chiar a murit? Iată deci că înainte de a pleca pe Marte oamenii de știință au de rezolvat numeroase probleme legate nu numai de aspecte tehnice, ci și de aspecte psihologice.

Desigur că înaintea omului vor porni în călătorie o serie de sonde robotizate, așa cum s-a procedat și înainte de „debarcarea" pe Lună. Vor studia terenul pentru stabilirea punctului optim de amortizare și se vor asigura că nu există microbi care aduși, la întoarcere, de astronauți ar putea declanșa o epidemie pe Terra.

Costul total al celor trei faze se situează la nivel de 500 miliarde de dolari. Bugetul anual al NASA este de 11 miliarde de dolari.

Dar se poate interpreta și ca o fereastră spre universul cosmic în prima parte a lunii iulie a.c. doi cercetători englezi, examinînd un meteorit descoperit la Polul Sud, au anunțat că ar exista posibilitatea ca pe Marte să fi existat sau chiar să existe încă forme de viață. Iar pe centura de asteroizi dintre Marte și Jupiter ar putea exista o adevărată „comoară": fiecare asteroid conține mari cantități de platină și cobalt, astfel încît prin exploatarea zăcămintelor conținute s-ar putea extrage metale în valoare de circa 150 miliarde dolari.

Desigur că proiecte de asemenea dimensiuni, ca cele enunțate, nu se pot realiza decît în condiții de colaborare internațională, singura cale posibilă pentru mobilizarea unui volum gigant de resurse financiare, industriale și tehnologice în scopul realizării unor obiective pacifice.

De ce tocmai Marte, „planeta roșie", a fost aleasă ca obiectiv final? Din punct de vedere științific, o asemenea realizare ar putea clarifica o serie de aspecte încă necunoscute privind sistemul solar din care facem parte. În primul rînd este vorba de întrebarea dacă există forme de viață și în altă arte decît pe Terra. În 1976 sonda Viking a analizat solul din apropierea punctului ei de amartizare. Rezultatele au fost descurajante pentru cei care sperau să se descopere urme de viață.

Dar pentru o parte din comunitatea științifică internațională, rezultatele nu sînt încă definitive. Tot în luna iulie a.c., cunoscuta revistă științifică Nature, publica un articol despre o serie de meteoriți desprinși de pe Marte acum cîteva mii de ani — probabil ca urmare a ciocnirii cu alte corpuri cerești —, ajunși pe Terra și „conservați", de atunci în ghețurile antarctice: ei ar putea fi purtători ai unor urme de materiale organice sau de origine biologică. Molecule organice de origine abiotică (rezultate deci ale unor procese chimice, și ne „subproduse" ale vieții) sînt prezente în întreg universul; dar descoperitorii moleculelor organice identificate în acești meteoriți afirmă că ele ar putea fi, dimpotrivă, o dovadă a existenței, măcar în trecut, a unor forme de viață pe Marte, și o asemenea constatare ar determina o sporire a interesului de a cerceta „planeta roșie".

Unul din marile semne de întrebare ale științei rămîne originea vieții: omul vrea să înțeleagă dacă este vorba de un fenomen pur terestru rezultat al unei serii de condiții întîmplătoare, care nu se vor mai repeta, sau este un proces „natural" al materiei din Univers, atunci cînd ea ajunge la un anumit grad de complexitate. În această din urmă situație, posibilitatea ca în univers să existe și alte forme de viață inteligentă, în măsură să comunice, chiar în viitor, cu noi, oamenii, devin — așa cum spun oamenii de știință — „diferită de zero".

Mai există și alte întrebări de ordin științific la care o eventuală explorare a planetei Marte ar putea răspunde, dar nimeni nu poate confirma că ele justifică o operație de asemenea proporții. Se calculează că explorarea lui Marte va costa sute de miliarde de dolari și va necesita o asemenea a evoluție tehnologiei încît,

în comparaţie cu ea, cucerirea Lunii va părea o joacă de copii.

Conform planurilor NASA expediţia către Marte se va realiza în cîteva etape. Prima, lansarea satelitului Mars Orbiter, care ar urma să intre pe orbită în jurul „planetei roşii" între 1992 şi 1993, va furniza informaţiile necesare pentru pregătirea expediţiei. Pînă însă la sfîrşitul mileniului, Luna va deveni o etapă intermediară, pe ea construindu-se o staţie spaţială de la care ar porni „saltul final" al astronauţilor. Aceştia vor fi în număr de cel puţin opt şi vor călători circa 22 luni. Profitînd, astfel, de perioada de maximă apropiere între Marte şi Terra (55 milioane kilometri) expediţia ar decola la 3 iunie 2004; amartizarea este prevăzută pentru 9 martie 2005. Astronava ar rămîne pe orbită în timp ce un „ascensor marţian" ar duce echipajul către planetă, pentru o explorare de circa 40 de zile. Astronauţii ar rămîne în acele 40 de zile, îmbrăcaţi permanent în costume speciale, întrucît atmosfera marţiană rarefiată nu ar permite supravieţuirea. Plecarea ar urma să aibă loc la 8 iulie 2005, cu întoarcerea pe Terra la 27 martie 2006.

Bineînţeles că este vorba de date ipotetice. Cei care le aud se întreabă imediat dacă are sens să se întreprindă un asemenea efort incomensurabil pentru explorarea unei planete aride, cînd există atîtea alte proiecte, pe Terra, de utilitate imediată.

Răspunsul probabil este mai puţin ştiinţific şi mai mult politic. Proiectele de acest gen — chiar şi numai enunţarea lor, uneori — permit să se creeze entuziasm şi apoi să se distribuie „oxigen" industriilor de vîrf. Oricum, o singură naţiune, oricît de puternică şi dezvoltată ar fi ea, nu poate realiza, fără participare şi colaborare internaţională, un asemenea obiectiv.

ŞTEFAN UDRESCU

● Jean Cocteau a fost rugat odată s-o prezinte în cîteva cuvinte pe Marlene Dietrich şi i-a făcut următorul portret:

— Are un nume care începe cu o mîngîiere şi se termină cu o lovitură de cravaşă.

● O văduvă, aparent de neconsolat, gravează pe placa comemorativă a soţului dispărut:

„Durerea mea este atît de mare că nu o pot suporta".

Un an mai tîrziu se recăsătoreşte şi mai adaugă la epitaf un singur cuvînt:

„Durerea mea este atît de mare că nu o pot suporta singură".

● Jean Gion era considerat pe nedrept un solitar. De fapt, el cunoştea foarte bine oamenii. „Astăzi, spunea el, mulţi îşi consideră memoria ca fiind spirit, iar imaginaţia experienţă".

● Peter Ustinov este destul de mîndru că are aproape 100 de kg.

— Îmi place obezitatea mea, explică el, ea îmi permite să fiu de două ori mai galant decît cea mai mare parte a bărbaţilor. Cînd mă ridic de pe scaun să cedez locul eu îl ofer la două doamne deodată.

● UN BĂRBAT NEÎNSURAT: Un bărbat care are defecte pe care nu şi le cunoaşte.

● Anunţ într-un ziar din Roma: Domnul care m-a sărutat şi m-a cerut în căsătorie sîmbăta trecută pe Treptele Spaniole este rugat să ia imediat legătura cu mine, căci altfel sînt forţată să mă mărit cu actualul logodnic.

● PENTRU A INTRA ÎN ROL

Iată-l pe actorul Tom Cruise (Top Gun) obligat să spargă între dinţi pahare într-un bar din Manhattan. Să alerge, să servească, să cureţe – asta este munca lui zilnică. În „Cocktail" el interpretează rolul unui băiat de cafenea. „Pentru a intra în rol, am urmărit mult timp, pas cu pas, un chelner. Trebuie să ai o memorie de elefant pentru a reţine tot: gestică, vocabular, comportament". Trebuie spus însă că încasările pentru acest rol îl reconfortează: 3 milioane de dolari.

● BOGAT, CELEBRU ŞI... DEPRESIV

Poţi fi frumos, bogat, celebru şi... depresiv. Acesta este şi cazul lui Julio Iglesias. El are moralul la pămînt din cauza hoardelor de admiratori. „Sînt momente cînd mă simt atît de deprimat că mă închid în casă cu sentimentul că nu am nimic care să merite chinul de a trăi". Şi continuă: „Cînd mă privesc în oglindă nu mă găsesc deloc frumos cu picioarele mele slăbănoage. Atunci mă întreb: Ce-i apucă pe toţi?"

● ÎNVINŞI PE TEREN PROPRIU

Bucătarii italieni au fost învinşi pe „teren propriu". În 1988, pentru al doilea an consecutiv, un afgan care trăieşte în Statele Unite a obţinut titlul de cel mai rapid bucătar din lume care prepară pizza. În 2 minute şi 56 de secunde el a reuşit să facă 16 pizza. Cel care va putea să le mănînce într-un timp la fel de scurt va fi sigur mai puternic decît el.

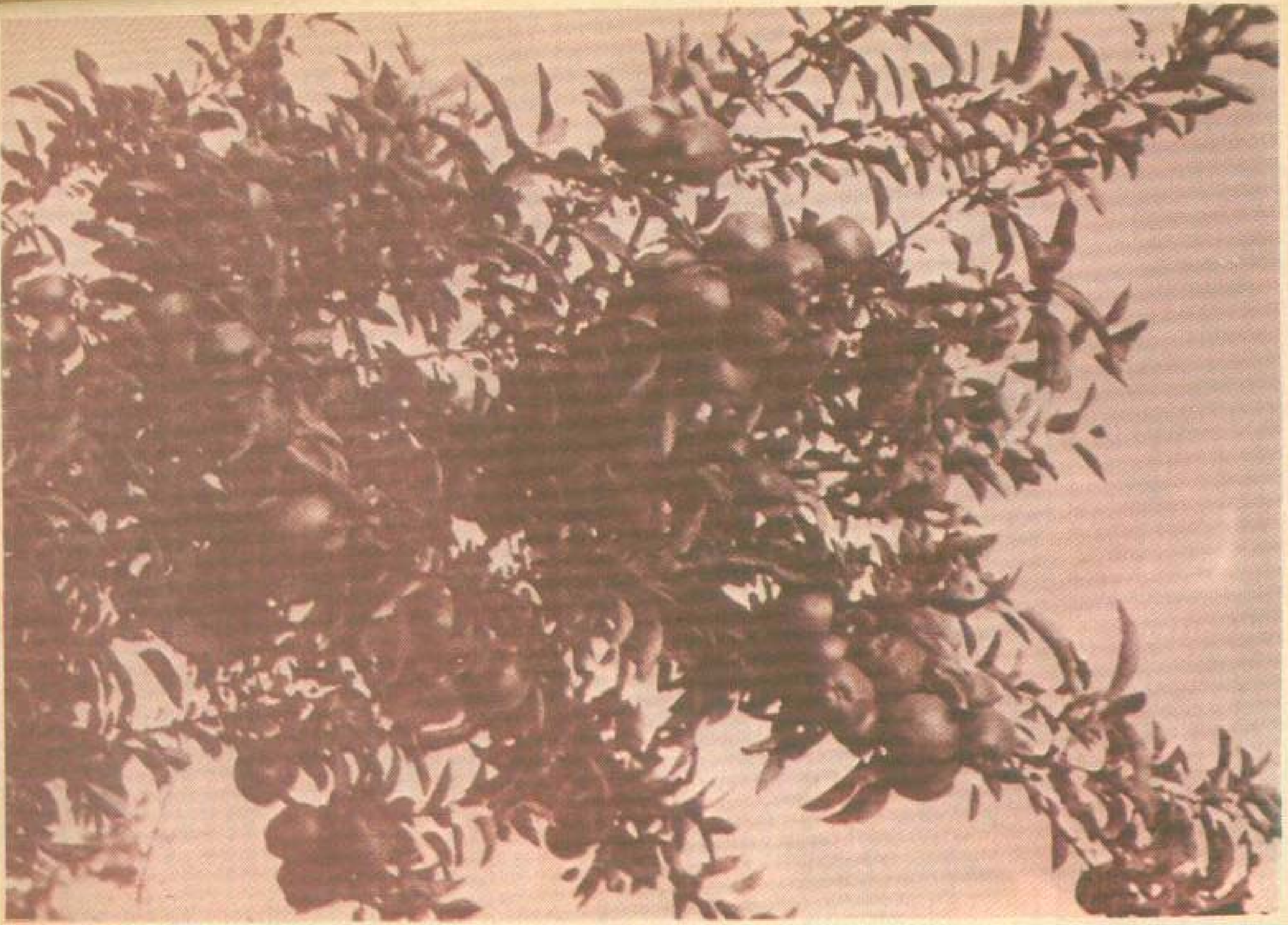
● STRIGĂTUL PLANTELOR

Aţi auzit vreodată strigătul plantelor noaptea? Nu! Nu este o glumă. Cercetătorii americani au descoperit, într-adevăr, studiind porumbul şi alte plante vegetale că ele emit „strigăte" atunci cînd duc lipsă de apă. Nu strigăte puternice ci un fel de plîngere pe care omul nu o poate auzi dar care poate fi detectată cu ajutorul unor aparate supersofisticate. Explicaţia este simplă: aceste „strigăte" provin de la ruperea vaselor care aprovizionează cu apă şi hrană frunzele lor. Deci... udaţi plantele pentru a putea... dormi liniştiţi.

Fotografii de VALERIU TANASOF

Fotografii de VALERIU TANASUI

Biocomunicații. Consiliul pentru Cercetare și Dezvoltare din Japonia finanțează în prezent un proiect de mare anvergură, denumit „Proiectul Biofoton". Cercetarea are ca scop identificarea mecanismului interacțiunilor dintr-un domeniu de cel mai larg interes: biocomunicarea sau mai exact comunicarea dintre celulele biologice și organisme prin intermediul fotonilor. Pornindu-se de la fenomene deja explicate precum bioluminiscența, cînd emisiile luminiscente pot fi detectate cu ochiul liber și de la emisiile foarte slabe care nu pot fi detectate (biofotonii), precum și datorită dezvoltării opticii electronice, investigațiile de pînă acum fac să așteptăm cu încredere obținerea unor rezultate cu aplicații în diagnosticul și tratamentul medical, la găsirea de noi tehnici pentru creșterea producțiilor agricole.

Supertransoceanic. La inițiativa unei firme norvegiene a fost creat un consorțiu ce va contribui la realizarea celei mai mari nave de pasageri din lume, un adevărat oraș plutitor. Urmînd a avea un deplasament de 250.000 tone, cu lungimea maximă de 380 metri și lățimea de 77 metri, putînd transporta 5.200 de pasageri și un echipaj de 1.800 de oameni, nava urmează să dețină o serie de caracteristici unice, între care cuprinderea pe spațiile respective de parcuri, scuaruri, muzee, arenă sportivă, restaurante, cofetării, săli de cinema, discoteci, bazine de înot, săli de conferințe, un complex expozițional, o bibliotecă cu 100.000 volume, o sală de teatru cu 2.500 locuri etc. Centrul de radiodifuziune și de telecomunicații al navei va putea asigura legături și transmisii de la orice eveniment cultural sau sportiv important din lume. Pe puntea superioară e prevăzută instalarea unui observator astronomic. O caracteristică deosebită o prezintă amenajarea la pupa a unui port la care vor putea acosta patru nave mai mici de croazieră care vor putea aduce sau prelua pasageri la (de pe) nava mamă.

Diamante. Specialiști din New Mexico—S.U.A. au reușit să obțină diamante, utilizînd ca tehnică unda de șoc a unei explozii subterane. Pentru obținerea fiecărui cristal, pulberea de diamant sintetic a fost introdusă într-o capsulă din oțel inoxidabil la o adîncime de 10 metri, iar unda de șoc aplicată a fost de 3 km pe secundă, cu o presiune de 1 milion de atmosfere. Au rezultat fără liant, diamante de cîțiva milimetri în diametru avînd duritatea de 8,5 pe scara de 10 unități.

Translator electronic. În cadrul laboratoarelor de cercetări ale unei firme britanice a fost pus la punct un sistem de traducere vocală instantanee cu ajutorul calculatorului. Sistemul, avînd la bază stocarea în memoria computerului a unui fond de 400 de fraze uzuale și a 1.000 de cuvinte din domeniul economic și financiar-bancar, permite traducerea prin telefon din engleză în franceză, spaniolă, italiană și suedeză, sau în orice altă combinație.

Hibrid aeronautic. „Eurofar" va fi primul avion de transport convertibil în elicopter și invers. Aparatul va decola ca elicopter, își va modifica apoi în zbor caracteristicile în avion zburînd cu o viteză de 600 km la oră și putînd transporta 20 de pasageri. Va fi destinat în general transportului interurban și pe distanțe scurte, accesului pe platformele de foraj marin etc. Este prevăzut ca studiile și experimentările, la care participă firme de profil franceze, britanice, italiene și vest-germane să se finalizeze în 1990.

Material termorezistent. În vederea asigurării unei protecții superioare pentru cei ce-și desfășoară activitatea în siderurgie, specialiștii vest-germani au realizat un material termorezistent ce va fi utilizat la confecționarea costumelor cu această destinație. S-a demonstrat că noul material protejează fără probleme organismul la temperaturi de 200 grade C., rezistînd chiar la împroșcări de metal topit avînd temperatura de 1.400 grade C. În compoziția produsului intră o țesătură din fibră de sticlă, un elastomer siliconic și o folie din aluminiu.

Angrenaj gigant. La o mină de cărbuni din Canada va fi instalat cel mai complex angrenaj cu roți dințate, care va avea rolul de a transmite momentul motor de la două motoare cu puterea de 6.400 kw la roata de antrenare a unui transportor cu bandă. Conveierul va putea aduce astfel la suprafață pînă la 2.200 tone de cărbune într-o oră. Diametrul roții dințate principale măsoară 5,6 metri, întregul angrenaj cîntărind 250 tone.

Epurator biologic. Un grup de specialiști vest-germani au pus la punct o instalație de tratare a apei afectată de nitrați dăunători sănătății. Procesul de epurare a apei poluate se petrece într-un bireactor avînd ca „protagoniste" anumite bacterii existente în natură, fixate pe granule de lavă și tratate cu o mică doză de etanol. Printr-o rotație lentă, asigurată de turbinele reactorului, poluanții sînt reduși la o concentrație aproape nulă, în condițiile în care bacteriile astfel dirijate proliferează foarte rapid, devenind foarte active. Deși prețul este relativ ridicat, durata de utilizare a instalației este cvasinelimitată, neimpunînd cheltuieli de întreținere, nici personal calificat pentru supraveghere, putînd fi amplasată în orice loc, în special în zonele în care aplicarea excesivă de îngrășăminte azotoase a dus la poluarea cu azot a apelor de suprafață și subterane. Bireactorul furnizează totodată circa cinci metri cubi de apă potabilă pe oră.

Senzori. O firmă nord-americană a lansat pe piață un nou sistem de alarmă destinat protecției a diferite zone și incinte de importanță deosebită. Inspirîndu-se din brevetele naturii, respectiv din modul în care unele insecte sesizează de la distanță apropierea partenerilor de sex opus sau a vrăjmașilor, s-a reușit reproducerea în laborator a sistemelor de comunicație pentru emisia-recepția acestor semnale. Imposibil de detectat chiar cu sisteme electronice, senzorii biologici respectivi pun în funcțiune aproape instantaneu instalația de alarmă atunci cînd în locul aflat sub această supraveghere a pătrâns un intrus. Principiul de bază utilizat este sesizarea de către minusculii paznici a radiației calorice emanate de corpul uman, care după cum s-a demonstrat, în situații de concentrare deosebită este mai ridicată decît în mod obișnuit. Noul sistem este superior ca sensibilitate celor cu senzori electronici, neputînd fi contracarat, cum s-a întîmplat cu precedesoarele amintite.

POPULAȚIA GLOBULUI ÎN PRAGUL MILENIULUI AL TREILEA

1987 a fost anul celor 5 miliarde de cetățeni ai planetei — Pămînt. O cifră record obținută în principal în secolul civilizației efervescente — secolul XX. Statistica arată că dacă în 19 secole populația de abia a crescut cu 1 miliard, în numai 87 de ani a crescut cu 4 miliarde. Este într-adevăr o victorie a geniului uman, o concretizare a năzuințelor de a trăi mai mult, de a trăi mai bine, de a chibzui mai profund asupra valorilor pe care le oferă natura și creația umană.

Ce semnifică o asemenea valoare în condițiile actuale și în perspectiva mileniului al treilea?

Fiind cunoscută legătura organică dintre populație și dezvoltare, 5 miliarde de cetățeni semnifică un potențial uman generator al marilor transformări social-economice la nivelul întregii planete, al fiecărei țări în parte. Este vorba în esență de o evoluție logică între creșterea numărului de locuitori și dezvoltarea economică, de o interdependență firească între așa numita „explozie demografică" și dezvoltarea economică și socială a țărilor lumii. Este vorba de un echilibru ce se asigură în anumite perioade între dezvoltarea social-economică și nivelul de reproducere al populației, echilibru ce determină tendințele pozitive, raționale, ale evoluției omenirii acum în pragul unui nou mileniu.

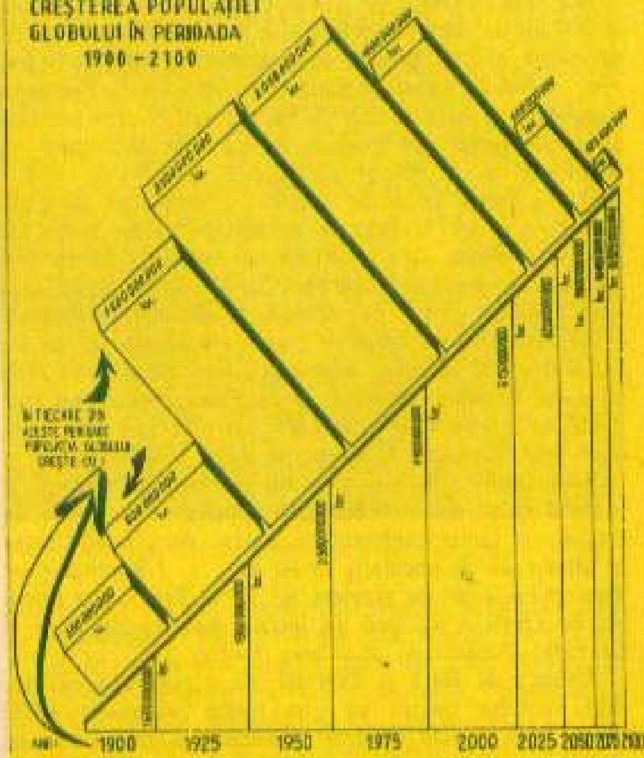
Asemenea valoare ne indică faptul că dinamica populației este într-adevăr foarte activă. Este un proces obiectiv, rezultat al însuși rolului și locului pe care îl are populația în evoluția societății. Se afirmă o dată în plus că populația este componenta cea mai reală și concretă a oricărei societăți, premisa reală a oricărei orînduiri sociale, a oricărei structuri economice, baza și subiectul întregului act al producției sociale. Firesc, deci, ca între evoluțiile economice și sociale și dimensiunile numărului populației să existe concordanțe corespunzătoare.

REALITĂȚI, PERSPECTIVE, PROGNOZE

5 miliarde, la dimensiunile fizice ale planetei noastre înseamnă încă o cifră rezonabilă. Apreciind la suprafața totală a uscatului — 132,5 mil.km², înseamnă o densitate generală de 37 locuitori/km². De la medii la realități regionale și la nivel de state, oscilațiile sînt însă extrem de puternice.

5 miliarde înseamnă deci o dinamică activă, înseamnă că **în fiecare zi a anului 1988 doi noi cetățeni își cer dreptul la viață într-o singură secundă**, în diversele regiuni ale planetei.

Doi noi cetățeni într-o secundă înseamnă că în fiecare zi **sîntem mai mulți cu cca. 200 000 locuitori**. Într-adevăr, statisticile arată clar că anual se nasc pe planetă cca. 130 000 000 locuitori. Din aceștia decedează circa 50 milioane. Rămîne un spor anual mediu de 75—80 milioane locuitori. 80 milioane exprimă global o cifră uniformă, extrem însă de diferențiat repartizată la dimensiunile întregii planete.

Din 10 noi născuți în zilele noastre 9 se află în regiuni cu țări în curs de dezvoltare.

Este un fapt suficient de verificat că tendințele și evoluțiile actuale ale evoluției populației globului sînt dominant influențate de procesele demografice din țările în curs de dezvoltare. Încă de la începutul secolului XX se constată un puternic contrast între țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare, atît sub aspectul ritmurilor anuale de creștere a populației cît și al valorilor absolute. Dacă în ultimul sfert al veacului al XIX-lea cel mai înalt ritm de creștere al populației îl înregistrau țările din Europa, în primele două decenii ale secolului al XX-lea, acest proces aparținea deja țărilor din America Latină, Asia și Africa.

Statistica demografică arată că din anul 1900 pînă în anul 1975, populația globului a crescut de cca. 2,5 ori, Europa rămînînd în acest interval mult în urma Americii Latine și Africii. Într-adevăr situațiile devin spectaculoase în perioada de pînă în anul 1975, perioadă ce corespunde transformărilor fără precedent caracteristice țărilor astăzi în curs de dezvoltare. Peste 100 de țări și-au cîștigat în acest timp independența de stat, au înlăturat în mare

parte dominația colonială și semicolonială îmbunătățindu-și considerabil starea sanitară, condițiile de viață în general.

Creșterea spectaculoasă a populației începe astfel cu anul 1960 prin afirmarea excesivă a țărilor în curs de dezvoltare. Se produce o adevărată explozie demografică ale cărei dimensiuni se mențin la cote înalte și în perspectiva mileniului al treilea. În perioada 1975—2000 s-a prefigurat o creștere a populației globului cu circa 2,2 miliarde locuitori, 2 miliarde din aceștia aparținînd țărilor în curs de dezvoltare. Cu alte cuvinte, **din cei 10 noi cetățeni ce își cer dreptul la viață pe planeta noastră, 9 se află pe teritoriul țărilor astăzi în curs de dezvoltare.**

Asemenea evoluții vor conduce spre începutul secolului al XXI-lea la mutații profunde în raporturile dintre țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare. Țările din regiunile dezvoltate vor cunoaște o reducere a ponderii populației de la cca. 27,1% la cca. 20,5%, în timp ce ponderea țărilor din regiuni în curs de dezvoltare va crește de la 72,9% și 79,5%.

Ritmul mediu anual de creștere a populației, pe glob, este de cca. 1,57%. Față de această medie, pe primul loc se înscrie Africa care în ultimii ani înregistrează un ritm de cca 3%, populația continentului african depășind deja 550 milioane, cifră de dimensiuni în plină extindere.

Sub aspectul ritmurilor de creștere a populației, pe locul al II-lea se plasează America de Sud. La cele cca. 270 milioane locuitori, America de Sud înregistrează un ritm mediu de creștere de cca. 2,3%, un ritm încă accentuat, ușor însă diminuat față de perioada 1960—1970.

Semnificativ, atît sub aspectul expresiei globale, cît și al tendințelor spre un **echilibru rațional**, este ritmul de creștere al țărilor continentului asiatic. Asia, înregistrează în ultimii ani la populația totală de cca. 2,9 miliarde un ritm mediu anual de creștere de 1,7%. Sub media ritmului de creștere pe glob se înscrie America de Nord și Centrală, Oceania și mai ales Europa.

America de Nord și Centrală, cu o populație de cca. 400 milioane înscrie un ritm mediu anual de 1,5%.

Cea mai scăzută creștere o prezintă astăzi (și încă cu mult timp în urmă), Europa. La cei aproximativ 500 milioane locuitori, se înscrie un ritm mediu anual de creștere doar de 0,4%.

Urmare a unei asemenea scăderi a natalității are loc în aceste țări o inevitabilă **îmbătrînire demografică a populației**, o reducere demografică considerabilă a grupei tinere. În anul spre 2000 grupa tinerilor sub 14 ani în aceste țări se va reduce la cca. 20% în timp ce grupa celor de peste 65 de ani va crește de la 10—11% la 14—16%, iar într-o serie de țări mult peste 16%.

Pe fondul puternicelor contradicții între dimensiunile „exploziei demografice" la nivelul regiunilor mai mult sau mai puțin dezvoltate se pune întrebarea: **„vor continua ratele mortalității și natalității să scadă?**

Evoluțiile contemporane relefează legitățile verificate de practica ultimelor decenii. Indicatorii sînt în general moderați față de culminațiile anilor 1960—1975. Se tinde să se asigure **un echilibru rațional.**

Astăzi se poate vorbi de întrevederea unui adevărat paradox al creșterii populației, paradox evidențiat de faptul că în timp ce natalitatea în general scade, populația crește din punct de vedere numeric. Într-adevăr, natalitatea scade continuu și puternic în țările situate în regiuni dezvoltate începînd din anul 1900, de asemenea continuu și accentuat în țările în curs de dezvoltare din anul 1950. În țările din regiuni dezvoltate natalitatea scade de la 34% în 1900, la 19% în anul 1950 și cca. 16% în anul 1985. În țările situate în regiuni slab dezvoltate natalitatea crește de la 41% în anul 1900 la 45% în 1950 scăzînd apoi continuu pînă la cca. 25% în anul 2000.

Corelînd evoluția natalității cu cea a mortalității constatăm o reducere a spațiului dintre acestea, datorită condițiilor determinate de evoluția mortalității. Luînd ca referință aceeași perioadă (1900—2000) constatăm cum mortalitatea în țările din regiuni dezvoltate scade la jumătate, respectiv de la 21% în anul 1900 la 10% în anul 1950, menținîndu-se cu mici oscilații la acest nivel pînă în prezent și presupunînd aceeași tendință spre mileniul trei. În țările situate în regiuni mai puțin dezvoltate rata mortalității se reduce de peste 3 ori, respectiv de la cca. 34% în anul 1900, la 24% în 1950, pînă la 9% în anul 2000. Confruntarea dintre „explozia demografică" și criza demografică este evidentă.

În ce constă esența acestor confuntări în pragul mileniului al treilea?

În primul rînd — **predominanța unei populații tinere** în structura populației din țările în curs de dezvoltare în perspectiva deja apropiată. Proporțiile sînt grăitoare: dacă la 100 loc. ai populației africane 55 persoane sînt sub 20 de ani, la 100 de europeni doar 30 de persoane sînt sub 20 de ani. Este clar că în timp ce numărul femeilor la vîrsta de nașteri scade vertiginos în țările din regiuni dezvoltate crește în schimb accelerat în țările în curs de dezvoltare. În Africa, bunăoară, din totalul populației, cca. 100 milioane o constituie femeile la vîrsta nașterilor.

Vor continua încă să crească dimensiunile „exploziei demografice"? Trecerea de la reproducere lărgită specifică astăzi țărilor în curs de dezvoltare, la o reproducere simplă presupune un proces de lungă durată. Asemenea proces este organic legat de evoluțiile economice și de progresul social în țările astăzi în curs de dezvoltare.

Reducerea natalității în țările Europei de la cca. 35% la 20% s-a realizat în nu mai puțin de 48 de ani. Apreciind după ritmurile actuale ale evoluției indicatorilor demografici de bază, ținînd seamă de tendințele previzibile în domeniile economice și sociale, în principal în țările astăzi în curs de dezvoltare, se poate considera că reproducerea simplă se va realiza în țările astăzi în curs de dezvoltare la mijlocul secolului viitor, aceasta înseamnă că numărul populației planetei se va stabiliza de abia spre sfîrșitul secolului al XXI-lea.

La sfîrșitul secolului următor populația globului va fi deci stabilizată la cca. 10,5 miliarde. Nu mai puțin de 9 miliarde locuitori din aceea vreme vor aparține țărilor astăzi în curs de dezvoltare.

POVERI PENTRU POPULAȚIA TERREI

Acum, în pragul mileniului al treilea asistăm încă la situații puțin zis tragice, situații ce alcătuiesc **harta densă a foametei,** bolilor, analfabetismului, șomajului, malnutriției etc., stări incompatibile evoluțiilor și aspirațiilor contemporane. Paradoxal și totuși real cum însăși genul uman aniversîndu-și glorioasa-i evoluție biologică, promovează constant căile propriei distrugeri. Numai poate fi un secret faptul **că actualul nivel al cheltuielilor militare** pe plan mondial a atins astronomica cifră de peste 1 000 000 000 000 dolari (o mie miliarde dolari). Punînd față în față cele două valori — 5 miliarde de vieți

— 1 000 miliarde dolari cheltuieli militare, obținem semnificațiile incredibilei autodistrugeri. În plus, dinamica sumelor autodistrugerii este mult mai spectaculoasă decît orice alt indicator al dezvoltării sau evoluției populației. Comparațiile sînt inutile. De reținut doar că dinamica cheltuielilor militare după cel de-al doilea război mondial a crescut de cel puțin 20 de ori, adică de la cca. 50 miliarde dolari (la încheierea celui de-al doilea război mondial) la cele 1000 miliarde dolari în prezent.

Ce reprezintă o asemenea cifră?

La nivelul statisticilor financiare 1000 de miliarde dolari ar fi suma egală cu aceea a datoriilor externe ale țărilor în curs de dezvoltare, adică a acelor țări care dețin nu mai puțin de cca. 2/3 din cele 5 miliarde de locuitori ai planetei (adică 3,33 miliarde locuitori).

Pe plan social 1000 miliarde dolari irosiți pentru cheltuieli militare ar însemna (1 000 000 000 000 : 5 000 000 000) nu mai puțin de 200 dolari venit anual pe locuitor planetă. Dacă reținem că astăzi în întreaga lume, peste un miliard de oameni care au un venit sub 150 de dolari pe an sînt subnutriți, înțelegem cît valorează un venit mediu anual, un plus de 200 dolari pentru fiecare cetățean pămîntean. Să mai adăugăm la aceasta faptul că astăzi cînd am depășit numărul de 5 miliarde care realizează un produs brut pe locuitor de peste 10 000 dolari pe an cuprind mai puțin de 8% din populația globului?

Tabloul paradoxurilor lumii contemporane ar fi incomplet dacă n-am sublinia faptul că aproximativ 50% din cele 5 miliarde trăiesc în țări sărace, cu venituri naționale mici, sub media de 200 de dolari pe an, și care realizează doar 5% din producția mondială. Dacă cele 50% din populația globului realizează doar aceste 5 procente, în schimb cele 8 procente cît reprezintă populația din țările cu venit de peste 10 000 dolari anual, contribuie cu 70% la producția mondială. Șirul paradoxurilor este din păcate mult mai lung. Cîtă preocupare există astăzi în lume pentru producția bunăoară a terenurilor, în speță a terenurilor agricole. Pe bună dreptate criticăm faptul că extinderea orașelor scoate anual cca. 5 milioane ha din suprafețele agricole. Dar, ne-am pus întrebarea cît teren agricol înghite construirea cazărmilor, terenurilor de instrucție, rampelor de lansare? Specialiștii echivalează asemenea suprafață la cel puțin 2,3 miliarde ha. Dacă asemenea suprafețe sînt bune pentru astfel de scopuri agricole sau recreative, 2,3 miliarde hectare potențial ar putea deci produce necesarul mediu de calorii suficient pentru cel puțin jumătate din cei 5 miliarde locuitori ai planetei.

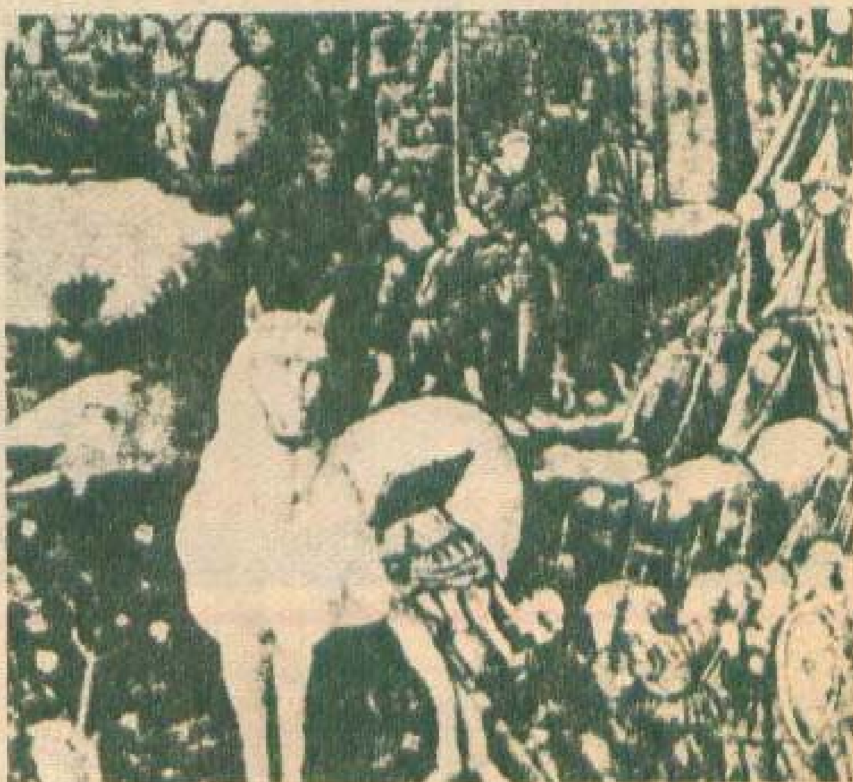
Scara echivalențelor cheltuielilor militare cu cerințele sociale actuale depășește într-adevăr limitele credibilului.

Privind în perspectivă nu trebuie să uităm deci că cele 5 miliarde sîntem noi, noi toți locuitorii planetei pe care cu drag o denumim Pămînt. Sîntem noi toți din cele mai diferite zone și regiuni ale globului, din țări bogate, din țări sărace sau mai puțin dezvoltate. 5 miliarde constituie în conștiința tuturor popoarelor o aniversare a geniului uman, o aniversare a încrederii și a optimismului, a înțelepciunii și rațiunii umane, o afirmare firească a creativității umane în formarea geniului uman.

Prof. univ. dr. VASILE S. CUCU

TROIA
legendă și realitate

O descoperire neașteptată aruncă o nouă lumină asupra Troiei antice. Profesorul american Calvert Watkins de la Universitatea Harvard a găsit fragmente ale unei epopei din secolul XIII î.e.n. privind Troia. Această epopee inedită a fost scrisă în luviană, limbă indo-europeană înrudită cu hitita. Calvert Watkins, renumit pentru studiile sale asupra luvianei, dispărută, după unele aprecieri, din secolul al VIII-lea î.e.n., a ajuns la concluzia că această limbă era vorbită de troieni. El a declarat că cheia descoperirii sale o reprezintă versul: „Cînd ei au venit din Vilusa cea cu ziduri abrupte...", pe care l-a descifrat pe unele tăblițe din lut datînd de circa 3200 de ani. Watkins are motive întemeiate să creadă că acest vers constituia începutul unei epopei luviene despre Troia, cetate numită de troieni Vilusa, scrie publicația britanică „The Observer". Watkins a numit epopeea luviană „Vilusiada", care, după părerea sa, a fost scrisă în aceeași tradiție orală ca și „Iliada" lui Homer. Studiind aceste tăblițe, Watkins a constatat că numele Paris, al personajului pe care Homer l-a considerat vinovat pentru declanșarea războiului troian deoarece a răpit-o pe Elena, soția regelui Spartei, are o rădăcină luviană. O asemenea rădăcină are și numele tatălui lui Paris, Priam, regele Troiei. Watkins a identificat pe aceste tăblițe și o aluzie la nepotul lui Priam. În ce privește numele de Hector, Ahile, Nestor sau Casandra, Watkins nu a găsit încă referiri în tăblițele cercetate. Dar nu trebuie uitat faptul că luviana este o limbă obscură cu multe cuvinte necunoscute și că tăblițele cu scriere cuneiformă în luviană nu s-au păstrat intacte. În consecință, ele sînt greu de descifrat. Watkins, comparînd epopeile greacă și luviană, a ajuns la concluzia că personajele lui Homer din „Iliada" au existat, au luptat și o parte din ele au murit în războiul troian, care a fost un eveniment real și nu unul inventat de Homer.

Cu peste un secol în urmă, Heinrich Schliemann, folosind drept ghid „Iliada", a descoperit în urma săpăturilor efectuate, pe cheltuială proprie, în Asia Mică — pe locul unde se înalță colina Hissarlic — urmele unei cetăți împrejmuite de ziduri. E drept că aceste ruine nu păreau atît de grandioase ca cele descrise de Homer. Dar aceasta nu l-a tulburat pe Schliemann care a „identificat" bucuros materialul arheologic. Descoperind o grămadă de pietre el le-a considerat ca făcînd parte din turnul de unde-i admirau Priam și Elena pe eroii ahei. Mai tîrziu s-a dovedit că pietrele nu aparținuseră unui turn, ci zidurilor a două edificii construite în perioade diferite. Dar argumentul care a convins cel mai mult lumea pe timpul cercetărilor lui Schliemann a fost marele tezaur sau „tezaurul lui Priam" ce conținea diademe de aur, bijuterii, cupe. Cine altul decît un rege putea fi stăpînul unor asemenea bogății?

SCHLIEMANN SE CONTRAZICE

După notele cuprinse în jurnalul lui Schliemann (publicat pînă la urmă), s-a stabilit, recent, că marele tezaur n-a existat niciodată. Schliemann anunțase drept tezaur unic obiecte decorative, de valoare, descoperite în momente diferite ale săpăturilor (și în locuri diferite, nu numai în Asia Mică). Schliemann a creat o legendă potrivit căreia, el a dezgropat tezaurul, pe care el și soția sa, Sofia, l-au dus ascuns într-un șal în coliba pe care o aveau amenajată în zona unde se făceau săpăturile. Jurnalul personal aduce precizări care contrazic cele știute pînă atunci. De pildă, la acea dată Sofia Schliemann nu se găsea în Turcia, [illegible] Grecia. Pe de altă parte, Schliemann nu a găsit dovezi care să demonstreze că războiul troian a avut loc.

Cercetările arheologice inițiate de Schliemann și continuate de W. Dörpfeld (1870—1894), apoi între

1932 şi 1939 de C.W. Blegen, au dat la iveală vestigiile unei aşezări locuite neîntrerupt de la începutul mileniului 3 î.e.n. pînă la sfîrşitul secolului 12 î.e.n. Cercetarea modernă a distins 9 faze principale (Troia I-IX) de locuire. Specialiştii s-au convins că al doilea strat, cel în care săpase Schliemann, nu putea data din perioada războiului Troiei. Acest strat era cu cel puţin 1000 de ani mai vechi decît evenimentele descrise în „Iliada". S-a sperat atunci că straturile mai recente vor arunca o lumină nouă asupra problemei. Dar şi aici arheologii au fost dezamăgiţi. Aceste straturi priveau alte epoci. Cercetări recente au arătat că grecii ar fi putut porni un război împotriva Troiei la începutul secolului al XV-lea î.e.n. Locuri de înhumare greceşti din acea perioadă au fost găsite pe o plajă de lîngă Troia lui Schliemann. Pe baza unor noi dovezi, o serie de oameni de ştiinţă consideră că războiul troian s-a desfăşurat mai de mult decît se consideră la ora actuală. Profesorul Watkins susţine şi el această ipoteză, arătînd că deşi „Vilusiada" a fost scrisă în secolul XIII î.e.n., epopeea a fost compusă cu cîteva secole mai înainte.

TREI NUME PENTRU O CETATE?

Un cititor atent al „Iliadei" va constata un lucru ciudat. Şi anume: Homer numeşte cetatea asediată de ahei cînd Troia, cînd Ilion şi rareori Pergam. Fiecare nume este însoţit de epitete specifice. Astfel, Ilionul este întotdeauna „sacru", „bătut de vînturi" sau cu „ziduri abrupte". Troia este „spaţioasă", „cu străzi largi" şi cu „sol fertil", nefiind însă cazul zonei unde se afla colina Hissarlik. Pergamul are „numeroase turnuri". Studiind atent aceste epitete, arheologul leningrădean Lev Klein ajunge la concluzia că este vorba de trei cetăţi diferite. De altfel, o serie de oameni de ştiinţă au pus la îndoială faptul că Troia ar fi în locul unde a făcut Schliemann săpături. Astfel, filologul mexican Roberto Salinas Price susţine, fără a avea dovezi concludente, că Troia s-ar fi aflat pe ţărmul iugoslav al Mării Adriatice în locul numit Gabela. El şi-a expus supoziţia în cartea sa „spectatorii nevăzuţi ai lui Homer". Dar să urmărim investigaţiile lui Lev Klein aşa cum sînt prezentate de revista sovietică „Sputnik".

Oraşul Ilion a existat cu adevărat

Imagine a celebrului cal troian aşa cum a fost înfăţişat pe un email pictat din secolul al XVI-lea.

în zona de litoral a Asiei mici. Se ştie că atunci cînd grecii au colonizat această parte de litoral (la limita dintre secolele VIII şi VII î.e.n.) aici se mai găseau ruine care, în vremea respectivă, nu fuseseră încă acoperite de pămînt. Populaţia locală le-a spus grecilor că aici erau vestigiile unei cetăţi „sacre" fondată de regele Ilus, care, potrivit legendei, avea un strămoş ce se numea Tros. S-a produs atunci afirmă Klein, un fel de „miraj al coincidenţei". Cînd au construit noul Ilion (al optulea strat din Hissarlik), grecii au fost siguri că aici debarcaseră aheii cu patru secole mai înainte. Noul oraş a trăit în antichitate din faima Troiei homerice, fiind vizitat de Xerse I, Alexandru cel Mare, Antioh III, Scipio Africanul, Cezar Augustus, Hadrian, Iulian Apostatul. De remarcat că Alexandru cel Mare se gîndea că facă aici Capitala lumii. Augustus şi alţi împăraţi au contribuit, în virtutea descendenţei romane din troianul Enea, la înfrumuseţarea oraşului (stratul al nouălea). Ilionul este jefuit de goţi în 267 e.n., dispărînd din istoria la începutul evului mediu.

POVESTEA DIN „CYPRIA"

Există un alt poem consacrat războiului din Troia, atribuit lui Stasinus din Cipru şi denumit „Cypria". El descrie cum a izbucnit acest război. În „Cypria" se arată că aheii n-au navigat direct spre Troia. Greşind drumul, ei au ajuns într-o regiune mai meridională din Asia Mică — Teuthrania. Aici s-au războit mult timp, apoi văzînd că au greşit s-au întors în Grecia. După cîţiva ani ei au pornit din nou îndreptîndu-se spre Troia-Ilion. Arheologul leningrădean găseşte ciudată povestea din „Cypria". Cele două expediţii avînd drept obiectiv Teuthrania şi Ilion sînt deosebit de asemănătoare. Eveni—

mentele se succed după aceeaşi schemă. Episoadele seamănă între ele şi urmează în aceeaşi ordine. Oamenii de ştiinţă au ajuns de mult la concluzia că poemul prezintă două variante ale aceleiaşi povestiri şi că autorul le-a ordonat astfel încît evenimentele troiene să vină după cele teuthraniene. Se pune întrebarea dacă Homer cunoştea versiunea teuthraniană. Răspunsul este afirmativ. Ahile, eroul său, a vizitat insula Skyros care se află pe drumul Teuthraniei şi nu pe cel al Troiei-Ilion. Alt amănunt decisiv: principalul oraş din Teuthrania va fi mai tîrziu Pergamul. E o fortăreaţă situată pe un munte înalt şi are (detaliu semnificativ) mai multe turnuri. Aici se găsesc vestigii datînd din secolul VIII î.e.n. L. Klein ajunge la concluzia că Ilionul se afla în Asia Mică la Hissarlik şi Pergamul amintit de Homer în Teuthrania. Şi atunci, unde trebuie căutată adevărata Troie?

Hartă pe care sînt trasate cele două expediţii ale aheilor spre Troia şi pe care sînt însemnate o serie de state menţionate într-un document hitit.

MISTERUL DOCUMENTELOR HITITE

Un cititor atent al textului „Iliadei" va constata un fapt curios. Troienii sînt întotdeauna descrişi în compania dardanilor. Aceştia din urmă, potrivit surselor egiptene, făceau parte din armata hitiţilor. Pe vremea lui Schliemann nu se ştia practic nimic despre hitiţi. De atunci s-au descoperit arhivele lor extrem de bogate, scrise pe tăbliţe de argilă. L. Klein este de părere că în aceste tăbliţe sînt menţionate atît Ilionul cît şi Troia, state diferite ale căror teritorii erau vecine. El a ajuns la concluzia că ţara denumită în hitită Taruysa este de fapt Troia. O importanţă deosebită pentru dezlegarea acestui mister ar avea-o un document hitit care menţionează 22 ţări din Asia Mică. Lista începe din colţul sud-estic al Asiei Mici, se prelungeşte pe litoralul meridional şi occidental al acesteia pînă la Ilion, de unde, urmînd coasta, se îndreaptă spre est de-a lungul Mării Marmara. Dar la ce distanţă spre est? Distanţa medie dintre aşezările enumerate e de circa 100 de kilometri. Calculele ne vor duce la rîul Tarsus. Între acest rîu şi regiunea care poartă acelaşi nume se află lacul Askania şi rîul Sangarius care se varsă în el. Chiar aici, după amintirile lui Priam din „Iliada" — s-a luptat el în alianţă cu frigienii împotriva amazoanelor. Şi dacă „amintirile" lui Priam conţin o părticică de adevăr, atunci, deduce arheologul leningrădean, regatul său trebuie să se fi aflat la vest de aceste locuri. Aici ar trebui arheologii să dezgroape ruinele Troii istorice, cetatea secolelor XIV—XII î.e.n., care nu a fost niciodată reconstruită după distrugerea sa. Dacă situaţia nu ar fi fost aşa, grecii ar fi ştiut despre ea. Pentru dezlegarea misterului privind adevărata identitate a Troiei, oamenii de ştiinţă îşi pot pune speranţe în descifrarea tăbliţelor de lut luviene găsite sau care ar putea fi descoperite în viitor.

TUDOR PRELIPCEANU

■ Extremul craiovean s-a infiltrat în atac...

■ Înainte de executarea penaltiului, portarul, între buturi, regretîndu-şi postura, îşi invidia omologii dotaţi în plus cu chei.

■ S-a operat şi o importantă schimbare în teren.

■ Mai sînt 5 minute de joc, arbitrul îşi consultă fluierul.

Din transmisiunile de fotbal

■ Deşi plouă cu goluri, antrenorul era liniştit, fiindcă, orice ar fi fost, tot cădeau în „B".

■ În cele din urmă mingea a fost expusă-n joc.

■ Asistăm, dragi ascultători, la un meci tehnic şi spectacular.

■ Şi bara se opune e cu încăpăţînare de... lemn.

■ Mingea iese pe lîngă microfonul nostru pe care îl repun în joc.

■ Bicu şutează violent de la 8-9 m. Paralel cu bara verticală.

■ A început să plouă violent şi vizibilitatea a scăzut din cauza ninsorii.

■ Lovitura de pedeapsă de la punctul alb a însemnat pentru ei un punct negru.

■ Ceasul îşi consultă arbitrul, acesta se uită lung, foarte lung la fluier şi meciul începe încet, încet, chiar în acest moment să se termine.

■ Universitatea nu şi-a dărîmat performanţa: n-a şutat niciodată pe poartă.

Culese de **VASI ŞOIMOŞANU**

COPPA DEL MONDO ÎN ȘASE MINUTE

Cu ocazia organizării Campionatului Mondial de fotbal, Ministerul italian pentru Turism și Spectacole a propus unor cunoscuți și apreciați regizori de film realizarea unor pelicule, fiecare cu durata de doar șase minute, care să prezinte orașele ce vor găzdui meciurile pentru **Coppa del Mondo**. Așadar, relația: fotbal — cinematograf — tezaure milenare de artă și civilizație, într-o comunicare fecundă, nu doar ca simplă alternativă a reclamelor comerciale. Cei care s-au însărcinat cu realizarea acestui triumvirat sînt: Bernardo Bertolucci (Bologna), Michelangelo Antonioni (Udine), Lina Wertmüller (Bari), Franco Zeffirelli (Firenze), Mario Monicelli (Verona), Carlo Lizzani (Cagliari), Mauro Bolognini (Palermo), Alberto Lattuada (Genova), Mario Soldati (Torino), Francesco Rosi (Napoli), Ermanno Olmi (Milano) și Federico Fellini (Roma).

În cele ce urmează, cîteva asemenea filme, sugerate imaginației cinefilului de caracteristici ale filmografiei creatorilor mai sus amintiți, și... încă unul.

CE FOTOGENIC E VÎNTUL! „Dificultatea depinde de faptul că nu am ceva de povestit și astfel fantezia vizuală se consumă în gol (...). Fără o idee, fără o atitudine călăuzitoare, aparatul rămîne inert" — astfel își începe Antonioni una din povestirile sale, posibile nuclee germinative pentru virtuale scenarii cinematografice. Dar, notează mai departe regizorul, „Ce fotogenic e vîntul!" Și acum s-ar putea produce declicul: aventura reporterului Vento pentru identificarea unui Udine cunoscut, dar nemaivăzut pînă acum. Un Udine atins de reflexele de un verde maiestuos al Alpilor și de un azzurro neprecizat al Adriaticii. Un nou prilej pentru realizarea jocului tonalităților cromatice, specifice cineastului, pentru pasionanta, încăpățînata sa dorință de a conferi culorii calitate și sens expresiv. Va crea Antonioni un film asemănător unui „concetto"? Va fi un plan-secvență continuu, lent, lung, care va surprinde aspectele esențiale și/sau va trăda interesul (obsesiv, specific) pentru „realitatea secundă" ascunsă, marginală (obscură sau ridicolă)? Va avea „caracterul de cronică, de incomparabilă mărturie documentară, cu care e înzestrat cinematograful", sau va încerca să atribuie orașului o poveste, ca unei persoane, adică o poveste care să coincidă cu înfățișarea, cu poziția, cu greutatea, cu volumul său în spațiu? Ce atitudine va adopta: una pur descriptivă, evaluatoare-etică, evaluatoare-estetică, explicativ-evaluatoare, simpatetică, antagonică (așa cum le enumeră regizorul)? Cunoscut fiind faptul că, precizează Antonioni, „sarcina unui autor cinematografic este de a se confrunta cu problemele, de a atinge toate punctele dureroase, de a căuta tocmai aspectele cele mai controversate și fertile ale realității." Este firesc ca „cineastul vieții interioare" (l-am citat pe Claude Mauriac) să fie atins de apolinic, să rezolve realul prin metaforă, să fie imprevizibil. Monica Vitti afirma, cîndva, că a face film cu Antonioni „e ca un salt în neprevăzut". Dar cum e atunci cînd încerci „să vezi" un film pe care **urmează** să-l facă Antonioni?!

FRAGMENT DE OGLINDĂ. Firenze, patria istoriei. În nici un loc din lume nu poți percepe mai bine ca aici, mai sigur, că timpul nu se oprește niciodată. Precum, un fluviu care atrage și poartă în apele sale ceea ce ușor — ușor atinge, acumulînd semnele trecerii sale. Zeffirelli, de mai multă vreme fascinat pînă la obsesie de această decadență florentină în timp, va avea acum posibilitatea să schițeze, poate, tema unui viitor mare film, reținînd ca protagonist timpul, caracterul său ireversibil. Timpul în capitala Toscanei. Aparatul de filmat o străbate. Solitudinea este ceva firesc. Parcurge pe îndelete îngustele străzi închise între zidurile gri, atinge parcimonia, zgîrcenia, individualismul, simțul ordinii, care sînt proprii florentinilor. Înregistrează cum, printr-un fel de privilegiu sau miracol, aceste defecte umane (cu un loc bine precizat în bolgiile dantești) sînt dominate și depășite de sentimentul frumuseții. Localnicii, conștienți sau nu, sînt niște sacerdoți ai timpului, impulsul lor secret este nemurirea, lucrează și trăiesc pentru memoria viitorului. Universul florentin se deschide larg în timp și spațiu. Orașul nu a fost protagonist în toate epocile, dar despre fiecare își amintește cu tenacitate, ca și cum în fiecare ar fi găsit revelarea unui moment al propriului suflet și chiar un mod de a-și confesa sieși un cuvînt sau măcar o silabă de adevăr. Două metafore-simbol se impregnează pe peliculă: în imaginea unui măslin contorsionat, zvîrcolit pe pămînt, cocoșat ca un bufon al lui Shakespeare, regăsești, în contra-lumină, oboseala secolelor, umilința, răbdarea, fidelitatea față de propriul pămînt. Și cea de-a doua, a unui chiparos cu vîr-

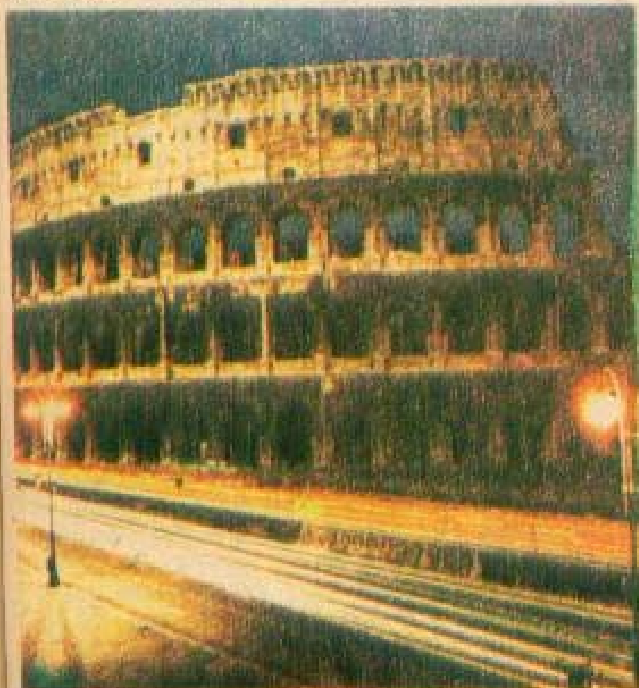

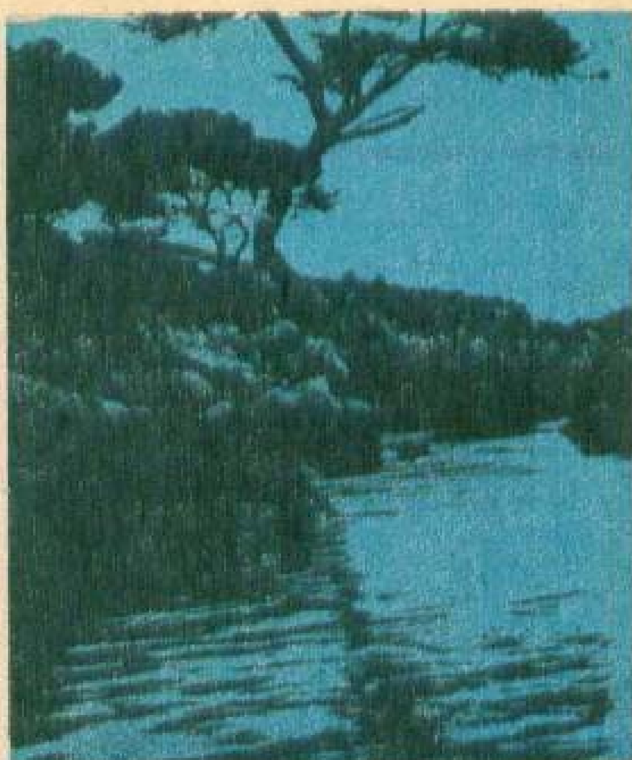
turile retezate, alintate de vînt, de o eleganță severă, solitară, perfectă, în care găsești un mesaj către viitor, un omagiu incoruptei frumuseți care străbate timpul și face din moarte un pas al vieții, nu un sfîrșit, ci o garanție a supraviețuirii. Firenze are o sută de suflete — etrusca, Boccaccio, Lorenzo de Medici, Giusti, Machiavelli, fra Angelico, Galilei, Guicciardini, Cellini, Pinocchio, Dante, Petrarca, Michelangelo, Pallazeschi, Brunelleschi, Giotto — și miracolul e acesta: că în fiecare suflet al său, ca într-un fragment de oglindă, se regăsește întreaga imagine a umanității. Precum în prăvălia unui anticar, unde trec firul neîntrerupt al istoriei și înțelepciunea secolelor.

M. FĂRĂ VISCONTI. „Locuiesc într-un cartier (din Milano — n.n.) unde liniile de tramvai împart cele două emisfere sociale diverse: de o parte cei bogați, de cealaltă poporul. Cu oamenii aceștia din urmă mă simt bine. Pentru mine asta-i lumea care produce cultură, fiindcă, trăind, depune mărturie despre ea însăși. De altfel, marile mișcări care modifică istoria se nasc întotdeauna din popor." Ținînd cont de această afirmație, de refuzul pitorescului și rigoarea documentară a operelor sale, cred că Milano văzut de Olmi va fi unul exclusiv al locuitorilor săi. Un oraș muncitor, doar aparent puțin acomodabil pentru cel venit de aiurea, dar prietenos și sociabil cu cel care încearcă să-l cunoască și să-l înțeleagă, plin de vitalitate, extraordinar de atrăgător și romantic, cu toate frumusețile sale ascunse aproape cu modestie. Un oraș cu un stil sobru, trepidant, eficient — unic, adică. De fapt, caracteristici ale milanezilor înșiși. Mixajul vechi-nou îl face fascinant: fuziunea tradiției cu avangarda e perfectă, și asta nu numai în stil, ci și în caracter: un caracter care și-a pus amprenta și e relevat de locuitorii săi. Milano este și orașul unor expansiuni, al unor izbucniri arhitectonice pe verticală, de diferite stiluri: neoclasic, renascentist... Dar, înaintea tuturor, ca un simbol — și nu ca exemplu gotic — este Domul. Un simbol care însoțește efigia contemporană „made in Italy", unde cuvîntul muncă este sinonim cu orgoliul milanezului de a fi mereu în frunte, conștient și responsabil de menirea sa de făuritor al vieții.

MARELE DERBY. Deci, după optsprezece ani, din nou față-n față, ca într-un mare derby, **il Mago** și **l'Urbe** — adică Fellini și Roma! Cum va fi acum? Cred că exact ca prima dată și totuși altfel, dar de durata unui vis minunat. Va fi, pe de o parte, nostalgia unei cetăți eterne, caput mundi, punct terminus al tuturor drumurilor. O Romă pitorească, generoasă, veselă, fascinantă, blîndă. Frumoasă ca un salon de recepție, familiară precum propria casă, care te făcea să te bucuri de parfumul său, de savoarea sa, de senzațiile pe care ți le crea. O Romă care ți se dăruia cu toate slăbiciunile sale, care te făcea să te bucuri de viață. O Romă, ea însăși o lume, o mică provincie în care toți se cunoșteau între ei, erau gata mereu să se ajute. Totul sub semnul unei foste bogății, dar cu acea demnitate orgolioasă care-i dădea o aură deosebită, inconfundabilă. O Romă care era Roma, Urbe, cu toate calitățile și defectele romanilor: **è 'na pacchia. Roma è proprio un salotto dove nun c'è voja de fa' gnente!** (adică: o minunăție, un salon unde nu-i nevoie să faci nimic). Va fi, pe de altă parte, Roma de azi, tărîm dantesc stăpînit de zeul automobil, devastată de zgomotul miilor de cai putere și al claxoanelor înnebunitoare. O Romă care a devenit o periferie fără margini, o pradă îndelung hăituită de turiștii care nu știu întotdeauna să respecte „salonul", o lume unde, de cele mai multe ori, libertatea e greșit înțeleasă, unde lipsește simțul civic. Un oraș de nelocuit, ca atîtea metropole, care e pe cale să-și piardă vechile obiceiuri și ritualuri, care nu se știe exact ce a devenit. O Romă bîntuită de marginalizați, de cohortele de contestatari, de sloganurile ecologiste: **Lotta per tua Roma, una Roma pulita, dove puzzano i secoli di civiltà!** O Romă devenită locul ideal pentru a vedea cum totul se sfîrșește. O Romă „în care s-au adunat toți cei care produc iluzii: biserica, guvernul, cinematograful" — cum subliniază însuși regizorul. Și totuși, această Romă este pentru Fellini **acasă**: cu serile calde, cu soarele care se stinge pe monumente, pe fîntîni, pe case. Este locul lui „dacă azi n-ai putut să faci ceea ce ar fi trebuit, n-are importanță, încă e timp și mîine..." Roma lui Fellini este, totuși, **la dolce vita**.

SUDUL: RESPIRAȚIE DUREROASĂ. Nu întîmplător Bolognini va filma Palermo. Critica de specialitate, considerîndu-l „un artist original, departe de orice modă", l-a plasat totuși între Visconti și Fellini, datorită predilecției sale pentru „universul de o frumusețe barocă, organizarea armonioasă a spațiului, rafinamentul coloristic". Era, așadar, firesc ca realizatorul să fie atras de viața palermitană" ce se îneacă-ncet în plictiseală", fascinează și uimește prin splendoare, prin poezia decadenței. Un Palermo dospind sub soarele care orbește privirea în străvezuil aburind sărat al aerului, răvășit de miasmele mării, descîntat de valurile molcome. Peisajul galben-brun și negru, sub albastrul absolut al cerului, subliniază insistent plasticitatea umbrei și a luminii, emană un rafinament oriental de ierburi aromate, pește și măslini. Aici nu se poate fugi de istorie, ruinele dăinuind mărturie a unui trecut dens și înfloritor, pe cale de a fi uitat de om și timp. Pereții caselor par a se prăbuși peste ulițele înguste, lăsînd să se vadă doar un canal de cer. Parfumul de roze se răsfiră pe zidurile vechi, intrînd în dispută cu galbenul lămîilor înnebuniți de atîta galben (cum scria un poet sicilian), cu gardurile dese de iasomie, cu palmierii, cu grădinile de fistic, magnolii și ficuși, care se întind pînă sub munți, prelungind orașul. Doar seara, cînd briza se strecoară pe străzile întortocheate împrăștiind zăpușeala de peste zi, orașul devine o abundență de binecuvîntare. „O respirație dureroasă Sudul, ca-n visul unui basm de odinioară", meleag al secetei și florilor. Orizontul imens al mării nu reușește să estompeze sărăcia de tristă tradiție, mizeria neagră a celui fără de lucru. Oamenii au moștenit însă arta supraviețuirii. Mîndria și demnitatea lor s-au format și întărit în timp. Sicilianul este indiferent, obiectiv, răbdător, sceptic. Inima îi e aidoma Etnei, sufletul cald și pătimaș. În brațele toropite de așteptare este forță, mintea mocnește de dorință. Palermo este un oraș viu, puternic, expresiv, bogat în fantasme care cer să fie visate. Un pămînt care a dat două premii Nobel —

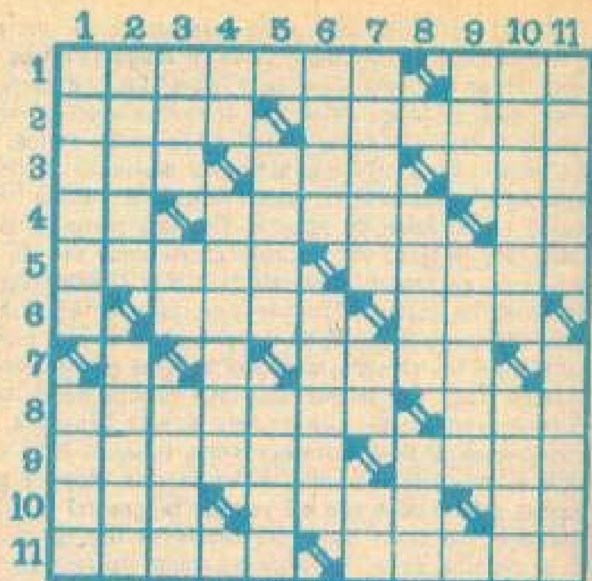
Pirandello și Quasimodo, i-a dăruit omenirii pe Verga, Vittorini, Lampedusa, Sciascia, Giovanni Gentile... Un tărîm hrănit cu soare și bătut de iubiri, beție delirantă de lumini strălucitoare.

A FOST ODATĂ... WESTERN SPAGHETTI. Un „film" care nu va mai fi contrazis de realitate, deoarece cu regizorul Sergio Leone timpul nu a fost îngăduitor, neacordîndu-i posibilitatea de a-și finaliza proiectul: culorile și sunetele Veneziei. Surprinzătoare manieră pentru creatorul care ne-a obișnuit cu un stil pur narativ, accentul fiind pus pe acțiune, ritm, suspans. Și totuși, pe undeva, depistabilă în filmografia sa. Așadar, orașul celor o mie de canale, care trăiește, în fiecare zi, triumful luminii. Cetatea legendară, deși are mai mult de o mie de ani de istorie, n-a „lăsat" pe nimeni s-o surprindă în aceeași lumină sau culoare. În fiecare oră, minut chiar, își schimbă veșmîntul de apă și nori, de lumină intensă și reflexe înșelătoare prin efemeritate. Inconstantă și capricioasă, neliniștită și nevrotică, ea este în profunzime feminină, din culmile campanilelor pînă în străfundurile canalelor, schimbîndu-și parcă machiajul cu fiecare răsărit de soare. Cineva spunea că Venezia e singurul oraș „pe măsura pasului omu-

lui", aici lipsind furnicarul mașinilor. Dar se poate adăuga că ea e singura universitate în aer liber de istoria artelor, în care se pot studia mii de ani de frumusețe doar plimbîndu-te. Baletul fastuos al culorilor, care se oglindesc și se răsfrîng în sute de unghiuri și perspective, nu poate trăi fără muzica orașului, care e unică pentru arhitectura sa — evident, nu cea a unor Andrea sau Giovanni Gabrieli, Vivaldi sau Monteverdi, Marcello sau Anonimo veneziano. Muzica lagunei este șușoteala mulțimii care roiește pe străzi și în piațete. Un fond muzical profund goldonian creat de vociferările vesele, de rumoarea, de freamătul amical al oamenilor. Seara se aude sunetul orb al vîslelor care mîngîie apele de ambră. Venezianul crede că nu există muzică mai gingașă, mai senzuală decît aceasta a gondolelor care despletesc apele, o muzică de un rubiniu intens, mistuitor, aidoma unui vers genial, sau unei secvențe semnate Sergio Leone.

FRANCESCO GERARDI

BELȘUG

ORIZONTAL: 1) Baza furajeră — Sursă de irigații 2) Cîmpul proaspăt arat — Se ocupă cu sacrificii de animale 3) Testări preliminare! — Ultimele semănături! — Mici suprafețe... de țarină! 4) Curs mediu! — Plecată la mare — Supus irigării 5) Venit din agricultură — Cu... altă semnificație 6) Fondul mioritic (sing.dim.) — Cuib... plasat la mijloc! 7) Aurul galben al lanurilor 8) Punerea sub brazdă a noilor culturi — Scîrțîie sub povara rodului toamnei (sing.) 9) Ridicat pe terase — Anotimpul secerișului 10) Măcinat în timp — Fabrici de lapte 11) A reda agriculturii terenurile mlăștinoase — Punct de valorificare a produselor agricole

VERTICAL: 1) Suprafețe de cultură — Casa de cultură a agronomului 2) Aici se-adună producția de lapte — Cere apă 3) Adună roadele din vii și livezi — 1—2 norme! — Verdele bazei furajere 4) Pere... luate din seră! — Mijloc de muncă tractat 5) Pătură cu care se-acoperă griul firav — Duc bucatele-n cale (sing.) 6) Porți pe calea aerului — A pune-n cui 7) Destoinică și harnică — Sortat la centru! — Cepe! 8) Cîmp de treierat (pl.) — Culese toamna pe dealuri 9) Legătură de... mătase! — A luat cu mina 10) Aurul strălucitor al toamnei — Întorsul brazdei 11) Nu dă rod... fără apă ! Aici se bucură lumea de rodul toamnei.

● POATE, NEPOȚII!

Cel mai mare violonist al lumii, Yehudi Menuhin, este nemulțumit. Din cei 4 copii ai lui nici unul nu cîntă la vioară. „Fiul meu Jeremy, a ales pianul, Zamira, fiica mea, dotată pentru muzică, nu cîntă. Și nici Gerard, care trăiește în Suedia, nici Krov, care se ocupă de reportaj, nu sînt pasionați de muzică. Din fericire mai rămîn cei 5 nepoți ai mei. Le-am oferit mini-viori imitație Stradivarius. Sper din tot sufletul ca asta să-i inspire".

DOSARELE ISTORIEI

Un plan de invazie a României mai puţin cunoscut în timpul războiului de independenţă

9 Mai 1877, dată înscrisă cu litere de aur în istoria naţiunii române. În acea zi, în Adunarea Deputaţilor, răspunzînd interpelării liberalului radical N. Fleva, ministrul de externe M. Kogălniceanu a rostit istoricele cuvinte **„sîntem independenţi, sîntem naţiune de sine stătătoare..., sîntem o naţiune liberă şi independentă"**.

După cum a relevat istoriografia română, proclamarea independenţei a fost primită cu ostilitate la Istanbul şi Londra, şi cu răceală la Paris, Viena, Berlinul şi Roma notificau că îşi rezervă dreptul de a-şi preciza poziţia abia după încheierea războiului care era pe cale să izbucnească în Peninsula Balcanică. La Petersburg independenţa României era acceptată **de facto**, dar nu şi **de jure**. Budapesta adoptase dintru început faţă de „chestiunea orientală" o poziţie netă antiţaristă şi filootomană care avea o dublă explicaţie: duşmănia făţişă faţă de Rusia ţaristă, ale cărei armate, în 1849, aduseseră un aport decisiv la înfrîngerea revoluţiei ungare, ostilitatea nedisimulată faţă de lupta pentru libertate a popoarelor din sud-estul Europei, în special românii şi sîrbii, care, mai devreme sau mai tîrziu ar fi trecut la eliberarea fraţilor din anacronicul regat al Sfîntului Ştefan. Revelatoare pentru mentalitatea şi planurile politicienilor unguri este relatarea diplomatului român C. Esarcu care semnala intenţia creării unui stat ungaro-balcanic, a unui „mare Imperiu oriental şi dunărean" cu centrul la Budapesta. Exprimînd făţiş politica expansionistă a claselor conducătoare ungare şi fără a-şi cruţa ameninţările împotriva politicii de demnitate naţională a românilor, ziarul „Kelet" (text reprodus în „Românul" din 6 ianuarie 1877) sublinia cu aroganţă: „Noi credem a exprima o dorinţă generală cînd afirmăm că numai printr-o ocupaţie austro-maghiară se pot asigura interesele de stat ale României (!), cum şi... aranjarea neutralităţii sale. Dacă această ocupaţie s-ar îndeplini, atunci ea n-ar fi (sic!) sărbătorită numai de majoritatea poporului românesc ci şi de miile de locuitori străini". În fantezia lor fără de limită, redactorii de la „Kelet" ameninţau pe primul ministru român I.C. Brătianu că „se joacă cu focul", prevestind pentru ţară o mare revoltă.

În ceea ce priveşte intenţiile otomane, ele puteau fi apreciate din informaţiile căpătate de diplomaţii români aflaţi în străinătate: Poarta dorea să ocupe Calafatul, Turnu Măgurele, Olteniţa şi Barboşi, să distrugă căile ferate şi să oprească marşul trupelor ruseşti spre Dunăre. La 17 aprilie 1877 agentul diplomatic român la Viena, Ion Bălăceanu, prevenea pe ministrul de externe că otomanii plănuiau să ocupe Calafatul. Nucleul acestei operaţii ar fi trebuit să fie format din armata lui Osman Paşa, care masa trupe lîngă Vidin. Întăriri în trupe şi artilerie erau trimise, de asemenea, la Rusciuk, Varna şi Iamboli. Aceste planuri agresive îndreptate împotriva României erau concepute, după cum vom arăta, în concordanţă cu acţiunile de comando — folosind un termen larg utilizat azi — a unor voluntari unguri la sud şi est de Carpaţi. Intenţiile Porţii erau de la bun început sortite eşecului, datorită măsurilor prompte de apărare luate de comandamentul român. Singura modalitate a otomanilor de a purta ofensiva la nord de Dunăre a fost incursiunea cu trupe neregulate de başbuzuci şi cerchezi, mai ales în timpul nopţii, avînd ca scop jaful, dar şi culegerea de informaţii, cercetarea. Dacă ţărmul românesc al Dunării s-ar fi dovedit lipsit de apărare sau nepregătit de ripostă, oastea regulată otomană ar fi trecut fără îndoială la ofensivă.

Un aspect mai puţin cunoscut al relaţiilor României cu vecinii săi s-a consumat chiar în momentele în care armata română dădea pe cîmpurile de bătălie dovezi nepieritoare de vitejie. La 13 septembrie 1877, Ion Bălăceanu informa din Viena guvernul român de organizarea în imperiu a unor bande destinate să atace ţara. Autorităţile austro-ungare confiscaseră deja la Braşov arme şi muniţii destinate acestor bande.

„NEPUTÎND SĂ STĂM INDIFERENŢI"

La 23 septembrie, ministrul de interne român informa Ministerul de Război de faptul că au mai fost descoperite puncte de trecere, arme şi muniţii. Măsurile luate de Ministerul de Interne au fost prompte: „Neputînd să stăm indiferenţi... am invitat pe domnii prefecţi de pe frontiera Austro-Ungariei să fie cu cea mai serioasă băgare de seamă asupra mişcărilor de natura celor arătate mai sus şi să ia toate măsurile de precauţie, referind Ministerului în orice

moment cazurile ce ar întîmpina". Se cere ministrului de război ca într-o strînsă cooperare să acorde tot sprijinul necesar prefecţilor „pentru împiedicarea vreunor năvăliri de aventurieri".

Din relatările ziarului „Ellenor" aflăm că se intenţionase invadarea României la 28 septembrie de către o „legiune ungurească" numărînd 5000 de oameni care urma să facă joncţiunea cu un corp otoman pentru „a tăia drumurile de fier româneşti pentru ca astfel să împiedice sosirea întăririlor ruseşti". Ziarul budapestan „Pester Lloyd" din 29 septembrie arată că preparativele pentru năvălirea în România „au început încă de pe timpul şederii lui Midhat paşa la Viena. Tot la Viena au fost pregătite colete cu arme, muniţii, fesuri etc". Expediţia militară „urma să se combine cu debarcarea unui grup de başbuzuci turci pe o insulă din faţa Silistrei ce fusese efectuată cu cîteva zile mai înainte". Această acţiune a fost zădărnicită de acţiunea poliţiei imperiale. Autorităţile austro-ungare nu îşi puteau permite să nu reprime această operaţie, alternativ fiind războiul împotriva Rusiei şi României cu urmarea sa logică: dezagregarea „imperiului de petece". În fapt, împiedicarea tentativei de invazie a României a amînat cu patru decenii sfîrşitul legic al Imperiului austro-ungar.

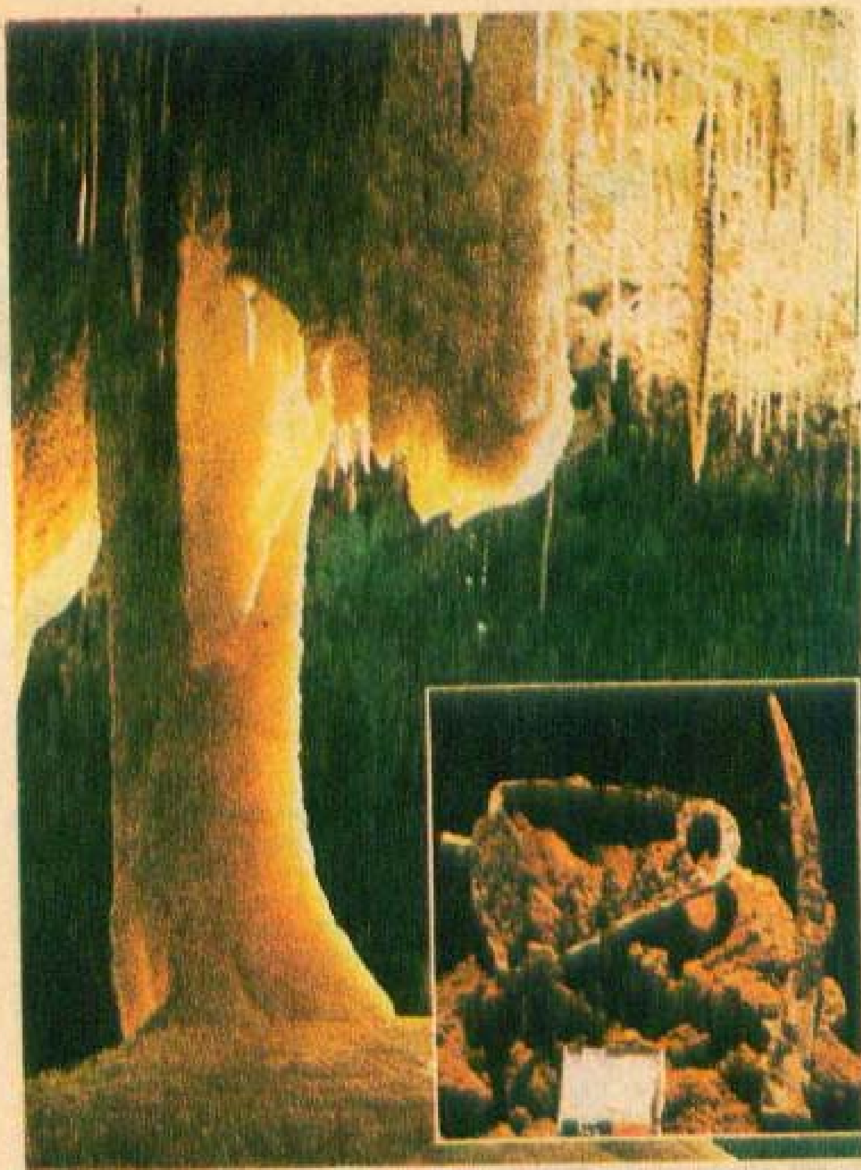
La 26 septembrie, Ministerul de Interne comunica prefecturilor judeţene de la graniţa cu Imperiul austro-ungar că a intervenit la Ministerul de Finanţe şi la Ministerul de Război pentru ca autorităţile vamale şi militare să colaboreze cu prefecţii în vederea prevenirii pătrunderilor frauduloase în România iar, ca mijloc de prevedere, despre cei care vor intra cu paşapoarte în regulă se vor înştiinţa autorităţile administrative „de numărul şi numele lor, precum şi locurile unde se duc". Pentru a verifica şi evalua ştirile transmise de peste munţi, autorităţile române au trecut la culegerea de informaţii în Transilvania. Prefectul judeţului Bacău, Vilner, comunica la 30 septembrie Ministerului de Interne că în districtul Sf. Gheorghe fuseseră distribuite „multe puşti" pe o zonă de lîngă graniţă. La Miercurea Ciuc, poliţia făcuse cîteva arestări, iar autorităţile austro-ungare au considerat necesară trimiterea de trupe în Trei Scaune. „Prudenţa ne dictează — arată prefectul Vilner — ca să fim cu atenţiune, să luăm oarecare măsuri, poate concentrarea miliţienilor în judeţele de frontieră". Autorităţile române urmăreau cu atenţie manifestările de prietenie, relaţiile cordiale dintre unităţi ale armatelor ungare şi otomane. Oficiul Telegrafic Vîrciorova făcea cunoscut Directorului General al Poştelor (1 octombrie) că ofiţeri şi funcţionari unguri din Orşova „au plecat împreună cu muzica militară cu un vapor expres la ostrovul turcesc Ada Kale", unde au rămas între orele 10 dimineaţa şi 2 seara. Şi atenţia era justificată pentru că, nu întîmplător, în rîndurile armatei otomane se aflau mulţi ofiţeri unguri. Numărul voluntarilor unguri era atît de mare încît ei au alcătuit un regiment în oastea Porţii. Din Roman (12 octombrie), prefectul Brădescu comunica lui Mihail Kogălniceanu reţinerea unui număr de 30 de unguri fără paşaport „pînă la justificare".

LA PESTA TOŢI „INCULPAŢII ÎN AFACEREA BANDELOR" AU FOST ACHITAŢI

Mihail Kogălniceanu făcea cunoscut la 22 octombrie agentului diplomatic la Viena, I. Bălăceanu, că deşi vremea înaintată nu mai permite lucrări agricole, numeroşi unguri fără paşapoarte sau foi de drum intră în România, „de aceea ne întrebăm în ce scop vin aici aceşti indivizi". Guvernul român se vedea silit să-i expulzeze, atenţionînd autorităţile austro-ungare că nu vor permite trecerea în ţara noastră decît „a acelora ce vor avea paşapoarte în regulă, vizate de autorităţile superioare ale oraşelor celor mai apropiate de frontiera comună", autorităţi care, desigur, ar fi fost făcute răspunzătoare de eventuale acte ostile săvîrşite pe teritoriul nostru. Epilogul acestor evenimente a fost consemnat, fără comentarii, la 8 noiembrie, de Ion Bălăceanu: „Toţi inculpaţii în afacerea bandelor secuieşti, care nu sînt decît nişte obscuri figuranţi, au fost achitaţi la Pesta. Nu se publică motivele hotărîrii judecătoreşti". Deci afacerea a fost muşamalizată, adevăraţii răspunzători fiind, cu multă discreţie, trecuţi cu vederea. Ceea ce certifică că făceau parte din cercurile conducătoare sau din protejaţii aristocraţiei, în fapt clasa conducătoare a Ungariei.

În încheiere vom face apel la două mărturii franceze, care pentru acea perioadă nu pot fi suspectate de simpatii pentru politica externă a României sau cea a Rusiei. Prima o datorăm consulului general la Bucureşti, F. Debains. În raportul său din 5 octombrie către ministrul afacerilor externe al Franţei, ducele Decazes, se arată că baronul Alexandre Jomini, consilierul privat al împăratului Alexandru al II-lea, ca şi Mihail Kogălniceanu considerau organizarea de bande înarmate în Transilvania ca făcînd parte dintr-un plan amplu, avut în vedere de fostul mare vizir Midhat paşa. Între tentativele de pătrundere în România ale diversioniştilor din Ungaria şi incursiunea otomană de la Călăraşi ar fi existat o corelare. Armamentul a fost procurat de Midhat paşa şi deputatul britanic Butler Johnstone. „Baronul Jomini a mers chiar pînă la a spune că intrigele de acest gen sînt mijloace à la Pitt, pe care Lordul Beaconsfield (Benjamin Disraeli, primul ministru al Marii Britanii — n.n.) nu se sfieşte să le folosească". Autorităţile române, continuă Debains, au luat toate măsurile pentru o bună pază a căilor ferate şi au ordonat ca miliţiile „să se strîngă în punctele cele mai expuse: la Tîrgu Jiu, în defileul Oltului, la Rucăr şi la Predeal". Publicaţia „La France" din 8 octombrie citînd ziare din Viena şi Pesta, arăta că în diversiunea ce „a încolţit în minţile unor turcolatri unguri în luna iulie" conducători au fost generalul Klapka, Midhat paşa şi deputatul ungur Helfy, ultimul părînd a fi „cel mai compromis în această afacere". Armamentul şi muniţia au fost cumpărate chiar la Viena, folosindu-se „aurul englezesc", sub pretext că ar fi destinate ostaşilor muntenegreni. În continuare „La France" notează condamnarea unanimă a acestei tentative necugetate de către ziarele din Austro-Ungaria, exprimîndu-şi opinia că, dacă tentativa ar fi reuşit „gazetele maghiare care o dezaprobă cu tărie s-ar fi arătat poate mai indulgente faţă de autorii ei". În încheierea articolului cotidianului francez se face o urare al cărei mesaj, de mare valoare, nu şi-a pierdut din însemnătate: „măcar de-ar putea deschide, aventura transilvăneană, ochii şefilor maghiarismului asupra pericolului pe care îl implică provocarea, prin manifestări fie publice, fie parlamentare, revărsării pasiunilor naţionaliste!"

MIRCEA SOREANU

Deşertul Karakum îşi păstrează tainele

Karakum în limba turkmenă înseamnă „nisipurile negre". Turkmenia se află într-una din zonele cu cele mai puţine precipitaţii de pe glob. Aici nu plouă decît primăvara şi atunci doar de cîteva ori. În tot restul anului cerul rămîne de un albastru sclipitor, iar pămîntul crapă de uscăciune, transformîndu-se în nisip. Aşa îşi continuă ofensiva tăcută deşertul Karakum, care se întinde pe o suprafaţă de circa 400 000 km², cel mai mare din Uniunea Sovietică. Arşiţa necruţătoare din acest ţinut atinge vara plus 60—70 de grade Celsius, nisipul pare că se topeşte sub picioare, iar căldura lui se simte chiar şi prin talpa groasă a încălţărilor. Obiectele metalice lăsate timp de numai o oră la soare se încing pînă la circa 75 grade Celsius. În aceste condiţii rămîi mai mult decît mirat cînd îţi este dat să întîlneşti la graniţa marelui imperiu al nisipurilor ciobani îmbrăcaţi în halate călduroase, cisme şi cu imense căciuli de blană pe cap. Explicaţia este însă simplă. Echipaţi astfel, temperatura corpului lor rareori se ridică la peste 37 grade Celsius, ceea ce permite organismului să trăiască în condiţii relativ „normale". Alături de îmbrăcăminte, o altă „armă" folosită de oamenii de prin partea locului împotriva deşertului, este ceaiul verde fierbinte, care înlătură oboseala şi astîmpără setea.

De milenii durează pe aceste meleaguri încleştarea dintre oameni şi turmele lor pe de o parte şi deşertul pe de altă parte. Pentru a putea supravieţui, locuitorii au fost nevoiţi să ducă o luptă crîncenă, o luptă care le solicită toate forţele. Poate de aceea în Turkmenia este foarte cunoscut şi astăzi vechiul proverb „Timp de trei zile îi dai oaspetelui să mănînce, şi numai în a patra zi îl întrebi cu ce treburi a venit". Din luptă a ieşit însă învingător mai întotdeauna deşertul. Împinse de vînturi, dunele de nisip fierbinte au înaintat mereu, înghiţind oaze roditoare, oraşe şi aşezări. Din loc în loc ruinele lor, îngropate aproape în întregime în nisip, mai dăinuie pînă în zilele noastre. Atîtea altele au fost însă definitiv ascunse fiind descoperite din întîmplare. Multe taine ascunde marele deşert Karakum, taine ce nu se lasă uşor dezlegate, iar atunci cînd oamenii încearcă să facă acest lucru se apără cu înverşunare.

Acolo unde pustiul se apropia de munţii Kughitang, nisipurile ascund o sumedenie de peşteri, cavităţi carstice, grote, în care cu mii de ani în urmă au trăit oameni, s-au dezvoltat şi s-au stins civilizaţii preistorice. Cercetarea acestor locuri este deosebit de îngreunată nu numai de distanţele mari pînă la cea mai apropiată localitate, dar şi de aceleaşi condiţii climatice extrem de nefavorabile, care fac ca orice activitate umană să poată fi desfăşurată numai în decursul unei scurte perioade, toamna sau primăvara, cînd arşiţa nu este atît de puternică, iar deşertul „înfloreşte" pentru cîteva zile, transformîndu-se într-o adevărată grădină, care apoi se „topeşte" pur şi simplu, ca un miraj. Dacă ai norocul să ajungi în Karakum în această perioadă, nu-ţi vine să crezi că te afli în faţa deşertului. Verdeaţa proaspătă a ierburilor, flăcările roşii ale lalelelor schimbă decorul într-o noapte. Flora, încălzită de soarele de primăvară, se grăbeşte să-şi trăiască scurta viaţă. În adîncurile nisipurilor

se ascund mari cantităţi de apă, şi rădăcinile plantelor nu întîrzie să o utilizeze. Dar la fel de repede, tot într-o noapte, totul se posomorăşte, se retrage din calea soarelui devenit nimicitor.

Pregătindu-se pentru o nouă expediţie în peşterile din masivul Kughtang, oamenii de ştiinţă au ales primăvara, pentru a profita din plin de scurta perioadă de îmblînzire a deşertului. Lucrările se apropiau de sfîrşit, în una din grotele cercetate, cînd membrii expediţiei au descoperit un nou tunel vertical, ce se deschide dintr-un colţ al uneia din numeroasele săli subterane. Coborînd cu multă precauţie ei au ajuns într-o nouă cavitate naturală de mari proporţii. După ce şi-au desprins frînghiile, s-au uitat împrejur şi... au înlemnit. Chiar lîngă micul grup zăcea un trup mumificat, pe faţa căruia se întipărise o expresie de adîncă groază. Mîna stîngă era lipită de corp, iar dreapta ridicată într-o încercare de a se apăra de o primejdie neştiută. Secolele scurse nu au reuşit să şteargă de pe faţa necunoscutului disperarea în faţa morţii iminente. La numai doi metri de acesta se afla o a doua mumie, îmbrăcată în veşminte din piei rudimentar prelucrate. Omul era culcat cu faţa în jos pe o movilă ce părea evident artificială. Ceva mai departe se vedea corpul mumificat al unui leopard aruncat peste mumia unui berbec. În apropierea lor era încolăcit un imens şarpe fosilizat. Cercetătorii care pătrunseseră într-un adevărat imperiu al morţii, au ridicat, astfel, fără să vrea, vălul de pe unul din numeroasele mistere ale deşertului Karakum. Cercetînd în continuare imensa grotă, ei au descoperit numeroase unelte de muncă, arme, veşminte putrezite, harnaşamente şi peste tot alte şi alte mumii de oameni şi animale sălbatice şi domestice. În total cîteva zeci reprezentînd oameni şi cai, şi alte cîteva zeci de rămăşiţe de animale sălbatice. În mijlocul peşterii se conturau două

curgane artificiale înalte de circa 4 metri fiecare. Totul era acoperit cu un strat foarte gros de praf fin, care la cea mai mică mişcare bruscă se ridica, reducînd vizibilitatea la numai cîţiva metri.

Ce reprezenta această aşezare, această împărăţie a morţii? Un altar sui generis unde se aduceau sacrificii zeilor, un adăpost în calea furtunilor de nisip, atît de frecvente prin partea locului, un refugiu din timpul războaielor din antichitate, care a devenit datorită surpării terenului un mormînt colectiv al tuturor celor aflaţi aici, sau altceva? Primele cercetări efectuate în misterioasa peşteră nu au putut da un răspuns concludent la nici una din numeroasele întrebări pe care şi le-au pus exploratorii.

Ieşind la suprafaţă, oamenilor de ştiinţă li s-a părut că praful de pe bocanci se mişcă. Ce-i asta, o tulburare de vedere după atîtea ore petrecute în subteran? Nu, praful chiar se mişca: de fapt el conţinea cîteva miliarde de insecte microscopice. Constatarea i-a alarmat în modul cel mai serios pe cercetători. Ei cunoşteau deja legendele despre „ciuma neagră", ce se ascunde în peşterile din munţi şi care-i omoară pe toţi cei ce se încumetă să le pătrundă tainele. Au fost luate toate măsurile de dezinfectare, dar, în pofida acestui fapt, peste 5—7 zile de la data pătrunderii în peşteră, pe mîinile şi picioarele exploratorilor au apărut nişte răni, care apoi s-au vindecat foarte greu. Aceasta a fost, probabil, ultima încercare a „împărăţiei morţilor" de a-şi păstra secretele. Cercetările viitoare vor face, fără îndoială, lumină în acest caz, dar mai rămîn zeci şi zeci de alte taine ale deşertului Karakum, care aşteaptă în continuare să fie descoperite şi apoi dezlegate.

MIRCEA PODINĂ

● STIMULAREA GENEROZITĂŢII

În momentul în care puşculiţele sînt pline ele se sparg şi se recuperează conţinutul lor. Aşa s-a întîmplat şi cu Peggy – gigantul din Montpellier. Se născuse din dorinţa a 5 studenţi de la şcoala de comerţ din acest oraş. Obiectivul lor: să construiască o puşculiţă uriaşă cu scopul de a sensibiliza oamenii în problema handicapaţilor şi pentru a contribui la dezvoltarea asociaţiei acestora. Tinerii au scris întreprinderilor care au oferit lemn, vopsea, materiale sintetice pentru a construi uriaşul animal (2 metri înălţime şi 2 metri lăţime). După o lună au aşezat-o pe Peggy într-o piaţă din Montpellier invitînd trecătorii să depună simbolic cîte un franc. La căderea serii Peggy a fost spartă. Fuseseră adunaţi 25 000 de franci. Un argument cu „greutate" în ajutorul handicapaţilor.

UN PROIECT NEAŞTEPTAT

Portavioanele submarine

Ideea de a transporta la bordul unui submersibil unul sau mai multe avioane a apărut încă din timpul primului război mondial. Este interesant de subliniat faptul că ea nu a apărut în institutele de cercetare sau pe planşetele poiectanţilor de arme noi, ci pe teatrul de operaţii maritime din colaborarea directă a doi ofiţeri: un comandant de submarin şi un locotenent de aviaţie.

În noiembrie 1914, unele submarine germane operau din portul belgian Zeebruge împreună cu un grup de hidroavioane de tip Friederichshafen, biplane cu cîte două locuri. Aveau cîte un motor de 120 C.P. ce le putea permite să atingă o viteză maximă de 90 km/h. Piloţii şi observatorii echipajelor zburau aproape continuu în încercarea de a se dovedi utili, dar ocazia de a ataca ţinte navale britanice nu prea se arăta, iar posibilitatea de a ataca ţinte terestre era exclusă din cauza razei de acţiune reduse. Unul dintre comandanţii de submarine a avut atunci ideea de a transporta unul dintre hidroavioane pe nava sa pînă la o distanţă convenabilă de coasta britanică. În acest scop, prova submarinului a fost imersată şi deasupra ei a fost remorcat hidroavionul. Prin simpla eliminare a apei din tancurile de balast acesta a fost luat la bord. Pentru a fi bine amarat, s-au legat cîteva cabluri între plutitoarele hidroavionului şi babalele submarinului. Cele cîteva probe de ambarcare fiind încununate de succes, comandantul bazei a aprobat efectuarea unei misiuni de luptă în apele britanice, şi astfel la 6 ianuarie 1915, U 12 părăseşte baza avînd pe teugă un hidroavion. Datorită vremii nefavorabile din larg şi mai ales din cauza rafalelor de vînt ce ameninţau să rupă parîmele de amaraj, după numai două ore de marş, compartimentele prova ale submarinului au fost inundate şi hidroavionul a decolat. A fost survolată o porţiune a coastei comitatului britanic Kent şi au fost realizate numeroase fotografii. După recuperare, submarinul s-a reintors nevătămat la bază şi misiunea a fost considerată un succes — irepetabil însă deoarece înaltul Comandament german, odată informat asupra misiunii a interzis cu desăvîrşire orice acţiune de acest gen.

Nu se ştie însă precis dacă britanicii au ştiut sau nu despre încercarea germană, dar cert este că în anul următor ei au modificat submarinul E 22 pentru a-l echipa cu două rampe de transport a hidroavioanelor. În aprilie 1916, avînd la bord două avioane Sopwith Schneider, biplane înarmate cu cîte o mitralieră, submarinul este trimis să atace baza de dirijabile germane de la Helgoland. De aici, Zeppelin-ele atacau şi bombardau Marea Britanie. Un atac izbutit al celor două avioane ar fi putut distruge o mare parte dintre acestea la bază. Din păcate, datorită timpului nefavorabil, avioanele aproape că au fost smulse de pe rampe şi nici nu au putut să decoleze. În aceste condiţii, misiunea a fost anulată şi submarinul s-a întors la bază.

În ultimii doi ani de război, germanii reiau ideea, de această dată pe un plan calitativ superior atît tehnic, cît şi tactic: avionul trebuia să fie demontabil şi adăpostit într-un container de maximum 6x2x2 metri şi urma să fie utilizat de către submarin pentru cercetarea zonelor relativ apropiate, în scopul detectării ţintelor. În acest scop, inginerului Ernst Heinkel i-a fost solicitată elaborarea unui poiect şi construcţia unor prototipuri. Cunoscut sub numele de W-20, avionul construit la firma Hansa-Brandemburg putea fi asamblat în numai cîteva minute. Era un biplan cu o anvergură de numai 6 metri şi putea atinge 120 km/h cu un motor de 80 C.P. Deşi proiectul s-a dovedit bun, iar începuturile cu cele trei prototipuri s-au făcut la bordul submarinului U 142, experienţele au fost abandonate datorită sfîrşitului războiului. Trebuie să menţionăm şi un alt prototip german, Putbus V-19 destinat atît submarinelor mari, cît şi navelor de suprafaţă, terminat prea tîrziu pentru a mai putea deveni operaţional. Era un monoplan demontabil în cinci părţi distincte, de construcţie complet metalică. Principala critică adusă utilizării sale de către submarinişti era timpul relativ mare afectat montării şi demontării sale, ceea ce ar fi pus submarinul în primejdie sau ar fi dus la abandonarea avionului în cazul unei imersiuni de urgenţă.

Imediat după război, datele experimentelor germane au ajuns în mîinile aliaţilor şi au fost atent examinate. Ideea de a utiliza avioane lansate de la bordul submarinelor a găsit numeroşi adepţi în marinele militare ale statelor Unite ale Americii, Marii Britanii şi mai ales Japoniei. De asemenea Ernst Heinkel care şi-a continuat studiile pe cont propriu reuşeşte în 1921 să realizeze un monoplan de dimensiuni mici, pliabil datorită unui ingenios mecanism de articulare corp-aripă într-un cilindru cu o lungime de 7 metri şi un diametru de 1,8 metri. Atît americanii, cît şi japonezii au comandat cîte două exemplare ce au fost prompt livrate în 1922 şi au servit ca model unor perfecţionări ulterioare.

În SUA experienţele au început în 1923, prin lansarea de către submarinul S-1 a avionului metalic MS-1 al firmei Martin. Deşi rezultatele au fost în general bune, s-a apreciat că timpul de asamblare al avionului, ce era de circa 4 ore este inadmisibil. Abia în 1926, cu o variantă modificată XS-1, acesta a ajuns la 15 minute. Încercările au fost abandonate în 1932, fără a se ajunge la o concluzie. În acea perioadă în marina militară americană erau încă numeroşi adepţi ai transportului la mari distanţe a avioanelor de vînătoare cu ajutorul dirijabilelor şi de aceea rezultatele obţinute prin experimentări la bordul aeronavelor USS Akron şi USS Macon au dus la încetarea exprienţelor cu submarine. Deşi după numai cîţiva ani dirijabilele mari au fost definitiv abandonate datorită marii lor vulnerabilităţi, în SUA nu s-au mai făcut încercări în acest sens.

În Marea Britanie, adepţii submarinului încercau să-i ofere acestuia noi posibilităţi prin adaptarea unor piese mari de artilerie. Odată mărită puterea de atac la distanţă se impune şi mărirea razei de cercetare prin

adaptarea unor „ochi” de tipul avioanelor de cercetare ambarcate. Rezultatele nu au fost însă pe măsura eforturilor întreprinse. Încă din 1918, amiralitatea britanică a trecut la modificarea unor submarine din clasa K, prin montarea la bordul lor a unor piese de artilerie care să le facă capabile de a înfrunta orice navă de suprafață. Primul submarin astfel realizat a fost M 1. Spre deosebire de celelalte unități din clasa K era propulsat cu motor diesel-electric, iar în chioșc adăpostea un tun uriaș de 280 mm ce cîntărea nu mai puțin de 60 de tone. Tunul ar fi trebuit să fie încărcat sub apă, apoi se făcea ochirea la cotă-periscopică, se ieșea din imersiune, se trăgea asupra țintei și se intra din nou sub apă. Dacă totul mergea bine întregul șir de operații ar fi trebuit să fie efectuat în circa un minut. Au fost construite trei unități între 1918 și 1920, ele fiind denumite de către britanici „monitoare submersibile”.

În 1925, mai precis la 12 noiembrie M 1 a fost pierdut împreună cu întreg echipajul în urma unei coliziuni cu un cargou suedez. Celelalte două unități au fost retrase de pe lista unităților active și transformate în nave experimentale. M 3 a devenit submarin puitor de mine și după efectuarea unui lung șir de experimente a fost dat la fier vechi în 1932. M 2 a fost transformat în purtător de avioane, la prova lui montîndu-se o catapultă pentru lansare. Chioșcul a fost modificat, fiindu-i adăugat un container pentru adăpostirea unui hidroavion demontabil. Hangarul cu uși etanșe și înlocuia piesa de artilerie. La 26 ianuarie 1932 în timp ce M 2 făcea exerciții de rutină a dispărut. Abia după opt zile de la catastrofă a fost găsit, în urma raportului unui comandant de cargou ce îl văzuse scufundîndu-se într-o manieră ciudată: cu pupa înainte. Ancheta nu a reușit să stabilească adevăratele cauze ale naufragiului ce a costat viețile a 60 de oameni.

Cei care au reușit cu adevărat să realizeze o navă operațională ce corespundea conceptului de submarin-crucișător au fost francezii. La 18 noiembrie 1929 este lansat Surcouf, submarin care cu cele 2880 de tone ale sale era pe atunci cea mai mare navă de acest gen submersibilă din lume. Pe lîngă cele două tunuri de 203 mm aflate într-o turelă de concepție specială, el transporta la bord și un avion de tip Marcel-Besson MB-35. Avionul odată asamblat și lansat din hangarul său etanș avea rolul de a efectua misiuni de cercetare și dirijare a tirului celor două tunuri de mare calibru. În august 1932 este realizat special pentru Surcouf un tip de hidroavion cu caracteristici superioare, MB 411, Petrel. El va echipa submersibilul francez pînă la 18 aprilie 1942 cînd va fi scufundat prin ciocnirea cu un cargou american în condiții ciudate.

Cei care au construit cele mai multe submersibile echipate cu avioane au fost japonezii. După ce au comparat mai multe prototipuri europene de avioane construite pentru a fi îmbarcate, ei au realizat primul aparat de concepție proprie în 1932 cu modelul E6Y1 al firmei Yokosuka. Produs ulterior în serie de către Kawanishi el va echipa diverse submarine japoneze, de la micul I-21 la I-51 de 1500 tone și catapultă cu aer comprimat. În 1935 intră în dotare unitățile I-5 și I-6 de cîte 2130 tone, inspirate constructiv din germanul U-142. Aveau cîte două hangare, cîte o gruie de recuperare a hidroavioanelor și cîte o catapultă. În același an este produs într-o serie de 36 de exemplare primul hidroavion ce va consacra ideea îmbarcării acestora pe submarine prin succesele operaționale din cel de-al doilea război mondial: E9W1-Watanabe, cunoscut de aliați sub denumirea Slim. Era un biplan cu două locuri dotat cu aparatură radio și înarmat cu o mitralieră. A fost pe larg utilizat în timpul agresiunii japoneze contra Chinei și din el derivat cel mai bun avion îmbarcat pe submarine din război: E14Y1 Kiushu, numit de aliați Glen. Era un monoplan cu structură mixtă, avea o autonomie de 900 kilometri și putea atinge o viteză maximă de 246 km/h.

Submarinele purtătoare de avioane japoneze vor fi utilizate însă din prima zi a conflictului, avionul de pe I 7 efectuînd numeroase acțiuni de recunoaștere și apoi de fotografiere a efectelor atacului nipon asupra bazei de la Pearl Harbour la 7 decembrie 1941. Hidroavionul de pe I-25 a efectuat misiuni de recunoaștere asupra bazelor militare de la Sidney, Melbourne și Hobart și unuia dintre piloții de la bordul acestui submersibil îi revine ideea de a efectua raiduri de bombardament asupra teritoriului Statelor Unite ale Americii. În cursul lunii septembrie 1942, Glen-ul de la bordul lui I-25 este lansat din apropierea coastelor statului Oregon pentru a incendia pădurile din apropierea coastei. Subofițerul Nobuo Fujita a reușit să se strecoare neobservat de-a lungul coastei, dar bombele lansate de el nu au avut efectul scontat decît din punct de vedere propagandistic. Deși a fost văzut de mai multe nave, avionul a fost considerat american și a fost recuperat fără probleme. Nu la fel de reușit a fost cazul hidroavionului de pe I-36 trimis în misiune de recunoaștere asupra Pearl Harbourului de la peste 500 de kilometri fără nici o posibilitate de recuperare.

Din 1943 o nouă clasa de submarine purtătoare de avioane intră în dotarea marinei imperiale. I-13 cu 2800 tone deplasament la suprafață. Aveau un hangar și o gruie electrică de recuperare ce permitea ridicarea unei sarcini de pînă la 12 tone. Aceste submarine au precedat clasa I-400, cele mai mari submarine ale războiului. Inițial au fost prevăzute a fi construite 18 unități, dar lipsa de materii prime a dus la realizarea a numai cinci, dintre care numai trei au devenit operaționale înainte de sfîrșitul conflagrației: I-400, I-401 și I-402. Aveau 120 de metri lungime, dislocau 390 tone în imersiune și aveau o autonomie de 60 000 km. Cele două hangare puteau adăposti trei avioane asamblate și unul demontat, catapultarea făcîndu-se după accelerarea pe o distanță de circa 20 de metri pe puntea submarinului. Avioanele îmbarcate erau de tipul M6A1 Seiran, cu cîte un motor de 1200 C.P., viteza maximă de 475 km/h și o autonomie de 1200 kilometri. Putea transporta o bombă de 900 kg sau trei de 250 kg. Aripile se pliau la fel ca cele ale avioanelor îmbarcate pe portavioane, iar rezervoarele suplimentare de combustibil puteau fi largate.

Acestor submarine le-a revenit misiunea de a ataca ecluzele canalului Panama și de a le scoate din funcțiune, pentru a opri traficul american dinspre Atlantic spre Pacific. Deși proiectul acestei acțiuni a fost înaintat comandamentului din 1943, abia în 1945 s-a trecut la realizarea lui efectivă. Piloții au fost antrenați pe machete foarte mari și în luna iulie, forța expediționară, incluzînd submarinele I-400, I-401 și cele mai mici I-13 și 14 erau gata de a lansa atacul. Transportau în total 10 avioane, dar în ultimul moment au fost îndreptate pentru a bombarda atolul Ulthi, I-13 fiind pierdut. 14

august 1945 le surprinde în mare, în drum spre coasta vestică a SUA și astfel nici unul dintre cele 28 de avioane Seiran construite nu a avut ocazia de a efectua vreo misiune de luptă.

În total, japonezii au construit 38 de submarine-portavion inclusiv unul specializat în transportul pieselor și combustibilului de aviație I-351. Tot ei au experimentat catapultarea de la bordul submarinelor din clasa I-400 a bombelor zburătoare Ohka, pilotate de către piloți sinucigași.

Din cele 41 submarine purtătoare de avioane construite, japonezii au realizat 38, iar dintre cele 239 de hidroavioane ce au fost operate de pe acestea, 203 au fost japoneze.

Germanii au construit și utilizat un tip deosebit de aparat de zburat la bordul submarinelor de tip IX D2 realizate în 29 de exemplare în 1943. Este vorba de un autogir de mici dimensiuni. Construit de către Focke-Achgelis sub indicativul FA.330, acesta putea fi depozitat într-un mic cilindru și depozitat în apropierea periscopului. Montat, era un șasiu metalic ce susținea scaunul pilotului și un lagăr pentru elicea cu trei palete și 6 metri diametru. Atunci cînd era la suprafață pentru încărcarea bateriilor și atingea o viteză de circa 20 de noduri (puțin peste 37 km/h) sau mergea contra vîntului, autogirul realiza portanța necesară pentru a se ridica împreună cu pilotul. Era legat de submarin prin intermediul unui cablu de remorcaj dublat cu unul telefonic avînd circa 300 de metri lungime. Putea să atingă o altitudine de maximum 100 de metri, de unde se putea avea o vizibilitate de pînă la 35 kilometri, capacitatea de detecție vizuală a submarinului fiind astfel de circa 4 ori mai mare. De acolo, observatorul putea detecta nave izolate sau un convoi cu mult timp înainte de a fi detectat el însuși. Odată detectată o posibilă țintă sau primejdie, autogirul era rapid coborît cu ajutorul unui vinci și apoi dezasamblat, depozitat, iar submarinul intra în imersie. În cazul apariției unor avioane inamice, soarta pilotului era incertă. Deoarece submarinul trebuia să intre în imersie de urgență, pilotul era abandonat. El putea părăsi autogirul sărind cu ajutorul unei parașute, urmînd a fi recuperat din valuri ulterior. Peste 200 de astfel de „zmee" au fost construite și extensiv utilizate pînă cînd superioritatea aeriană aliată a devenit zdrobitoare. Din vara lui 1944 „Bachstelze" a fost foarte rar utilizat, dar chiar și în zilele sale „bune" nu s-a bucurat de popularitate printre echipaje deoarece primejduia viața pilotului. Existau totuși mulți voluntari pentru școlarizare deoarece antrenamentele se făceau în apropierea Parisului...

Încercările de a transporta avioane la bordul submarinelor se pare că s-au terminat odată cu cel de al doilea război mondial, dar ideea de a conferi submarinelor posibilitatea de lovire la distanță prin intermediul unor vectori purtători de mare viteză se regăsește în submarinele purtătoare de rachete de astăzi.

CRISTIAN CRĂCIUNOIU

● **Patrick O'Hara comandă unui pictor cu renume un tablou cu tema „Adam și Eva".**

— Înainte sau după ce Adam a mîncat mărul?

Patrick O'Hara ezită o clipă, apoi zise:

— Nu s-ar putea chiar în timpul în care Adam mînca mărul?

● **— Scumpa mea, am venit să-ți pun la picioare inima.**

— Ce marcă e?

● **Un scoțian se duce în vizită la un prieten care stă tocmai cu urechea lipită de televizor.**

— Cum e programul?

— Ești nebun? La ora asta program? Ascult liturghia.

— Atunci de ce zîmbești?

— Pentru că tocmai acum umblă cu colecta.

● **Nina către soțul ei care este mare microbist:**

— Nelule, de ce îți trebuie ție în fiecare miercuri și sîmbătă fotbal? Dacă vrei oboseală, nervi, certuri, ți le fac eu acasă!

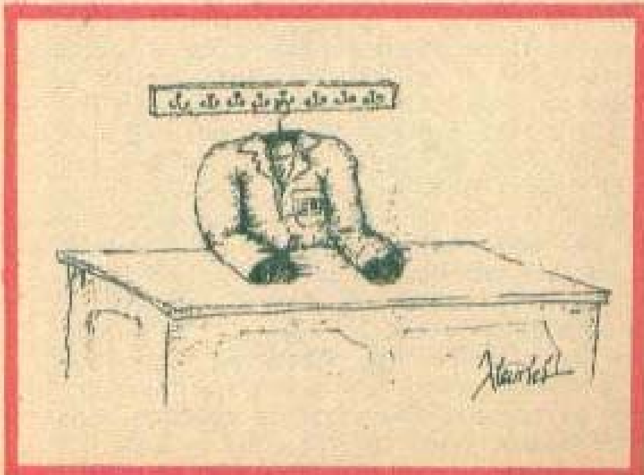
● **— Și zici că mă iubești? La cîte fete ai mai spus-o? ...Sezonul ăsta?**

● **— Tovarășe director, vreau să vă spun ceva.**

— Poftim!

— Vă deranjează dacă în loc de sorcovă o să folosesc o periniță?

CONSTANTIN BRÂNCOVEANU un deschizător de drum în epopeea devenirii naționale românești

Dispariția neașteptată a lui Șerban Cantacuzino (1678—1688) la 28 octombrie 1688, într-un context internațional extrem de amenințător, punea factorilor de decizie de la București problema găsirii imediat a unei soluții optime, de durată. O solie munteană, a cărei componență exprimă divergențele de opinii în privința opțiunii externe, luase, prin Transilvania, drumul Vienei. Războiul Ligii Creștine, patronat de Habsburgi, se afla în plină desfășurare. În ofensivă, după eșecul otoman din fața Vienei (1683) Curtea imperială impusese în 1685 principatului românesc de peste munți dezastruoasa convenție secretă de „alianță" pentru ca, un an mai tîrziu trupele imperiale să-l ocupe practic, traducînd în faptă amenințarea conținută în declarația diplomatului Antide Dunod: „Volentes nolentes proteget vos Sua Majestas". Atingînd Carpații Orientali și Meridionali, Habsburgii întindeau aceeași mînă „frățească" Țării Românești hotărîți să o elibereze „cu forța" potrivit recomandării generalului Federigo Veterani. În raportul acestuia către împăratul Leopold I (1658—1705) se propunea acceptarea într-o primă etapă a tratativelor cu domnul de la București, atragerea sa în războiul antiotoman și, după ocuparea cetăților „cheie" ale Țării Românești, Orșova și Nicopole, și a locului „de trecere al Bugeacului", atingerea a ceea ce constituia „scopul" împărăției, concluzia fiind că „dacă vrem să încartiruim trupe și să ne folosim de această țară pentru slujba Majestății sale, cînd împrejurările ar îngădui-o, vor trebui, 18 sau 20 de regimente de infanterie, cavalerie și dragoni ca și tunuri". Sfărîmînd așadar „jugul de lemn turcesc", Habsburgii se pregăteau să ofere în dar românilor munteni ca și celor transilvăneni, ca simbol al dragostei creștine, „jugul de fier austriac". Minate de aceleași sentimente „creștinești", dinspre răsărit, ca o consecință a slăbirii Poloniei în urma efortului militar făcut pentru despresurarea Vienei, înaintau trupele țariste, dornice să „elibereze" și ele popoarele creștine din Balcani, materializînd programul politico-militar al unicului imperiu creștin al „celei de a treia Rome", elaborat pe principii de drept „istoric" și divin de starețul rus Filotei încă la 1520, cînd prorocea: „Dacă cele două Rome au căzut (Roma și Bizanțul — n.n.), cea de-a treia există (Imperiul țarilor — n.n.), iar a patra nu va mai putea fi". Iar dacă parte din boierii moldoveni și munteni s-au lăsat inițial seduși, ca și în cazul Habsburgilor, de ideea unei alianțe antiotomane cu țarul, în scopul redobîndirii deplinei independențe, unele prevederi ale tratatului de la Luck (2/13 aprilie 1711) și îndeosebi apariția primelor trupe „eliberatoare" aliate aveau să le spulbere ultimele iluzii, potrivit sugestivelor descrieri ale hatmanului Neculce și ale cronicarului secui Mikes Kelemen, despre robiri „în vreme de iarnă" cînd „bogate și multe lacrimi era cît se auzea glasurile la cer", ale celor cu care, purtîndu-se „mai rău ca tătarii" erau nevoiți să lase „pustii mîndrețe de pămînturi bune" și să trăiască „în codrii" cu fiarele, pentru că singura lor armă, ruga „izbăvește-ne doamne, pre noi de cazaci", se dovedea fără efect. S-ar mai fi putut opta pentru soluția polonă, dar vecinul din nord, aflat, pînă la moartea lui Jan Sobieski (1674—1696) în ultimul deceniu de grandoare răsplătise grăitor în 1685 sprijinul acordat de românii moldoveni campaniilor sale antiotomane: „Ieșii acumu — nota un contemporan — iar prădară această săracă de țară de-a la tîrgul de la Piatră în sus, de-au lăsat numai pămîntul". În schimb, otomanii, dacă în anii 1659—1662 după „trădarea" principilor (Gheorghe Rákóczi II, Gheorghe Ștefan și Constantin Șerban, apoi Mihnea III Radu) se arătaseră hotărîți să înlăture domnii pămînteni încredințînd Principatele „ghiaurilor greci care se aflau la Poarta fericirii și care erau în stare să guverneze", după 1678 începuseră să șovăie tot mai vizibil devenind clar pentru observatorii cancelariei Moldovei de pildă că „turcul merge sau împotriva Poloniei sau a muscalilor numai cît azi poartă frică turcul față de muscali. Pentru sultani, înfrîngerile militare repetate — datorate rămînerii în urmă pe plan economic și „sclerozei" instituțiilor statului lor, începuseră să contureze imaginea unui scut necesar în calea înaintării impetuoase a noilor pretendenți la dominația universală. Scut care nu putea fi altul decît statalitatea românească, teritoriul acestor țări subordonate, dar de drept aparte de trupul imperiului (Dar-ul Islam) ca necucerite „cu sabia", deci neputând constitui obiect de împărțeală în cazul unei păci defavorabile impuse Porții. Un teritoriu bogat pe care putea fi strămutat războiul de apărare a liniei Dunării și ai cărui locuitori, în caz de pactizare cu adversarul puteau fi aduși la vechea ascultare, de jandarmul răsăritean al sultanului, hanul, ai cărui prădalnici războinici erau gata oricînd să se repeadă „ca lupii în turma de oi" (Nicolae Costin).

Domn prin „voia tuturor" În condițiile schimbării rapide a raporturilor de forțe în arena internațională, ale conturării cu claritate a unei amenințări iminente, concentric manifestă la toate fruntariile românești, scaunul Țării care își fixase ca linie politică realizarea deplinei independențe și unificarea întregului spațiu românesc nu putea fi ocupat, la 28 octombrie 1688, de Gheorghe, fiul minor, sau de Constantin Bălăceanu, turbulentul și pro-imperialul ginere al defunctului domn. „Prin voia stărilor" a fost ales în fruntea statului românesc muntean marele logofăt Constantin Brâncoveanu, preferat — preciza Johann Filstich — „pentru înțelepciunea și priceperea sa". „Nu era altul obștii mai plăcut decît măria-sa — recunoștea boierul cărturar Radu Greceanu — nu numai pentru multă vrednicie și înțelepciune ce avea ci mai vîrtos pentru multele blîndețe și faceri de bine

care spre toți încă den boierie avea". Era cunoscut și prețuit atît pentru modul în care își împlinise slujbele încredințate în țară, cît și pentru stabilitatea diplomatică dovedită în tratativele cu imperialii cînd „deslușise cu multă vrednicie (...) trebile ce era despre Veteran gherărariul" (Radu Greceanu). Corespundea cerințelor legii nescrise de moștenire fiind „strănepot bătrînului Matei-Vodă Basarab" (Radu Greceanu), în fapt al fratelui acestuia Danciu din Brâncoveni și oricum nepot de soră al lui Șerban Cantacuzino, deci „os domnesc". Inteligent și cumpănit, avea un caracter ales, fapt probat ulterior de modul în care a ajutat „pe toate rudele domnului răposat" să trăiască „în tihnă pe moșiile lor" (Johann Filstich), pentru „virtuție eroice și înfăptuirile de geniu", fiind prezentat în cuvinte entuziaste întregii lumi ortodoxe de Athanasie, fost patriarh al Antiohiei, drept stîlp al libertății și culturii, „magnificul domnitor și conducător al întregii Țări Românești, domnul Ioan Constantin Basarab voievod Brâncoveanu, cu același nume și cu același caracter ca și vestitul între regi, cu adevărat sfînt, marele Constantin". Era milostiv și știa să prețuiască serviciile aduse, dovadă că, la cererea bătrînului ban Vintilă, făcută pe patul de moarte, avea să-l ierte pe tînărul frate al acestuia, Dumitrașcu paharnicul, care-l trădase. S-a dovedit însă în același timp un iubitor al dreptății și un apărător al legii, neezitînd să-l pedepsească pe Constantin Stirbei, ruda sa, pentru abuzuri și silnicii în administrarea județelor încredințate, pentru „jafuri și nedreptăți" făcute satelor, lăsînd justiția să-și urmeze cursul în cazul boierilor Stoica paharnicul și Preda Proroceanul, colaboratori ai imperialilor, acuzați și executați ca trădători de țară. Cantacuzin, prin mama sa, Stanca, era o garanție vie a continuării liniei politice tradiționale, fiind sprijinit de gruparea conducătoare a Cantacuzinilor, în mod deosebit de unchiul său, marele cărturar și diplomat Constantin stolnicul, „îndrumătorul întregii cîrmuiri a Țării Românești" (L. F. Marsigli). Pentru toate aceste motive, Brâncoveanu a fost așadar ales domn „cu voia tuturor", potrivit cutumei, sultanul fiind nevoit să respecte hotărîrea Țării și să-l confirme după două săptămîni (Johann Filstich).

Un „gospodar" de excepție Nevoit să facă față crescîndelor pretenții în bani și produse ale Porții, cererilor de sprijin, în special de cantonament și aprovizionare ale imperialilor, și jafurilor greu de preîntîmpinat ale auxiliarilor tătari ai sultanului, noul domn a știut să folosească în asemenea măsură prevederile convențiilor cu vecinii, legile scrise și cutumele țării, facilitățile oferite de băncile italiene, încît prin sporirea producției agroalimentare și de minereu, prin angrenarea mărfurilor românești într-o tot mai mare măsură în circuitul comercial european a reușit să asigure creșterea constantă a tezaurului și a cămării sale, mijloacele financiare considerabile permițîndu-i să reziste presiunilor externe, să ofere 26 de ani de prosperitate principatului muntean, de progres constant și recuperator în planul culturii și civilizației. În plin război, „bey-ul de aur" cum l-au numit otomanii, a reușit nu numai să stăvilească cererile suplimentare ale otomanilor, dar să și impună revenirea treptată la vechile obligații asumate prin tratate" (ahdnâme) de atîtea ori eludate de puternicul aliat protector, sultanul. A început prin a cere (1691) capudanilor Dunării confirmări scrise repetate la primirea sumelor de haraci, pentru a anihila abuzurile și restrîngerea autorității nazîrilor din kazaua Brăilei, conform realei lor jurisdicții, a obținut de la sultani ordine de curmare a obiceiurilor deja încetățenite de către dregătorii otomani de margine, de a pretinde și primi daruri în bani și natură de la satele românești vecine (1692); monopolul desfacerii sării în porturile dunărene (1697); curmarea raziilor la nord de fluviu (1699); respectarea sumei de haraci datorate și a celorlalte obligații conform vechilor înscrisuri (1700); încetarea vămuirii abuzive a bunurilor bisericii în tranzit pe teritoriul otoman (1704) și în cele din urmă, extinderea acestei prevederi asupra tuturor bunurilor trecute peste frontiera de oameni aflați în slujba domniei (1711).

Pe plan intern, în scopul asigurării unor venituri constante statului și domniei și al stăvilirii abuzurilor propriilor dregători, a impus în 1701 reglementarea sistemului de impunere, reforma sa mergînd pe principiul înlocuirii tuturor dăjdiilor cu o dare medie anuală fixă, plătibilă în 4 rate trimestriale. Măsura a contribuit la stabilizarea populației, la creșterea producției cerealiere și îndeosebi a celei animaliere, cea mai lovită în ultimele decenii prin perceperea silnică a impozitelor. Pentru rentabilizarea locurilor „pustii" a oferit adăpost și condiții avantajoase de exploatare, refugiaților transilvăneni dar și sud-dunăreni, îndeosebi bulgari. A acordat scutiri speciale negustorilor pămînteni (convoaiele cu mărfuri specifice sau de tranzit se îndreptau pe vechile drumuri românești ale comerțului prin Silistra, Turtucaia, Hîrșova, Brăila, spre Adrianopol sau, îndeosebi, spre porturile Dunării maritime și Armanul Negru unde erau preluate de negustorii italieni, plata făcîndu-se prin depuneri în cont în băncile din Occident.) A reglementat atribuțiile dregătorilor și a încetățenit ideea responsabilității lor în conformitate cu legea scrisă. După numai patru ani, analizînd rezultatele, el însuși putea concluziona: „într-această țară s-au strînsu atîta oni și atîta dobitoc (...) de iaste plină de oameni și de dobitoace".

Aducînd țării o epocă de prosperitate, de pace, Brâncoveanu a putut iniția o amplă activitate de construcții laice și religioase, arhitectura, pictura murală, sculptura, îmbinînd armonios ideile novatoare europene și orientale ale epocii cu tradiția în ceea ce s-a numit „stilul brâncovenesc". S-a erijat într-un autentic protector al tiparului și școlii, atît în Muntenia cît și în țara soră de peste munți, numele său fiind întîlnit printre cele ale donatorilor de carte și material didactic la școala românească din Scheii Brașovului. A susținut financiar și diplomatic pregătirea tinerei generații de cadre — fii de boieri de orice stare sau negustori — în școlile Apusului. El însuși întrevăzînd necesitatea de a da Bucureștiului o „școală nouă", pentru a-l face pe potriva celorlalte capitale europene și a lărgi deschiderea spre cultura universală a întemeiat la Sf. Sava „un colegiu public pentru pămînteni și străini". În totul, Brâncoveanu a rămas în istoria neamului, ca un reprezentant autentic al vocației muncii pașnice și al geniului constructiv al poporului român, în primul rînd prin aceste realizări. „Minunate și mari chivernisiri pămîntului acestuia și ocîrmuiri au făcut întru nenorocitele acestea vremi ce au fost — sună, cu parfum de cronică, verdictul lui Radu Greceanu — cît altul lucrurile la cap și la săvîrșit ca acele a aduce n-ar fi putut".

Un profund realism politic Ceea ce au observat contemporanii nu poate să nu se stîrnească admirația astăzi cînd cunoaștem atît evoluția adversarilor cît și mersul firesc, cumpănit al națiunii române pe drumul legitimei împliniri. Realizări de excepție în „nenorocite... vremi!". Realizări datorate în primul rînd modului eroic, în care domnitorul a știut să apere, cu chibzuință, pacea.

Ajuns în fruntea statului într-o epocă în care, înfiorată de amintirea încă vie a marelui Mihai, întreaga suflare românească urmărea cu atenție desfășurările politice și soluțiile militare propuse de marile puteri, cînd mințile înfierbîntate cereau intrarea în acțiune pentru împlinirea idealurilor perene românești de libertate și unire, el a știut să cumpănească bine țelul și mijloacele, interesul țării și al celor încleștați în conflict, la hotare, să întrevadă, pe baza experienței istoric dobîndite, primejdiile viitoare. „Încă nu este vremea a ceea ce gîndești, că turcul și tătarul încă este în puterea lor", îi scria în primele zile de domnie lui Constantin Bălăceanu, încercînd să-l abată din drumul orb care conducea gruparea acestuia spre aruncarea țării în „jugul de fier" austriac. L-a revocat și dezavuat atunci cînd tînărul boier a persistat în greșeală și deși „toți boierii muntenești îndemnă (...) să s-inchine la nemți" (I. Neculce) A trimis altă solie imperialilor pentru a le împiedica intrarea în Muntenia, „cu multă rugăciune", aducînd ca argumente „sărăcia" în care se zbătea, lipsa cetăților și a centrelor fortificate „și altele multe" (Radu Greceanu). Neizbutind, a încercat să limiteze consecințele, să evite transformarea teritoriului său în teatru de război și țară a nimănui, impunîndu-le iernarea cît mai departe de Dunăre, „spre munte, să șază la Cîmpulung", să aștepte „ca să mai lungească vremea, trecînd așa, pînă Dumnezeu altu mijloc de mîntuința lor va arăta și va da" (Radu Greceanu). Pentru că, independent de ce gîndea el însuși despre otomani, despre sfîrșitul puterii lor, poate în acord, poate-așa cum afirmă — nu, cu Dimitrie Cantemir, opinia despre alianța cu Habsburgii îi era fermă și corespundea realității. „Nu avem nici o nădejde în nemți, precum n-am avut niciodată mai înainte și ne rugăm lui Dumnezeu să nu avem niciodată a face cu dînșii — transmitea confidențial poziția Curții, stolnicul Constantin Cantacuzino, agentului său la Moscova. În fața tentativei acestora de a reedita scenariul transilvan, ocupînd și jefuind cele mai importante localități din punct de vedere economic și strategic, Brâncoveanu nu a ezitat să facă apel la imperiul concurat, trimițînd „știre la împărăție că nemții au intrat în țară" (Radu Greceanu). A obținut astfel un ajutor militar la fel de periculos, de care se va debarasa prin promisiuni și daruri după înlăturarea pe moment a primejdiei habsburgice, în urma victoriei de la Tohani-Zărnești (11 august 1690) cînd, acționînd în contraofensivă, în sprijinul separatiștilor transilvăneni, a zdrobit trupele de ocupație ale generalului Heissler. Scopul său a fost cu claritate definit de cronica țării: „muncita și să nävoia ca și pre nemți fără primejdie să-i scoată și pre turci și pre tătari să-i oprească să nu intre în țară".

Amenințării turco-imperiale a încercat să-i opună ambițiile proaspătului intrat în arenă — țarul Petru I. Prin soliile lui Dositei, patriarhul Ierusalimului (1693), Gheorghe Castriota (1698) și David Corbea (1702, 1705, 1706, 1707), a tatonat intențiile acestuia, între cei doi suverani, ajungîndu-se în 1709 la conturarea unui tratat secret de alianță. Domnul român promitea un sprijin de 20 000 de luptători, cerînd în schimb garanții în privința colaborării împotriva otomanilor și imperialilor („necredincioși și eretici"). Era însă mai mult o sondare a intențiilor noului competitor la stăpînirea Balcanilor. Doi ani mai tîrziu cînd țarul declanșa ostilitățile tragic încheiate pentru ambițiile sale pontice, deși „mulți îl îndemna să meargă la moscali", Brâncoveanu „nici cum nu vrea", optînd pentru expectativă, „nemișcat stînd" în tabăra sa de la Albești, „în gura Urlaților", „ca să le vază sfîrșitul în ce fel și cum va fi" (Radu Greceanu, I. Neculce). O poziție spre care inclinau și mulți boieri moldoveni în frunte cu Iordache Ruset care-și exprimase punctul de vedere în divan reproșîndu-i lui Cantemir: „Te-i cam grăbit măria-ta cu chematul moscalilor!" (I. Neculce). Pe moment, pentru a salva țara de distrugere și ocupație, domnul muntean găsise soluția salvatoare: solicitarea ajutorului otomanilor, ale căror pregătiri militare erau oricum avansate, intrarea în campanie fiind iminentă și în același timp punerea — sub masca unei acțiuni independente a rudelor sale Mihai și Toma Cantacuzino — călărimii țării la dispoziția generalului țarist Ronne, pentru eliberarea Brăilei. În caz de succes alianța antiotomană ar fi intrat în vigoare, prezența spătarului Toma la asediul Brăilei garantînd reîntoarcerea acestui important centru comercial cu dependențele sale la trupul țării. În cazul în care însă urma să se contureze victoria sultanului, acțiunea — cum avea să se și întîmple — avea să fie devăzută. Ingenioasă și binevenită pe moment, soluția s-a dovedit în cele din urmă fatală, punînd la dispoziția sultanului Ahmed III (1703—1730) o armă gata oricînd să intre în acțiune — dezavuarea domnului sub pretextul demonstrării trădării sale în 1711. Complicatul joc al menținerii echilibrului între trei mari imperii agresoare, putea în mod fatal să ia sfîrșit prin înțelegerea a două dintre ele, împotriva celui de-al treilea, pe seama Țărilor Române scoase la mezat, cum grăitor o va dovedi anul 1775. Răspunsul românesc, afirmat răspicat cîndva de Mihai Viteazul — un stat puternic, unit al tuturor românilor, cu o armată în măsură să respingă agresiunea străină, nu putea fi însă decît schițat, la începutul veacului XVIII, datorită gravității pericolului extern. Și Brâncoveanu a făcut-o cu toată prudența necesară, mergînd pe o linie tradițională. Implicîndu-se în luptele de culise de la Istanbul a reușit să-și instaleze un protejat ca patriarh — Dionisie. Pentru sine a obținut firma de recunoaștere a domniei pe viață (1700) și, ca prim pas spre extinderea autorității sale și asupra Moldovei, impunerea ca domn la Iași a ginerelui său Constantin Duca (1693—1695, 1700—1703) a cărui reală importanță o sublinia caustic Neculce: „Era numai cu numele domn, că-l stăpînie muntenii. Pe cine dzice muntenii, pe acie boierie și de dzice, acie făcie". Susținerea în paralel a separatiștilor transilvăneni conturează cu suficientă claritate planul refacerii, adaptat adoptat condițiilor concrete din epoca declanșării seriei războaielor ruso-austro-turce, a frontului unic de luptă românesc.

„Onorat printre mai marii celor din credința lui" Importanța economică și strategică a Țării Românești, politica inteligentă care-l propulsase de la condiția de simplu pion pe tabla europeană de șah a imperiilor la aceea de partener necesar de discuție, l-au situat pe Brâncoveanu în centrul marilor evenimente, în rîndul ma-

rilor contemporani ai Regelui-Soare, cancelariile disputîndu-şi întîietatea în realizarea alianţei cu acest fabulos „princeps Valachiae Transalpinae". „Conte" (1688) ţinor (1695) „prinţ al Imperiului" romano-german (Reichsfürst), „prieten" al ţarului Petru I care în 1701 îi acorda drept de azil în Rusia, prinţ confirmat pe viaţă, după pacea de la Karlowitz, de către sultan, care-l numea „credincios şi supus desăvîrşit al măreţului meu stat", „cel mai înflăcărat apărător şi omenos binefăcător", „un soare binefăcător" (egumenul Apostol Manu) pentru popoarele balcanice, pentru ai săi, el însuşi nu a urmărit decît să devină „Io... marele şi singur stăpînitorul voievod şi domn", în tradiţia vechilor voievozi ai epocii de glorie a oastei celei mari, ale căror portrete a cerut să-i fie pictate spre îndemn la faptă atît la Tîrgovişte, cît şi în palatul de la Mogoşoaia. A urmărit cîştigarea deplinei independenţe a Ţării, cu mijloace adecvate epocii şi conjuncturii politice şi i-a reafirmat statutul real şi demnitatea reaşezînd raporturile cu Poarta pe linia vechilor tratate încheiate de domnii niciodată înfrînţi cu sabia. Sînt ilustrative în acest sens formulele de adresare folosite de cancelaria sultanală pentru „bey-ul de aur", „Pildă printre emirii neamului Mesiei şi demn de încredere printre cei ce cred în Iisus (sau „onorat printre mai marii celor din credinţa lui Iisus" — n.n.) voievodul vilaietului Ţării Româneşti, sfîrşitul să-ţi fie cu noroc!" (Firmanele din 11. 02 şi 27. 05. 1691). Şi dacă nu s-a lăsat sedus de visul imperial al Cantacuzinilor, asemeni înaintaşului său, Şerban, în mod categoric a urmărit împlinirea celui „dacic" al Basarabilor, nădăjduind şi el ca toţi înaintaşii de stirpe Basarabă în limpezirea vremilor, în reînvierea operei marelui Mihai!

Indezirabilul Brâncoveanu Pretextul căderii lui Brâncoveanu l-a oferit poziţia sa din vara lui 1711, care a furnizat suficiente elemente formulării la 17—26 martie 1714 a acuzaţiei de „trădare" şi pactizare cu adversarii sultanului. Legenda, încetăţenită de cronicari de partidă, preluată de istorici, îi vrea pe Cantacuzini, unchii şi verii săi, în mod deosebit pe marele cămăraş patriot al veacului, stolnicul Constantin, patroni ai trădării. Cei care prin el şi alături de el au fost în fruntea statului, expunîndu-se aceloraşi riscuri 26 de ani l-ar fi pierdut lesne pentru a-i lua tronul, pentru a-l redistribui în cadrul familiei. Documente recent repuse în circulaţie, scrisorile agenţilor veneţieni la Pera, Memno şi Mocinigo, indică drept cauză bogăţia. Este adevărat, turcii i-au „martirizat" pe el şi ai săi „în chip barbar" să dea averile, i-au promis viaţa în schimbul a „20 000 de pungi, adică 11 milioane", i-au executat fiii şi în cele din urmă şi pe el, păstrîndu-i în viaţă doi nepoţi minori „cu speranţa că poţ într-o zi să intre în stăpînirea averii" (Memno, 31 august 1714). Dar toate astea i s-au întîmplat particularului Brâncoveanu şi familiei sale. Nu domnitorului, pentru că fusese mazilit în taină încă în ţară fiind. Iar „trădarea" care servea ca pretext în 1714 fusese înfăptuită în 1711, toate amănuntele fiind de trei ani cunoscute. Şi apoi, otomanii erau mult prea inteligenţi şi practici să nu poată sesiza că este mai sigur un venit mare, constant, obţinut de la un prinţ ţinut sub permanentă supraveghere şi amoninţare, decît acela smuls prin tortură o dată pentru totdeauna, unui condamnat la moarte, creştin şi care trebuie recuperat apoi, nu se ştie cum, de la băncii cu statute clare în privinţa dreptului de depozitare şi moştenire aflate în ţări prin definiţie adversare Islamului.

O probează vechimea jocului ameninţării. Mihai Nagy Lessanyi, agent al lui Emeric Thököly, conducător al partidei nobiliare ungare antihabsburgice, fiind în măsură să declare încă din 1689 „că turcii numai de aceea îl sterie ca să pună Măria Sa să deie mai mulţi bani, ceea ce şi Măria Sa a primit că aşa este". Cel ce jonglase cu ambiţiile a trei mari imperii trebuia oricum din punctul de vedere al acestora să piară, fiind absurd „ca întreg Ahotmanul să se-mpiedice de-un ciot". Execuţia de la 15/26 august 1714 n-ar fi nici primul, nici ultimul episod al istoriei noastre în care adversarii declaraţi şi-au dat mîna pentru a înlătura un indezirabil om — simbol al voinţei unui întreg popor. Limba în care s-a dat ordinul şi scenariul diferă, dar circumstanţele şi modul de soluţionare al „crizei" româneşti le-am mai întîlnit la 9/19 august 1601 pe Cîmpia Turzii sau în corespondenţa generalului Castaldo, privind asasinarea la 17 decembrie 1551 la Vinţ a lui Gheorghe Martinuzzi, a lui Ştefan Rareş la 1 septembrie 1552 la Tuţora şi proiectul de asasinare a lui Mircea Ciobanul. Şi oare nu tot crimă poate fi numită întemniţarea, defăimarea şi trecerea pentru veacuri în lumea supranaturalului a eroului cruciadei papei — Vlad Ţepeş. Metode vechi, haine noi, în arsenalul bogat al imperiilor.

Cum a murit Constantin Brâncoveanu, unul dintre marii oameni ai neamului, se ştie. De ce a trebuit să moară, nu este greu de înţeles. Cînd şi cine i-a hotărît sfîrşitul? Încă necunoscute documente de arhivă sau îngălbenite file de cronică ne vor furniza, poate, cîndva, răspunsul!

MIRCEA DOGARU

Mozaic tehnico-ştiinţific

■ **Laser medical.** O nouă aplicaţie a radiaţiei laser a fost experimentată cu succes de specialişti sovietici. Este vorba despre combaterea durerii, relaxarea tensiunii musculare şi accelerarea regenerării ţesuturilor în urma unor traume cerebrocraniene cu ajutorul emisiei laserului heliu-neon. Durata totală a expunerii a fost de patru minute în secvenţe de cîte 30 de secunde, durata tratamentului fiind de 12—15 zile. Paralel au fost administrate şi medicamente standard, observîndu-se ameliorări spectaculoase în 80 la sută din cazuri, comparativ cu lotul martor. Terapia şi-a dovedit cea mai mare eficienţă în depresie şi anxietate, la vătămarea emisferei stîngi, dureri acute de cap, somnolenţă etc.

■ **Rutiere.** Specialiştii francezi au realizat două materiale noi destinate acoperirii drumurilor în localităţi şi în afara acestora, produse ce contribuie la sporirea siguranţei circulaţiei şi îmbunătăţirea confortului. Astfel, „Accroplast" e un material de acoperire cu proprietăţi drenante, prezentînd avantajul că pe ploaie, cînd între suprafaţa drumului şi anvelope se interpune o peliculă de apă, asigură eliminarea rapidă a apei de pe calea de rulare; produsul se poate aplica pe orice tip de drum, indiferent de pantă. Cel de-al doilea, denumit „Accrophone", este un material antifonic ce permite atenuarea zgomotelor produse în mers sau la frînare.